

TAMPEREEN YLIOPISTO

Elina Nikola

TARINAT OVAT TUOLLA JOSSAIN

Aamulehden nuoren uutistoimittajasukupolven
käsitteitä tarinallisesta uutisjournalismista

Tiedotusopin pro gradu -tutkielma

Marraskuu 2012

TAMPEREEN YLIOPISTO

Viestinnän, teatterin ja median yksikkö

NIKOLA, ELINA: Tarinat ovat tuolla jossain. Aamulehden nuoren uutistoimittajasukupolven käsityksiä tarinallisesta uutisjournalismista

Pro gradu -tutkielma. 92 s., + 2 liites.

Tiedotusoppi tutkielma

Marraskuu 2012

Tutkielma käsittelee Aamulehden nuoren uutistoimittajasukupolven käsityksiä tarinallisesta uutisjournalismista. Tutkielmassa selvitetään, miten tarinallinen uutisjournalismi suhteutuu toimittajien työhön ja miten toimittajat käsittävät tarinallisuuden paikan laajemmin journalismin kentällä. Tutkielma liittyy uutis- ja työntutkimukseen, journalismin kriisiin ja affektiiviseen käänteeseen.

Kyseessä on laadullinen tutkimus, jonka tieteenfilosofiset juuret löytyvät sosiaalisesta konstruktionismista. Tutkielmassa analysoidaan haastateltavien puhetapoja ja tapaa esittää tutkittavaa ilmiötä. Aineistona on viisi vuosina 2010–2011 tehtyä teemahaastattelua. Kaikki haastatellut toimittajat työskentelivät tutkimuksen tekohetkellä Aamulehden uutistoimituksessa.

Tutkielmassa selvitetään, minkälaisia käsityksiä toimittajilla on uutisten tarinallisuudesta, sanomalehdestä tarinankerronnan välineenä ja omasta kirjoittamis- ja tiedonhankintaprosessistaan. Toiseksi selvitetään, millaisten puhetapojen kautta toimittajat jäsentävät kokemuksiaan ja ajatuksiaan tarinallisesta journalismista. Kolmanneksi osittain deduktiivisen, eli teoriaan pohjaavan, päättelyn avulla aineistoa tarkastellaan viiden näkökulman kautta, jotka ovat tiedonvälitys, tunteet, viihde, kaupallisuus ja yhteiskunnallinen toiminta.

Tutkielmasta käy ilmi, että toimittajat näkivät tarinallisuuden vaihtoehdoksi perinteiselle tavalle kirjoittaa uutisia. Tarinallisuutta ei pidetty itseisarvona, vaan keinona toteuttaa journalismin tehtäviä. Perinteisen tiedonvälitystehtävän lisäksi tärkeänä pidettiin tunteiden herättämistä, lukijoiden viihdyttämistä ja kansalaisuuden tukemista. Lisäksi tarinallisuus nähtiin keinona pärjätä mediamarkkinoilla. Kiinnostavaa analyysin tuloksissa oli erityisesti myönteinen suhtautuminen tunteisiin ja viihteeseen, jotka nähtiin myös yhteiskunnallisesti merkittävinä osina journalismia. Yhteiskunnan tiukka jaottelu esteettiseen ja poliittiseen vaikuttaisi ainakin Aamulehden nuoren uutistoimittajasukupolven osalta höllentyneen.

Viime kädessä tarinallisuutta pidettiin tärkeänä osana journalismia siksi, että sen avulla katsottiin pystyttävän palvelemaan paremmin lukijoita. Viime vuosina lukijalähtöisyys on noussut yleisesti toimitustyön lähtökohdaksi, vaikka sen avulla voidaan perustella hyvin monenlaisia journalismin tekemisen tapoja ja tavoitteita.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
2. Uutinen ja tarina.....	4
2.1. Liukas uutinen	4
2.1.1. Uutinen lajityyppinä	7
2.1.2. Ajankohtaista faktaa	9
2.1.3. Demokratia, diktatuuri vai autonomia?	9
2.1.4. Hyvä portsari, paha portsari.....	12
2.1.5. Mistä on uutistapahtumat tehty?.....	13
2.1.6. Objektiivisuus rituaalina.....	14
2.2. Uutiset ja tarinat	15
2.2.1. Tarinallista journalismia metsästävässä.....	15
2.2.2. Fakta ja fiktio tukkanuottasilla	18
2.2.3. Tarinan ja kertomuksen määrittelyn ongelmista.....	20
3. Tunteet pelissä ja journalismi kriisissä.....	22
3.1. Journalismi kriisissä	22
3.1.1. Markkinoiden puristuksessa	22
3.1.2. Työnkuva ja professio muutoksessa	26
3.1.3. Yhteiskunta muutoksessa.....	29
3.2. Tunteiden esiinmarssi	31
3.2.1. Tunnetta tutkimukseen.....	31
3.2.2. Järki, tunteet ja keho	35
3.2.3. Media ja tunteet	37
4. Aineisto ja metodi	41
4.1. Metodologinen ja tieteenfilosofinen tausta	41
4.2. Aineisto.....	42
4.2.1. Aamulehdestä.....	45
4.2.2. Metodina laadullinen sisällönanalyysi.....	46
4.3. Haastattelurunko.....	47
5. Aineiston analyysi	50
5. 1. Analyysin lähtökohtia.....	50
5.1.1. Analyysiraportin kieliasusta	50
5.2 Tarinallisen uutisjournalismin hahmottelua	51
5.2.1. Kolmiosta kaareksi	51
5.2.2. Oman työnsä pomo vai oman pomonsa työ?.....	54
5.2.3. Tarinat ovat tuolla jossain.....	59
5.3 Elämyksiä, tietoa ja kansalaisuuden tukemista	63
5.3.1. Tarinat vs. tieto	63
5.3.2. Tunteita uutisista, uutisia tunteista.....	66
5.3.3. Journalismi vs. viihde	69
5.3.4. Tarinat kilpailuvalttina mediamarkkinoilla.....	72
5.3.5. Tarinoiden järkevä ja tunteva kansalainen.....	74
5.4. Yhteenvetoa ja pohdintaa	76
5.4.1. Tarinallinen uutinen toimittajien itseymmärryksen mukaan	76
5.4.2. Näkökulmia tarinalliseen uutisjournalismiin.....	78
6. Loppupäätelmät.....	82
6.1. Sora roiskuu.....	82
6.2. Maali hämöttää	83
Lähteet.....	88
Liitteet	93

1. Johdanto

Tämä asia ei ole loppuun käsitelty. Tämä ajatus tuli ensimmäisenä mieleeni, kun ryhdyin perustelemaan itselleni, miksi tarinallinen uutisjournalismi on yhä tärkeä tutkimusaihe. Aihepiiriä on toki tutkittu aiemminkin. Tampereen yliopistossa Veikko Pietilä pohti jo 1980-luvulla uutisen ja tarinan suhdetta. Seija Ridell on puolestaan lähestynyt aihetta genrenäkökulmasta.

Kirjallisuudentutkimuksen puolella faktan ja fiktion rajankäyntiä ovat Tampereen yliopistossa tutkineet ainakin Markku Lehtimäki (ks. esim. 2005) ja Maria Mäkelä (ks. esim. 2011). Lehtimäki on paneutunut väliinputoajagenre ei-fiktioon (*non-fiction*). Mäkelä on puolestaan soveltanut aviorikoksen kuvaamisen kaunokirjallista traditiota tukiessaan tapauksen Clinton-Lewinsky käsittelyä mediassa ja tarkastellut skandaaliin liittyviä journalistisia tekstejä kaunokirjallista taustaa vasten.

Aiempi tutkimus on keskittynyt pitkälti tekstien tasoon, mikä on luontevaa silloin, kun tutkimukseen sovelletaan narratologian käsitteistöä. Toimittajien käsityksiä tarinallisesta journalismista on tutkittu huomattavasti vähemmän. Väitöskirjassaan *Faktan ja fiktion rajamailla* Maria Lassila-Merisalo (2009) on haastatellut tarinalliseen journalismiin erikoistuneita liite- ja aikakauslehtitoimittajia. Lassila-Merisalo nimeää tutkimuskohteensa kaunokirjalliseksi journalismiksi, jolle hän on haastatteluiden ja tekstiaineistojen pohjalta pyrkinyt luomaan oman poetiikkansa tai muoto-oppinsa. Lassila-Merisalo on kuitenkin jättänyt tarkastelun ulkopuolelle uutiset, joiden hän ei katso hyödyntävän kertovan fiktion tyylejä.

Omassa tutkimuksessani olen halunnut keskittyä nimenomaan uutistoimittajien käsityksiin, sillä he ovat jääneet paitsioon tarinallisen journalismin tutkimuksessa. Olen haastatellut tutkimusta varten viittä Aamulehden nuoren sukupolven uutistoimittajaa. Valitsin Aamulehden tutkimuskohteekseni siksi, että sen kaikilla osastoilla rohkaistaan toimittajia kertomaan tarinoita. Toimittajille on esimerkiksi järjestetty koulutuksia, joissa on käsitelty tarinallista kirjoittamista. Olivatpa toimittajat osallistuneet koulutuksiin tai eivät, jo tieto koulutuksista on välittänyt toimittajille viestin siitä, minkälaisia uutisia toimituksessa arvostetaan. Aamulehden toimittajat ovat siis joutuneet työssään pohtimaan omaa suhdettaan uutistekstien tarinallisuuteen, mikä tekee heistä tutkimukseni kannalta mielekkäitä haastateltavia.

Ennen tutkimuskysymysten esittelyä haluan vielä kiinnittää huomion hetkeksi käsitteeseen tarinallinen uutisjournalismi. Käsitteen voi pilkkoa kolmeen osaan eli tarinaan, uutiseen ja journalismiin. En puhu pelkästään tarinallisista uutisista, sillä tutkimukseni liittyy uutista laajempaan journalismin kontekstiin. Toimittajat tarkastelevat tarinallisuutta osana laajempaa kehystä, ei muusta työstä tai maailmasta erillisenä ilmiönä. Tarinallisuuden ohella haastatteluissa puhuttiin paljon työetiikasta, ammattikäytännöistä ja journalismin tarkoituksesta. Itsenäisenä ilmiönä tarinallisuutta on vaikea hahmottaa, eikä se välttämättä olisi edes mielekästä.

Tarinallisuus on tutkimukseni punainen lanka, joka sitoo yhteen journalismin murrokseen liittyvät kysymykset kaupallisuudesta, viihteellisyydestä, lukijalähtöisyydestä ja tunteellisuudesta. Tämä tekee tarinallisuudesta olennaisen kysymyksen myös nykypäivän journalismin kannalta. Aihepiiri on siis kaukana loppuun käsitellystä.

Tutkimukseni tarkoitus on kaksijakoinen. Ensiksikin tarkoitukseni on selvittää millaiseksi ilmiöksi toimittajat käsittävät tarinallisen uutisjournalismin. Toiseksi tarkoitukseni on selvittää, minkälaiden puhetapojen kautta näitä käsityksiä jäsennellään. Tutkimusongelmaa lähestyn kolmen tutkimuskysymyksen kautta, joista kaksi ensimmäistä myötäilevät ongelman asettelua. Ensimmäinen (1) tutkimuskysymykseni on, minkälaisia käsityksiä toimittajilla on uutisten tarinallisuudesta, sanomalehdestä tarinankerronnan välineenä ja omasta kirjoittamis- ja tiedonhankintaprosessistaan. Toinen (2) tutkimuskysymykseni on, millaisten puhetapojen kautta toimittajat jäsentävät kokemuksiaan ja ajatuksiaan tarinallisesta journalismista. Kolmas (3) tutkimuskysymykseni on, minkälaiden näkökulmien kautta tarinallista journalismia lähestytään. Näkökulmat ovat puhetapoja laajempia kokonaisuuksia, joiden avulla tutkittavaa ilmiö asemoidaan journalismin ja yhteiskunnan kentällä.

Tutkielmani ensimmäinen puolisko esittelee tutkittavaan ilmiöön liittyvää teoriataustaa. Koska käsittelen nimenomaan uutisjournalismia, esittelen ensin erilaisia uutisteorioita tekstin, journalismi-instituution sekä yhteiskunnan konteksteista käsin. Uutisteorioiden esittelyn jälkeen pohdin uutisen ja tarinallisuuden sekä faktan ja fiktion suhdetta. Tämän jälkeen esittelen journalismin murrokseen liittyvää tutkimusta. Keskityn sanomalehtijournalismiin, sillä se on oman tutkimukseni kannalta mielekästä. Kaupallisuus, tekijyyden muutokset ja mediaomistuksen keskittyminen ovat luvun keskeistä sisältöä. Lopuksi käsittelen affektiiivista käännettä, joka voidaan käsittää niin journalistiseksi kuin laajemmin yhteiskunnalliseksi ilmiöksi. Onko journalismi todella tunteellistunut viimeisten vuosikymmenten aikana? Entä onko suuntaus hälyttävä merkki

julkisuuden rapautumisesta vai kenties avautumisesta?

Analyysiluku jakautuu kahteen alalukuun, jotka noudattavat tutkimuskysymysten jaottelua. Analyysin ensimmäisessä puoliskossa tarkastelen, miten toimittajat hahmottavat tarinallisen uutisjournalismin, millaiseksi he kokevat uutistarinoiden työstämisen ja miten organisaation taso vaikuttaa heidän työhönsä. Koska uutistoimittajien käsityksiä tarinallisesta journalismista on tutkittu niin vähän, on mielestäni perusteltua tuoda esiin heidän käsityksiään ja suhtautua heihin ikään kuin asiantuntijahaastateltavina. Toisessa puoliskossa lähestyn tarinallisuutta viidestä eri näkökulmasta, jotka ovat tiedonvälitys, tunteet, viihde, kaupallisuus ja yhteiskunnallinen toiminta. Tutkin, millaisia puhetapoja eri näkökulmiin liittyy. Analyysin ensimmäinen puolisko on luonteeltaan enemmän tietoa kartuttava, kun taas toisessa puoliskossa lähestytään diskurssianalyttistä otetta. Yhdistävänä tekijänä molemmissa puoliskoissa kulkee puhetapojen analyysi. Ennen varsinaisia loppupäätelmiä esitän analyysistä vielä lyhyen yhteenvedon, jossa esitän analyysin tulokset ja pohdin niiden merkitystä.

2. Uutinen ja tarina

Uutinen ja tarina, voiko niitä sovittaa yhteen? Utisjournalismiin liitetään sellaisia adjektiiveja kuin objektiivisuus, neutraalius ja faktisuus. Tarinat puolestaan mielletään helpommin fiktion maailmaan kuuluviksi. Neutraalin faktojen raportoinnin sijaan tarinoissa korostuvat elämykset ja tunteet.

Tämän luvun tarkoitus on ennen kaikkea purkaa tätä vastakkainasettelua. Tarina on yksi tapa kertoa asioita, aivan kuin uutinenkin. Kumpikaan ei ole olemukseltaan toista neutraalimpi, vaan kyse on tapahtumien järjestämisestä tietyn konvention periaatteiden mukaisesti. Siksi ei ole mitään perustavanlaatuista syytä sille, miksi uutisia ei voida kirjoittaa tarinan muotoon. Eri asia toki on, miten hyvin tarinat vaikkapa sanomalehteen sopivat. Viimekädessä se jää kunkin sanomalehden lukijan päätettäväksi.

2.1. Liukas uutinen

Tämä on minun ehdotukseni uutisen määritelmäksi. Uutinen on ajankohtainen, tärkeä tai yllättävä tapahtuma tai ilmiö. Uutisen suhde todellisuuteen on referentiaalinen, eli uutinen ei voi olla keksitty. Utiseen liittyy myös ajatus kertomisesta. Tapahtumasta tai ilmiöstä tulee uutinen vasta kun se jaetaan. Niinpä uutinen on olemukseltaan sosiaalinen. Journalistisena lajityyppinä uutinen merkitsee ajankohtaista ja faktapohjaista raporttia todellisen maailman tapahtumista. Uutisten etsimistä, valintaa ja tekemistä ohjaavat toimittajien lisäksi journalismin instituutioon laajemmin liittyvät tekijät, kuten uutiskriteerit tai aikatauluvaatimukset. Utisprosessiin vaikuttaa myös yleisö, jolle uutiset on viime kädessä suunnattu. Utisjournalismi on yleensä myös kaupallista toimintaa.

Näin pystyin yhdessä kappaleessa määrittelemään uutisen varsin kattavasti. Lukija tosin jo ehkä aavistaa, että tulossa on käänne monisyisempään suuntaan. Uutisen määrittely on hankalaa ja aiheuttaa samantyyppistä tuskaista voivottelua kuin taiteen, rakkauden tai kulttuurin määrittelyyritykset. Uutinen on laaja käsite, osa arkikieltä, eikä se liity pelkästään mediaan, joten uutiset olemusta ei voida lähteä kerimään auki pelkkien uutismedioiden kautta (Roscho 1975/1999, 32).

Uutisen juuret löytyvät suullisesta perinteestä. Tarinoita ajankohtaisista asioista on välitetty eteenpäin myös kulttuureissa, joissa kirjoitustaitoa ei ole tunnettu. Utisista haetaan ajanvietettä, draamaa, tunteita ja käytännön tietoa. Lisäksi uutiset ovat sosiaalista kanssakäymistä, mikä on

tärkeää yhteiskunnan tai yhteisön toiminnan ja pysyvyyden kannalta. Uutisten jano voidaan selittää myös ihmisen jatkuvana pyrkimyksenä tietoisuuteen ympäristöstään ja itsestään. Ihmisellä on siis tarve saada tietoa, mutta myös jakaa sitä muiden kanssa. (Stephens 2007, 7–15.) Uutisten tarve leimaa jokaista sosiaalista organisaatiota, oli kyseessä sitten ydinperhe tai monimutkainen byrokraattinen järjestelmä (Roshco 1975/1999, 33). Journalismissa uutisella on vakiintunut jalansija ja se on mahdollisesti kaikkein vanhin journalismin lajityyppi. (Pietilä 2008, 42.)

Uutinen ylittää välineet ja mediat. Samaan tapaan kuin tarina, uutinen voidaan välittää sanomalehdessä, radiossa, televisiossa, internetin uutispalstalla, Twitterissä, kertoa ystävälle kahvilassa tai piirtää vaikka sarjakuvaksi. Uutisen voidaan ajatella olevan yhtä vanha kuin kielen, eikä sille voi määrittellä tarkkaa alkupistettä tai syntyhistoriaa. Uutisesta on mahdotonta löytää kaiken kattavaa teoriaa. Parhaimmillaan käsityksemme uutisesta on monipuolinen, mutta fragmentaarinen. Eri teorit valottavat uutisen eri puolia, ja näitä tarkastelemalla on mahdollista luoda jonkinlainen kokonaiskuva siitä, mikä uutinen on tai mitä sillä tarkoitetaan.

Herbert J. Gans (1980/1999) on jaotellut uutistutkimuksen neljään eri teoriatyypin. Ensimmäisen teoriatyypin korostaa toimittajien autonomisuutta ja valtaa. Tämän näkemyksen mukaan yksittäiset journalistit valitsevat ja muotoilevat uutiset. Toinen teoriatyypin sijoittaa valintaprosessin yksilöllä laajempaan kontekstiin eli organisaatioon. Näin painottuvat esimerkiksi kaupalliset intressit tai toimituskäytännöt. Kolmas teoriatyypin on nimetty peiliteoriaksi, sillä sen mukaan uutiset heijastavat tai kuvaavat todellisuutta. Tämän näkemyksen mukaan tapahtumat itsessään määrittävät uutisvalintaa. Neljäs teoriatyypin asettaa uutisvalinnan vielä organisaatiotakin laajempaan kontekstiin. Tähän joukkoon kuuluvat esimerkiksi viestintävälineiden tai lähteiden merkitystä painottavat tutkijat. (Gans 1980/1999, 235–236.)

Gansin jaottelu kuvaa uutisvalintaa, mutta uutistutkimus voidaan jaotella myös sen perusteella, miten tutkimus käsittää kulttuurin, talouden ja yhteiskunnan suhteessa journalismiin. Uutista voidaan lähestyä poliittisen talouden, organisaatioiden ja kulttuurin näkökulmasta. Eroistaan huolimatta kaikki tutkimussuunnat käsittävät uutiset tuotetuiksi ja pikemminkin todellisuutta tuottaviksi kuin sitä heijastaviksi. (Schudson 2003, 266.)

Poliittisen talouden näkökulmasta uutista hahmottavat tutkijat yhdistävät toisiinsa uutisorganisaation kaupallisen luonteen ja uutisprosessin. Laajoja poliittisia ja taloudellisia kokonaisuuksia on kuitenkin vaikea yhdistää suoraan journalismin arkisiin käytäntöihin. Poliittisesta

taloudesta ponnistavat tutkimus auttaa hahmottamaan uutistuotteen pääpiirteissään. (mt. 266–270.)

Organisaatioiden tutkimus on perusteiltaan sosiologista. Tutkimussuunta käsittää todellisuuden sosiaalisesti rakentuneeksi. Ei ole olemassa yhtä autenttista todellisuutta, jota journalismi kuvaa. Keskeisin kysymys on se, miten organisaatio ja ammattikäytännöt vaikuttavat journalistien työhön ja pyrkimyksiin. Organisaation merkitystä korostavan tutkimussuunnan mukaan yksilöiden toimintaa ohjaa yksilöllisten valintojen sijaan sosiaalistuminen journalismin arvoihin ja rutiineihin. (mt. 266–274.)

Kulttuurinen näkökulma korostaa ideoiden ja symbolien välisiä suhteita, toisin kuin organisaation näkökulma, joka korostaa ihmistenvälisiä suhteita. Tutkimussuunta lähtee olettamuksesta, että todellisuutta merkityksellistetään kulttuuristen itsestäänselvyyksien (*cultural givens*) puitteissa. Kulttuuriset itsestäänselvyudet ovat eräänlaisia taustaolettamuksia, joita ei yleensä kyseenalaisteta tai edes havaita. Kulttuurin näkökulmasta journalismia voidaan lähestyä myös kirjallisuuden lajina, jolle ominaista on tarinankerronnan traditio. Journalismi ei vain välitä tietoa, vaan sen tapaan kertoa tarinoita on sisäänrakennettuna olettamuksia maailmasta. (mt. 275–279.)

Gansin ja Schudsonin jaotteluja mukaillen liitän uutisen osaksi kolmea laajempaa kokonaisuutta. Tarkastelen uutista journalistisena tekstinä, journalismi-instituution tuotoksena ja osana laajempaa yhteiskunnallista kontekstia. Kun uutista tarkastellaan tekstinä, keskeiseksi nousevat kysymykset muodosta ja lajityypistä. Millaisia tekstuaalisia ominaispiirteitä uutisella on? Miten uutisteksti jäsenellään? Minkälaisia ilmaisumuotoja kuuluu tai ei kuulu uutisgenreen? Journalistisella tekstillä en tarkoita pelkästään kirjoitettua tekstiä, vaan myös audiovisuaalisia tai multimediaalisia sisältöjä. Käytännössä keskityn kuitenkin uutiseen sanomalehden näkökulmasta, sillä se on oman tutkimukseni kannalta mielekästä. Journalismin instituution näkökulmasta lähestyn uutista organisaation ja ammatti-instituution kontekstissa tuotettuna. Uutisten tekemiseen vaikuttavat esimerkiksi toimittajien itseymmärrys, ammattietiikka, työkäytännöt, sanomalehden kaupallinen luonne ja toimituskulttuuri. Kun harpataan journalismin ympyröiden ulkopuolelle, uutinen nähdään osana vieläkin laajempaa yhteiskunnallista kontekstia. Mukaan kuvaan tulevat yleisöt ja journalismin merkitys yhteiskunnassa. Onko uutisten tehtävä välittää tietoa vai tunteita, viihdyttää, tukea kansalaisuutta vai ylläpitää valtaideologioita?

Uutisen liittäminen laajoihin taustakokonaisuuksiin on pikemminkin teoreettinen kuin käytännöllinen erottelu. Journalismi ja yhteiskunta ovat monimutkaisessa vuorovaikutussuhteessa

keskenään. Taustakokonaisuuksien tarkoitus on helpottaa uutisen tarkastelua ja kehystää teorioiden esittelyä. Tarkoitus on tuoda esiin uutisen laajaa teoriataustaa, ei lokeroida sitä.

2.1.1. Uutinen lajityyppinä

Uutinen on yksi journalismin lajityypeistä eli genreistä. Muita journalistisia lajityyppejä ovat esimerkiksi reportaasi, pakina ja pääkirjoitus. Lajityyppiin kuuluvilla teksteillä on yhteisiä piirteitä, mutta niiden tunnistamisessa auttaa myös konteksti. Sanomalehdestä odotamme lukevamme uutisia ja reportaaseja, novellikokoelmasta lyhytproosaa.

Lajityypit rakentavat tekstejä ja tekstit lajityyppejä. Jokainen lajityypin sisällä tuotettu teksti venyttää, vahvistaa, supistaa ja muokkaa lajityypin rajoja. Esimerkiksi salapoliisikirjallisuudessa osa teoksista painottuu yhteiskuntakritiikkiin, osa yksilön psykologiaan ja osa vaikkapa tietyn maan ruokakulttuurin kuvailuun. Kaikki kuitenkin mielletään samaan lajityyppiin kuuluviksi. Toinen lajityyppeihin vaikuttava tekijä on yhteiskunta, johon laajassa mielessä lukeutuu niin kulttuuri, talous, lainsäädäntö kuin teknologiakin. Esimerkiksi verkkojulkaisemisen helpottuminen on vaikuttanut siihen, miten tekstejä tuotetaan, kulutetaan ja tulkitaan. Blogit ovat esimerkki sähköisen median aikakaudella syntyneistä uusista lajityypeistä. Blogista on tullut osa journalismia, mutta ne ovat myös vaikuttaneet ihmisten tapaan suhtautua journalismiin ja journalistisiin teksteihin. Lajityyppejä muokkaavat ja vahvistavat siis myös muut tekstit ja lajityypit.

Kun uutista tarkastelleen tekstinä, nousee tärkeimmäksi kysymykseksi se, millainen teksti uutinen oikeastaan on? Uutista lajityyppinä tutkinut Jyrki Pietilä (2008) on löytänyt yhdeksän uutisen lajityypillistä perusominaisuutta. Uutiset ovat informatiivisia ja ajankohtaisia, eivätkä sisällä toimittajan omia kannanottoja tai havainnointia. Ilmaisuvapauden aste uutisissa on matala, kieli on huomaamatonta ja neutraalia ja esitystapa on raportinomainen, verrattuna vaikkapa tarinankerrontaan. Rakenteeltaan uutiset noudattavat kärjellään seisovan kolmion kaavaa. Tekstin koherenssi on vähäistä, eli sidosteisuutta eri lauseiden välillä ei välttämättä juuri esiinny. Lähteenä uutiset käyttävät tekstilähteitä, haastatteluja ja tiedotusta. (mt. 39.)

Pietilän jaottelu kuvaa kenties enemmänkin vallitsevaa uutisdiskurssia, kuin uutissivujen monenkirjavaa todellisuutta. Jotta sanomalehtien uutisisällöistä saataisiin kokonaisvaltaisempi kuva, voidaan uutiset jakaa edelleen koviin ja pehmeisiin uutisiin. Käsitteellisesti uutisista pyritään

erottamaan myös *human interest* -sisällöt, mutta käytännössä tämä on vaikeaa (McQuail 2010, 377). Edes tällainen jako ei välttämättä riitä kuvaamaan uutisia. Ainakin oman tutkielmani aineistossa uutisista puhuttiin hyvin moniäänisesti. Uutisten katsottiin voivan esimerkiksi sisältää toimittajan havainnointia ja sidosteista kieltä, etenkin jos uutinen on kirjoitettu tarinan muotoon. Neutraaliuden sijaan korostettiin elämyksellisyyttä, uutisten äärellä viihtymistä ja tunteita.

Uutisen lajityyppiä voidaan tarkastella myös sen kautta, minkälaisia ohjeita uutisen kirjoittamisesta annetaan. Useimmissa kirjoitusoppaissa toistuvat kaksi ohjetta. Ensiksikin uutisen tulee vastata kysymyksiin mitä, missä, milloin, kuka, miksi ja miten (ks. esim. Pape & Featherstone 2005, 27). Toiseksi uutisjuttu tulee rakentaa niin, että kaikkein tärkein asia tulee tekstin alkuun. Kirjoittaminen aloitetaan kaikkein kiinnostavimmasta, dramaattisimmasta tai viimeisimmästä käänteestä. (mt. 28.) Kaupallisen lehdistön perinteinen uutisen kerrontarakenne noudattelee kärjellään seisovan kolmion mallia. Tyypillistä rakenteelle on yläpainoisuus. Tärkeimpiin kysymyksiin pyritään vastaamaan jo otsikossa ja ingressissä. Kronologia on käänteinen, eli viimeksi tapahtunut kerrotaan ensiksi. (Høyer & Pöttker 2005, 11–14.) Kärjellään seisovan kolmion kanssa läheinen käsite on elementtikirjoittaminen, jolla tarkoitetaan sitä, että uutinen tulisi jakaa kappaleisiin niin, että mikä tahansa elementti voidaan poistaa tai siirtää (Pietilä 2008, 48).

Kärjellään seisovan kolmion uutismalliin viitattiin myös tekemissäni tutkimushaastatteluissa, vaikka haastateltavat edustivat 1970-luvulla ja sen jälkeen syntynyttä toimittajasukupolvea. Nykyisiin työkäytäntöihin kärjellään seisovan kolmion malli ei välttämättä sovellu. Kun sekä taitto että tekstikäsittely ovat muuttuneet sähköisiksi, jutuista voi helposti poistaa sanan sieltä, toisen täältä. Teksteistä et tarvitse enää saksia taitossa pois kokonaisia kappaleita, jotta juttu saataisiin sovitettua sille varattuun koloon. Ennakoiva taitto, joka Aamulehdessäkin on käytössä, on tarkoittanut sitä, että toimittaja tietää usein jo juttukeikalle lähtiessään, minkä pituisen jutun hän kirjoittaa ja minkälaisiin osiin hän sen pilkkoo. Uutisen voi siis nykyään rakentaa huolellisesti suunnitelluksi kokonaisuudeksi.

Kirjoitusoppaissa uutista kuvaillaan myös negaation kautta, kun neuvotaan, miten ei pidä kirjoittaa. Uutisen paheita ovat esimerkiksi viittaukset toimittajaan, omien mielipiteiden julkituominen, passiivisen ilmaisu, pitkät sanat, olettamukset, spekulatiot, valheet, hypetyt, liiallinen koristeellisuus, epäselvät lainaukset, faktat tai kommentit sekä ylipäättään epämääräisyys (Pape & Featherstone 2005, 42). Pitkien sanojen ja valheiden välttäminen ovat melko itsestään selviä ja yksiselitteisiä ohjeita. Muut ohjeet ovat sen sijaan monitulkintaisempia. Mistä tietää, milloin

koristeellisuutta on liikaa? Entä mistä tunnistaa hypetyksen? Osittain neuvot ovat aivan aiheellisia, mutta niistä voi lukea myös pyrkimyksen rajoittaa uutisten esteettistä ja tunteita herättävää puolta, jotka ovat ristiriidassa neutraaliutta korostavan uutiskäsityksen kanssa.

2.1.2. Ajankohtaista faktaa

Faktapohjaisuus ja ajankohtaisuus kuuluvat nykyjournalismiin. Faktapohjaisuutta ryhdyttiin korostamaan kaupallisen uutisjournalismin myötä, kun sanomalehdet etsivät uusia yleisöjä. Kiistattomia faktoja sai kaupaksi suuremmalle lukijakunnalle kuin tiettyyn poliittiseen agendaan sidottuja mielipiteitä. Journalistien käsitys työstään pohjaa realistiseen tietoteoriaan, eli siihen, että todellinen maailma on sanoin saavutettavissa ja raportoitavissa. (Kunelius 2003, 21.)

Uutisen ja ajankohtaisuuden suhdetta voidaan hahmottaa kolmella tavalla. Ensiksikin ajankohtaisuus liittyy journalismin omiin julkaisuaikatauluihin. Mitä nopeammin uutinen saadaan julkaistua, sitä parempi. Toiseksi ajankohtaisuus on sidoksissa tietoon. Tärkeää ei ole vain se, milloin jokin asia tapahtuu. Esimerkiksi historialliset tapahtumat voivat nousta uutisiksi, jos niistä saadaan täydentävää tai uutta tietoa. Ajankohtainen on siis jotakin äskettäin tietoon tullutta. Kolmanneksi ajankohtaisuudella voidaan tarkoittaa asian relevanssia nykyisyyden kannalta. (Roshco 1975/1999, 34–35.)

Robert E. Park (1940/1999) samastaa uutiset historiaan, sillä molemmat käsittelevät yksittäisiä tapahtumia (*events*). Uutistapahtumat, kuten historian tapahtumat, ovat aina kiinnittyneitä aikaan ja paikkaan. Historiankirjoitus pyrkii laittamaan tapahtumat keskenään suhteeseen, mutta toimittaja pyrkii kuvamaan tapahtumat sellaisina kuin ne ovat. Uutinen voi olla olemassa vain nykyhetkessä. Se pysyy uutisena vain niin kauan, kunnes se on tavoittanut ihmiset, joille asialla on uutisarvoa. Uutiset ovat siis olemukseltaan väliaikaisia ja lyhytikäisiä. Tietyn ajan kuluttua aihe lakkaa kiinnostamasta ihmisiä, kunnes löydetään uusi aihe, jolla on tarpeeksi uusi, jännittävä tai tärkeä vangitsemaan yleisön huomion. (mt. 11–13.)

2.1.3. Demokratia, diktatuuri vai autonomia?

Kun uutisista puhutaan organisaation näkökulmasta, tärkeä kysymys on, miten organisaatio

vaikuttaa journalistisiin sisältöihin? Onko toimittaja organisaation sätkynukke vai voimakas vallankäyttäjä? Teorioita organisaation ja toimittajan suhteesta voi verrata erilaisiin teorioihin valtiosta. Demokraattisessa suhteessa toimittaja ja organisaatio neuvottelevat uutisvalinnasta ja jutun sisällöistä. Diktatuurissa organisaation johto tai rakenne määrää sisällöistä ja yksittäisellä työntekijällä on vähän tai ei lainkaan valtaa. Autonomiassa toimittaja on iloinen itsehallitsija, jolla on paljon valtaa suhteessa sisältöihin. Journalismin tutkimuksessa toimittajan ja organisaation suhteesta puhutaan usein demokratiana, diktatuurina tai jonkinlaisena näiden välimuotona. Toimittajien itseymmärryksessä korostetaan puolestaan autonomisuutta (ks. esim. Juntunen 2009).

Organisaation vaikutuksia 1950-luvulla tutkineen Warren Breedin (1955/1999, 79) mukaan kaikilla sanomalehdillä on omat käytäntönsä, jotka ovat usein ammattikunnan normien ja toimittajien henkilökohtaisten arvojen vastaisia. Breed kuvaa toimituksen käytäntöihin mukautumista prosessina, jossa omat oikeudet ja velvollisuudet vähitellen omaksutaan. Breedin löytämät käytäntöihin mukautumiseen syyt voidaan karkeasti jakaa niihin, jotka liittyvät joko työntekijän epävarmaan asemaan tai työn miellyttävyyteen. Sanomalehden johdolla on esimerkiksi valtaa tehdä henkilökunnan palkkaamiseen ja juttujen julkaisemiseen liittyviä päätöksiä. Toisaalta työntekijä voi myös arvostaa johtoa tai kokea olevansa työpaikastaan kiitollisuudenvelassa. Lisäksi työntekijät saattavat tuntea yhteenkuuluvuutta, mielenkiintoa työtään kohtaan tai arvostaa ammatin tuomia etuisuuksia, kuten mielenkiintoisiin tapahtumiin pääsemistä tai ihmisten tapaamista. Tärkeä yhdistävä tekijä johdon ja alaisten välillä on Breedin mukaan uutinen, joka on toimittajille kyseenalaistamaton itseisarvo. Uutisten löytäminen menee Breedin mukaan kaiken, jopa etiikan ja objektiivisuuden, edelle. Uutinen on sekä johdon että toimittajien yhteinen intressi. (Breed 1955/1999, 80–82.)

Breedin malli esittää organisaation ja työntekijän välisen suhteen pääsääntöisesti vastakkainasetteluun perustuvana. Todellisuudessa johdon ja toimittajien tavoitteet eivät välttämättä eroa toisistaan merkittäväällä tavalla, minkä myös Breedkin tuo esiin puhuessaan uutisesta. Uutinen on niin voimakas yhteinen intressi, että se silottaa tieltään kaikki erimielisyydet. Samansuuntaiseen tulokseen on päätyneet Laura Juntunen (2009), joka on tutkinut toimittajien käsityksiä Jokelan ja Kauhajoen kouluampumisten uutisoinnin eettisyydestä. Juntusen mukaan johdon vaatimukset eivät uutiskilpailussa eroa kovin paljon journalismin sisäisistä ihanteista (2009, 181).

Jokelan jälkeen koko suomalaista mediaa syytettiin sensaatiohakuisuudesta ja toimittajien etiikkaa

pohdittiin julkisuudessa. Syyllisenä ylilyönteihin on usein pidetty ristipainetta, joka syntyy toimittajan ammatti-identiteetin ja kaupallisuuden asettamien paineiden, kuten kiireen, kohdatessa. Juntusen mukaan että eri tahoilta tulevat paineet vaikuttavat pikemminkin samansuuntaisesti kuin aiheuttavat repivää ristipainetta. Nopeuden vaatimus ja ajatus uutisvoitoista ovat myös ammattikunnan itsensä tukemia, jopa ihannoimia arvoja. (mt. 181–187.)

Toimittajan ammatti-identiteetissä korostuvat autonomisuus ja tilannekohtaisuus. Eettistä harkintaa pidetään tilannekohtaisena ja yleistettävistä moraalisäännöistä riippumattomana. Lisäksi eettiset ongelmat ratkaistaan yleensä yksilötasolla kollektiivisen tason sijaan. Toimittaja-yksilön autonomiaa ja intuitiota korostava näkemys jättää kokonaan peittoon journalististen käytäntöjen vaikutukset toimittajien toimintatapoihin. Juntusen tekemissä tutkimushaastatteluisissa tuli vain vähän ilmi tapauksia, jossa toimittajan etiikka olisi ollut ristiriidassa hänen edustamansa välineen kanssa. Ihmiset hakeutuvat yleensä töihin välineisiin, joiden arvot he voivat allekirjoittaa. Myös hiljaisena tietona välittyvät organisaation käytännöt ohjaavat yksilöetiikkaa. (mt. 187–190.)

Yhdysvaltalaisen sanomalehtien puolueellisuudesta tapaustutkimuksen tehnyt Lee Sigelman (1973/1999) katsoo Juntusen tapaan organisaation ja toimittajan suhteen perustuvan yhteistyölle. Hänen mukaansa sanomalehtien puolueellisuutta ei voida ymmärtää, mikäli organisaation ja toimittajan suhde rinnastetaan salaliittoihin tai taisteluun. Kyse on hienovaraisista organisatorisista prosesseista, yhteistyöstä ja jaetuista päämääristä tai arvoista.

Vallan jakautuminen toimituksissa ei liity pelkästään tarkoitushakuiseen ideologiseen toimintaan, vaan on institutionaalisten mekanismien seurausta. Toimitusten organisaatorakenne on hyvin hierarkkinen ainakin osittain johtuen julkaisutoimintaan liittyvästä lainsäädännöstä. Lehdillä on vastaavat toimittajat, jotka ovat oikeudellisessa vastuussa julkaisun sisällöstä. Tämä voi asettaa heidät erityiseen asemaan toimituksen sisällä. Toimittajien työtä säätelevät lisäksi myös työehtosopimukset ja lehden linjapaperit, jotka eivät tosin työehtosopimusten tavoin ole oikeudellisesti sitovia. Samaan syssyyn voidaan liittää myös yleiset journalismin instituutioon liittyvät käytännöt, kuten vaikkapa tapa jaotella sanomalehtien sisältö eri osastoihin. On kuitenkin tärkeä huomata, että vaikka instituutioiden toimintaan ei liittyisikään ideologisia tavoitteita, voi niiden toiminta silti liittyä ideologisia piirteitä. Joukkoviestimillä on kyky muokata, vahvistaa tai purkaa ideologioita, vaikka julkaisutoiminnan takana ei olisikaan mitään suoranaista agenda

2.1.4. Hyvä portsari, paha portsari

Toimitusorganisaatiossa työskentelevien ihmisten lisäksi uutisvalintaan vaikuttavat työkäytännöt, kuten uutiskriteerit. Galtung ja Ruge (1965/1999) ovat löytäneet kaikkiaan kaksitoista kriteeriä, jotka määrittävät uutisten valintaa. Mitä useamman kriteereistä jokin tapahtuma täyttää, sitä todennäköisimmin se päättyy uutiseksi. Uutisten muodostumiseen vaikuttavat esimerkiksi tapahtuman harvinaisuus, negatiivisuus, sopivuus, kiistämättömyys tai selvyys, sopiminen median julkaisuaikatauluun tai kulttuurinen samankaltaisuus. (Galtung & Ruge, 1965/1999, 21–30.)

Uutiskriteerin rinnakkaiskäsitteenä voidaan pitää uutisarvoa. Robert E. Parkin mukaan tapahtumasta ei tee uutisarvoista sen tärkeys vaan pikemminkin sen omalaatuisuus. Uutisten tavoite on hämmästyttää, viihdyttää tai hätkähdyttää yleisöä, niin että uutinen muistetaan ja siitä puhutaan. Uutisarvo ei siis ole sidoksissa asian tärkeyteen. Uutiselle on tyypillistä, että se nostattaa keskustelua, mutta keskustelunaiheeksi noustuaan se lakkaa olemasta uutinen. Uutinen on luonteeltaan julkinen siinä mielessä, että se on julkaistu. Uutisen autenttisuus ei siis rakennu niinkään faktojen kuin julkisuuden varaan. (Park 1940/1999.)

Parkin mukaan uutisen suosio riippuu käänteisesti sen pituudesta. Mitä lyhempi uutinen, sitä luetumpi se on. Jotta pitkä kirjoitus luettaisiin, sen täytyy olla enemmän kuin uutinen eli tarina tai *human interest* -juttu. (mt. 12–13.) Uutisissa lukijan mielenkiinto perustuu käytännölliseen tarpeeseen, ei kirjoituksen ihailuun tai arvostukseen. Puhtaassa muodossaan uutiset kertovat äkillisistä tai perustavanlaatuisista muutoksista, mutta uutisiin voi liittyä myös *human interest* -näkökulma. (mt. 14–15.)

Käytännön tasolla uutiskriteerit ja uutisarvo ilmenevät portinvartijuutena, joka on erityisesti uutisten valinnasta usein käytetty metafora. Portinvartija päättää, mitä julkisuuden veräjältä pääsee läpi ja mitä ei. Jackie Harrison (2010) jakaa uutisorganisaation taka- ja etualaan. Uutisvalinnat syntyvät prosessissa, jossa etu- ja taka-ala ovat kehämäisessä vuorovaikutuksessa keskenään. Harrison käyttää tästä prosessista nimeä *symbolic mediation*. (Harrison 2010, 191.)

Etualalla Harrison tarkoittaa uutisorganisaation arkista toimintaa, jossa uutisten valinta käytännössä tapahtuu. Taka-ala on laaja moraalinen konteksti, johon sisältyvät käsitykset journalismin vaikutuksista yhteiskuntaan. Harrison jakaa käsitykset journalismin vaikutuksista kahteen malliin. Yhden näkemyksen mukaan uutisten avulla kansalaiset voivat luoda asiantuntevan julkisen

mielipiteen. Journalismi vertautuu tässä näkemyksessä julkiseen tilaan ja ärhäkkään vahtikoiraan. Toisen näkemyksen mukaan uutisjournalismi on luonteeltaan homogenisoivaa ja vallitsevia valtarakenteita ylläpitävää. Journalismi vääristää ja kaventaa jatkuvasti julkisuuden piiriä, ylläpitäen samaan aikaan myyttiä osallistuvasta kansalaisesta. Tässä näkemyksessä journalismi vertautuu ideologiseen toimintaan ja alistuvaiseen sylikoiraan. Portinvartijana oleminen tarkoittaa ensimmäisen näkemyksen mukaan tietoista, kriittistä toimintaa, jonka tarkoituksena on hyödyttää ihmisiä. Toisen näkemyksen mukaan portinvartijuus on puolestaan ideologista toimintaa, joka vääristää ja yksinkertaistaa maailmaa. (Harrison 2010, 191–195.)

Harrisonin mukaan portinvartijuutta kuvaavat teoriat keskittyvät liikaa uutisorganisaation taka-alan ja jättävät huomioimatta arkisten työkäytäntöjen vaikutukset. Uutisten valinta on ennen kaikkea käytännöllistä työtä. Ratkaisuihin vaikuttavat esimerkiksi aikataulupaineet, toimituksen sisäiset käsitykset kiinnostavuudesta, aiemmat julkaisupäätökset, uutuusarvo, kokoluokka tai uutisoinnin helppous. (Harrison 2010, 195–197.) Harrison itse haluaa ottaa etäisyyttä joko-tai-malleihin ja korostaa, että uutisilla on samaan aikaan mahdollisuus sekä kriittisyyteen että ideologisuuteen (Harrison 2010, 199).

Omassa tutkimuksessani olen hyödyntänyt Harrisonin tapaa jäsentää uutisorganisaatio etu- ja taka-alan. Haastattelurungon kysymykset on suunniteltu niin, että ne valottavat niin arkisia työkäytäntöjä kuin työn taustalla vaikuttavia arvoja ja pyrkimyksiä. Olen näin yrittänyt kuroa umpeen kuilua myös elettyjen kokemusten ja niihin vaikuttavien diskurssien välillä.

2.1.5. Mistä on uutistapahtumat tehty?

Kuten edellä on todettu, journalismin itseymmärrys perustuu realistiseen tietoteoriaan, jonka mukaan journalismi heijastaa maailmaa. Journalismin tutkimuksessa asia käsitetään usein päinvastoin. Journalismi pikemminkin rakentaa, muokkaa ja uusintaa todellisuutta kuin heijastaa sitä. Osa tutkijoista on sitä mieltä, että journalismi jopa suoranaisesti vääristelee asioita. Viimeksi mainittua katsantokantaa edustaa Daniel J. Boorstin (1999), joka puhuu uutisista pseudo-tapahtumina (*pseudo-events*). Pseudo-tapahtumat ovat ihmisen toiminnan tulosta ja suunniteltuja nimenomaan median tarpeisiin. Pseudo-tapahtumat ovat myös itseään toteuttavia profetioita. Jos esimerkiksi juhlavuottaan viettävää hotellia kutsutaan mediassa arvostetuksi, tekee väittämä itsessään siitä arvostetun. Pseudo-tapahtumat ovat Boorstinin mukaan vallanneet 1900-luvun

jälkipuoliskolla mediassa yhä enemmän tilaa. Uutisia tehdään, ei raportoida. Toimittaja kaivaa julkisuuden henkilöiltä kommentteja, jotka kuulostavat uutisilta. Demokraattisen yhteiskunnan kansalaiset hukutetaan tähän monimutkaiseen pseudo-tapahtumien virtaan, jota toimittajat, poliitikot ja tiedottajat hallitsevat. (mt. 16–18.)

Pseudo-tapahtumat eivät ole propagandaa, sillä niihin ei liity yhtenäistä ideologiaa. Ne eivät pyri yksinkertaisuuteen, vaan monimutkaisuuteen. Laajempi konteksti Boorstinin ajatuksien taustalla on kaupallisuuskritiikki. Kulutusyhteiskunta on Boorstinin synkässä visiossa peittonut kansalaisyhteiskunnan. Voidaan kuitenkin kysyä, missä määrin mediasisältöjen monimutkaisuus johtuu median ja pr-ihmisten toiminnasta ja missä määrin yhteiskunnan monimutkaistumisesta?

Molotch ja Leister (1974/1999) käsittävät uutiset julkisiksi tapahtumiksi, joiden toimijat voidaan jakaa promoottoreihin, kokoajiin ja kuluttajiin. Kaikista maailman sattumuksista ei tule julkisia, vaan prosessia ohjaavat tietyt kriteerit, päämäärät ja intressit. Julkiset tapahtumat voidaan jakaa tapahtuman intentionaalisuuden ja promoottorin roolin perusteella rutiinitapahtumiin, onnettomuuksiin, skandaaleihin ja sattumiin. (mt. 37–43.) Uutisvalintaa ei siis ohjaa objektiivinen todellisuus, vaan inhimillinen ja institutionaalinen toiminta.

2.1.6. Objektiivisuus rituaalina

Objektiivisuus vakiintui journalistiseksi normiksi 1900-luvun alkuvuosikymmeninä. Nykyisessä uutisparadigmassa objektiivisuuden merkitys on vähentynyt. Esimerkiksi toimittajan empaattisuus voi olla joissakin tapauksissa objektiivisuutta tärkeämpää. (Høyer & Pöttker 2005, 11–14.)

Journalismin objektiivisuus on Gaye Tuchmanin (1972/1999) mukaan eräänlainen käytäntö, strateginen rituaali, jonka avulla objektiivisuuden vaikutelma luodaan tekstiin. Strategisuus tarkoittaa tässä yhteydessä sitä, että toiminnalla on jokin selkeä päämäärä, tässä tapauksessa objektiivisuuden saavuttaminen. Rituaalisuus puolestaan tarkoittaa, että toiminta on paitsi rutinoitunutta, se toimii myös eräänlaisena rituaalina päämäärän saavuttamiseksi. (Tuchman 1972/1999, 297–298.) Tuchman kritisoi sitä, että journalismi väittää faktojen puhuvan omastaan puolestaan, sen sijaan, että journalismi puhuisi faktojen puolesta (mt. 301).

Tuchmanin mukaan objektiivisuus legitimoii journalismin sisällöt ja turvaa toimittajien selustan.

Uutisiin voi sisällyttää vain faktoja, jotka ovat tavalla tai toisella varmennettavissa. Mikäli faktoja ei kyetä varmistamaan, apuun tulee neljä muuta strategista toimenpidettä. Objektiivisuuden tuntua voidaan tavoitella esimerkiksi tuomalla jutussa esiin erilaiset näkemykset jutussa käsiteltävistä asioista. Faktojen tueksi voidaan tarjota myös jotakin yleisesti tunnustettua tietoa, jonka avulla lukija voi arvioida jutun todenperäisyyttä. Kolmas strateginen rituaali on lainausmerkkinen käyttö. Niiden tehtävä on toimia todisteena asian paikkaansa pitävyydestä, mutta sitaattien avulla toimittaja voi pukea sanoiksi myös omat mielipiteensä ja silti säilyttää ulkoisesti vaikutelman objektiivisuudesta. Neljäs keino on informaation järjestely. Objektiivisuuden tavoittelun kannalta tämä on rituaaleista ongelmallisimmin, sillä toimittaja ei voi väittää kenenkään muun valitsevan asioiden esittämisjärjestystä. Toimittaja voi kuitenkin vedota joko ammattitaitoonsa tai vakiintuneisiin esityskaavoihin. (mt. 298–302.)

2.2. Uutiset ja tarinat

2.2.1. Tarinallista journalismia metsästäessä

Periaatteessa tarinallisen journalismin määrittelemisen on helppoa: tarinallinen journalismi kertoo tarinoita. Jotta määritelmällä olisi mitään arvoa, on kuitenkin ensin määriteltävä, mitä tarina tarkoittaa. Tarina voidaan määritellä kerrotuksi tapahtumien jatkumoksi, joka abstrahoidaan tekstistä (Rimmon-Kenan 1991, 8–13). Arkikielessä usein synonyyminä käytetään käsitteitä tarina (*story*) ja kertomus (*narrative*), mutta sanat eivät tarkalleen ottaen tarkoita samaa asiaa. Gerard Genette'n mukaan tarina viittaa narratiiviseen sisältöön ja kertomus narratiiviseen diskurssiin tai tekstiin. Kirjallisuudentutkimus on kiinnostunut pääasiassa kertomuksen tasosta, sillä vain sitä voidaan suoraan tutkia tekstianalyysin avulla. (Genette 1980, 27.)

Myös formalistis-strukturalistinen kertomuksen erottaa toisistaan tarinan ja kerronnan (*discourse*) tasot (Cohn 2006, 132-134). Tarina viittaa siihen, mitä tapahtuu ja kerronta siihen, miten tapahtumat on kerrottu. Kerronnan ei esimerkiksi tarvitse noudattaa tapahtumien kronologista järjestystä, vaan ne voidaan kertoa missä järjestyksessä tahansa. Mervi Kantokorpi erottaa omaksi kerronnan tasokseen myös tekstin. Hänen mukaansa teksti on se ikkuna, josta lukijalla on pääsy tarinaan ja josta tapahtumat abstrahoidaan. (Kantokorpi 1990, 111). Tekstin tason voidaan kuitenkin ajatella sisältyvän jo kertomuksen tasoon. Jos teksti käsitetään miksi tahansa symboleilla tapahtuvaksi

viestinnäksi, kuten puheeksi, tv-ohjelmaksi, nukketeatteriksi, romaaniksi tai lehtijutuksi, ei erottelua tekstin ja kerronnan välille välttämättä tarvita. Kertomus ei voi olla olemassa, ellei sitä ole jollakin havaittavalla tavalla kerrottu eli esitetty tekstin muodossa. Tekstin tarkastelu omana kerronnan tasonaan toki mahdollistaa sen, että voidaan tarkastella erilaisten tekstien erityispiirteitä ja niiden vaikutuksia narratiiviseen prosessiin.

Vaikka tekstistä voidaan tehdä monenlaisia tulkintoja, on tarina kuitenkin ylikielellinen (Rimmon-Kenan 1991, 16). Sama tarina voi käännyä niin romaaniksi, elokuvaksi kuin baletiksikin. Sisällöt eivät välttämättä käänny eri viestintävälineille identtisiksi, kuten ei käänöksissä yleensäkään. Sama tarina voidaan silti tunnistaa, olipa viestintäväline mikä tahansa. Erilaisten viestinten kerronnalliset keinot voivat kuitenkin olla hyvin erilaisia. Tämän pohjalta on perusteltua väittää, että välineen ja sisällön välillä vallitsee aina jonkin yhteys. Tämä on tärkeä huomio myös tarinallisen uutisjournalismin kannalta. Voidaan olettaa, että sanomalehdessä kerrotut tarinat eroavat jollakin tapaa muista kerrontamuodoista. Mervi Kantokorpi (1990, 105) puhuu metakertomisesta, eräänlaisesta kertomisen kaksoistoiminnasta. Tällä hän viittaa siihen, että kerronnan kulttuuriset muodot, kuten vaikkapa novelli tai historiallinen romaani, vaikuttavat siihen, miten kertomuksia kerrotaan. Tietyn lajityypin tekstien kirjoittaminen on siis refleksiivistä toimintaa ja paitsi itse tarinaan teksti viittaa myös siihen instituutioon, johon kyseinen sopimuksenvarainen muoto kuuluu (mt. 105).

Fiktiivisten tekstien ominaispiirteitä tutkinut Dorrit Cohn (2006) määrittelee kertomuksen löyhästi sarjaksi lausumia, jotka käsittelevät syysuhteessa olevia, inhimillisiä olentoja koskevia tapahtumaketjuja. Tämä määritelmä sulkee pois puhtaan kuvailun tai tunteiden ilmaisut, sekä esimerkiksi filosofiset väittämät todellisuudesta. Kertovan fiktion lajityyppi kuitenkin sisältää myös ne diskurssit, jotka kertomuksen määritelmä sulkee pois. Proosa on tulvillaan kuvailuja, niin tunteiden kuin ympäristön, ja toteamuksia todellisuudesta. Fiktiiviset tekstit voivat siis sisältää kertomuksia, mutta niiden ei tarvitse käyttää vain kertovaa kieltä. (mt. 22–23.)

Kuvailun tai tunteiden ilmaisun erottaminen kertomuksesta on ongelmallista, minkä Cohnkin myöntää ehdottaessaan, että fiktion käsitettä voitaisiin soveltaa teksteihin, joissa selittävä tai kuvaileva kieli on alisteista kertovalle kielelle (mt. 23). On kuitenkin kyseenalaista, voidaanko tekstistä aina löytää yhtä ensisijaista tehtävää. Selittävän tai kuvailevan kielen alisteisuus kertovalle kielelle ei ole pelkästään määrällinen kysymys, vaan lukijat voivat olla eri mieltä siitä, mikä tekstissä on alisteista millekin (mt. 23).

Jos tarina määritellään löyhästi tapahtumien jatkumoksi, journalismi on tarinoita pullollaan. Tässä mielessä ei tunnu järkevältä puhua journalismin tarinallisuudesta tai tarinallistumisesta. Veikko Pietilän (1995, 43) mukaan varsinkin angloamerikkalaisessa tiedotustutkimuksessa on 1970- ja 1980-luvulla esitetty usein näkemys, että kaikki journalismi on kerrontaa (*narration*) ja journalistiset tuotteet kertomuksia (*narratives*). Faktisuudelta vaikuttavan luonteensa uutinen saa säännöistä ja tekniikoista, joita uutisten tekemisessä sovelletaan. Laajassa mielessä kaikkia viestejä voidaan pitää kertomuksina. Tällä tavoin ymmärrettynä kertomuksen käsite tarkoittaa lähinnä sitä, että viestintä on aktiivista merkityksellistämistä, ei passiivista tiedon välitystä tai siirtämistä. Lavean määritelmän ongelma on siinä, että näin laajasti ymmärrettynä käsite menettää kaiken selitysvoimansa.

Suppeasta näkökulmasta kertomus on erityinen diskurssinsa, jonka ydintä ovat ajallisiin syy- ja seuraussuhteisiin liittyvien tapahtumien kuvaus. Kertomuksen ehtoja eivät täyty esimerkiksi uutiset, joissa kuvataan vallitsevaa asiantilaa, kuten vaikkapa työllisyystilannetta. Riidattomimmin kertomukseksi luettavia uutistekstejä voisivat Pietilän mukaan olla tapahtumia, toimintoja ja prosesseja koskevat uutiset. (mt. 43–44.)

Kertomuksissa kronologia voidaan hajottaa ennakkoinneilla ja takaumilla. Pietilän mukaan tällainen kronologian hajottaminen juontuu kerronnan omasta problematiikasta. Sillä voidaan esimerkiksi kommentoida ja problematisoida kerronnan realismiksi ymmärrettyä muotoa. Uutisessa kronologian hajottaminen ei johdu kerronnan sisäisestä motiivista, vaan uutisteknisistä pakoista. Niinpä Pietilä päätyy lopulta kyseenalaistamaan koko ajatuksen siitä, ovatko uutiset todella kertomuksia. (emt. 44.) Määrittelyn vaikeutta kuvaa Pietilän lausahdus:

”Kertomus ei kaiken kaikkiaan ole itsestään selvä asia. Vielä vähemmän sitä on uutisen ymmärtäminen kertomukseksi.” (mt. 46.)

Tarinallista journalismia määritellessäni joudun palaamaan bumerangina luvun alkuun. Tarinallinen journalismi on journalismia, joka kertoo tarinoita. Tarinalla on joitakin selkeitä ominaispiirteitä, kuten syy-seuraussuhteiden sisältäminen, mutta täysin tyhjentävästi tarinaa ei voi kuitenkaan määritellä. Aina löytyy poikkeuksia, jotka uhmaavat sääntöjä. Tämä ei tarkoita kuitenkaan sitä, ettei tarina-sanalla olisi minkäänlaista selitysvoimaa. Tiedämme suurin piirtein, mistä puhumme, kun puhumme tarinoista (tai ainakin mistä emme puhu).

2.2.2. Fakta ja fiktio tukkanuottasilla

Narratologisten käsitteiden soveltaminen muihin teksteihin kuin kaunokirjallisuuteen on aiheuttanut erimielisyyksiä tiedepoteroissa. Kirjallisuustieteilijät ovat pelänneet kaunokirjallisuuden erityisaseman rapautumista ja tutkimuskohteen vesittymistä. Jos narratologian käsitteistöä voidaan soveltaa mihin tahansa muropaketteihin, miksi kaunokirjallisuutta pitäisi tutkia lainkaan omana tieteenalanaan? Journalistiikan puolella kauhunväristyksiä on puolestaan aiheuttanut tarinan läheiseksi käsitetty suhde fiktion. Fiktio voidaan edelleen liittää journalismin kannalta kaikkein pahimpaan kirosanaan, nimittäin valehteluun tai asioiden sepittämiseen (Cohn 1999, 10–11). Jos journalismia tutkitaan narratologian näkökulmasta, mitä tapahtuu journalismin uskottavuudelle?

Kirjallisuustieteen puolella vallihautoja kaivanut Dorrit Cohn (2006) on pyrkinyt osoittamaan fiktion erityislaatuisuuden ja listannut tekstin ominaisuuksia, jotka pätevät vain fiktiivisissä teksteissä. (2006, 10–11.)

Cohn korostaa sitä eroa, joka fiktiivisellä ja ei-fiktiivisellä tekstillä on suhteessa tietoon. Fiktiivisessä tekstissä voidaan ottaa suuria tiedollisia vapauksia, kuten kuvailla kuolevan ihmisen viimeisiä tunteita ja ajatuksia. Luonnollisen diskurssin piirissä tämä on Cohnin mukaan mahdotonta. (mt. 31–35.) Fiktiivisten tekstien erityislaatuisuudesta Cohn käyttää esimerkkinä myös henkilöhahmojen tajunnan kuvausta. Hänen mukaansa uskottava ei-fiktiivinen teksti ei voi viitata henkilöhahmon sisäiseen maailmaan ja ajatuksiin. (mt. 139.) Esimerkkinä kaunokirjallisuudelle tyypillisestä kielenkäyttötavasta voidaan lisäksi pitää vapaata epäsuoraa esitystä, joka voi yhdistellä eri aikatasoihin viittaavia sanoja toisiinsa, kuten lauseessa ”hän *oli nyt* täällä” (Rimmon-Kenan 1991, 140).

Kaikkia yllä kuvattuja keinoja voi kuitenkin käyttää myös ei-fiktiivisissä teksteissä, kuten journalismissa. Ihmisen ajatuksista, niin kuolinhetken kuin muidenkin hetkien, voidaan tehdä päätelmiä henkilölähteiden puheesta tai muista havainnoista, mikäli toimittaja on ollut paikalla seuraamassa tapahtumia. Ei ole myöskään mitään estettä sille, ettei journalistisessa tekstissä voitaisi käyttää hyväksi vapaata epäsuoraa kerrontaa. Näin ollen on kyseenalaista, onko fiktiivisessä tekstillä joitakin erityispiirteitä, joista tekstin voi aukottomasti tunnistaa fiktioksi. Lukija pystyy kyllä toisinaan päättelemään, onko hänen lukemanansa teksti faktaa vai fiktiota. Tämä ei kuitenkaan

päde kaikkiin teksteihin, sillä faktan ja fiktion erottelu on pitkälti kontekstuaalista. Osaamme odottaa sanomalehdeltä faktaa ja romaanilta fiktiota, mutta tekstin perusteella päätelmiä voi olla hyvin hankala tehdä. Näyttää siis pikemminkin siltä, että ero faktan ja fiktion välillä olisi sidoksissa tekstin tuottamiseen ja tulkitsemiseen liittyviin käytäntöihin.

Kolmas Cohnin fiktion ja ei-fiktion välillä löytämä olennainen ero on tekstin alkuperä. Cohnin mukaan ymmärrämme ei-fiktiivisen tekstin alkuperän yksiselitteiseksi ja pysyväksi. Tekstin kertoja on yhtä kuin tekijä. Kaunokirjallisuudessa tekstin alkuperä on puolestaan kaksiselitteinen. Tekstin kertoja ei ole samastettavissa varsinaiseen tekijään. (mt. 146.) Cohn siis ymmärtää ei-fiktiivisten tekstien suhteen tekijän ja kertojan välillä hyvin yksiselitteisesti. Tekijä ymmärretään ongelmattomasti tekstin kertovaksi agentiksi. Esimerkiksi Seija Ridell on problematisoinut tätä olettamusta. Uutistekstien kohdalla ei ole välttämättä järkevää puhua yhdestä, historiallisesta tekijästä, sillä uutistentekstiä ei muokkaa niinkään tekijä kuin uutisten tuotantoon kuuluvat geneeriset, vakiintuneet käytännöt. (Ridell 1994, 27.) Lisäksi narratologia ymmärtää kertojan tekstuaaliseksi agentiksi. Onkin vaikea ymmärtää, miten tekstuaalinen käytäntö olisi samastettavissa oikeaan ihmiseen ei-fiktiossa yhtään sen yksiselitteisemmin kuin fiktion puolella.

Myös Cohn päätyy lopulta myöntämään, että on tilanteita, joissa fakta ja fiktio lähentyvät toisiaan. Esimerkkinä hän mainitsee yhden ihmisen elämää käsittelevän historiankirjoituksen, kuten elämäkerrat ja romaanit. (mt. 29–30.) Ainoa selkeä ero kaunokirjallisuuden ja ei-fiktion väliltä löytyykin tekstin suhteessa todellisuuteen. Journalistinen kertomus on referentiaalinen, kun taas fiktiivinen kertomus on ei-referentiaalinen. Cohn tarkoittaa ei-referentiaalisuudella sitä, että fiktiivinen teos luo itse maailman, johon se viittaa, viittaamalla siihen (mt. 23–24). Cohnin mukaan ei kuitenkaan olisi mielekästä, jollei fiktio voisi viitata myös tekstin ulkopuoliseen, todelliseen maailmaan. Fiktio siis voi viitata todellisiin asioihin, mutta sen ei tarvitse tehdä sitä. Fiktion ei myöskään tarvitse viitata todellisuuteen paikkansapitävästi. (mt. 24–25.) Fiktiivisessä tekstissä voidaan kertoa lukijalle vaikkapa, että ”ruoho on violetti”. Referentiaalisessa tekstissä lause olisi mahdoton, mutta fiktiivisessä kehyksessä hyväksymme lausuman mukisematta. Toisin kuin fiktio, journalismi ei voi luoda itse maailmaa, johon se viittaa, tai ei ainakaan yhtä vapaasti.

Omasta mielestäni fiktio ja fakta lähenevät toisiaan luontevasti juuri tarinan tasolla.

Omaelämäkerrat, reportaasit ja miksei henkilöhaastattelutkin voidaan rakentaa niin, että niistä muodostuu yhtenäinen ja kiinnostava tarina. Jaan kuitenkin Cohnin ajatuksen siitä, että juonen rakentamisen ja tarinankerronnan säännöt ovat erilaiset faktassa kuin fiktiossa. Cohn puhuu ei-

fiktiivisten tarinoinen juonellisestamisesta. Myös fiktiivisissä tarinoissa on juoni, mutta niitä ei ole silti juonellistettu. (mt. 135–136.) Juonellistaminen viittaa prosessiin, jossa aineistot on valikoiden järjestelty niin, että niistä tulee yhtenäinen tarina. Fiktiivisen tekstin tekijän suhde aineistoonsa on sen sijaan täysin vapaa, eikä juonellistaminen näin ollen ole tarpeellista (mt. 136).

2.2.3. Tarinan ja kertomuksen määrittelyn ongelmista

Oman tutkielmani kannalta tarinan ja kertomuksen erottaminen toisistaan on aiheuttanut monenlaista harmia. Ensimmäisen kerran huomasin ajautuneeni ongelmiin laatiessani haastattelurunkoa tutkimushaastatteluja varten. Päädyin puhumaan kertomuksesta ja tarinasta synonyymeinä. Useimmiten puhuin haastatteluissa juuri tarinoista, sillä sana on mielestäni arkikielessä yleisempi ja vakiintuneempi. En voinut olettaa, että haastateltavat tekisivät kirjallisuudentutkimuksen tapaan käsitteellisen erottelun tarinaan ja kertomukseen. Käytännössä tarina ja kertomus eivät voi koskaan esiintyä erillään (Genette 1980, 29), joten tässä tutkielmassa kertomuksesta ja tarinasta puhutaan synonyymisesti, paitsi silloin, kun viitataan kirjallisuustieteelliseen lähdekirjallisuuteen.

Jaottelu tarinaan ja kerrontaan on yksi narratologian perustavanlaatuisista teoreettisista lähtökohdista. Koska narratologia kuitenkin keskittyy tekstien tutkimukseen, ei erottelu tämän tutkimuksen kannalta ole välttämätön. Tässä tutkimuksessa ei tehdä lainkaan narratologista tekstianalyysia, joten kertomuksesta ja tarinasta puhuminen synonyymeinä on perusteltua, koska ne eivät käytännössä koskaan voi esiintyä toistaan erillään.

Tutkielmani teoriaosuutta kirjoittaessani kuitenkin tajusin, että tarinan ja kertomuksen erottelu oli aiheuttanut minulle ongelmia jo nimetessäni tutkimuskohdettani. Tässä vaiheessa osa haastatteluista oli jo tehty, joten en voinut enää korjata virhettäni. Alun perin olin nimennyt tutkimuskohteeni kerronnalliseksi journalismiksi. Ajattelin käsitteen tuovan paremmin esiin sen, että kyse on kertovasta kielestä.

Oman narratologiaa tieteenalana tuntemani kiinnostuksen ja kirjallisuustieteen sivuaineopintojeni vuoksi mielessäni vallitsi kiinteä linkki juuri tarinan ja kerronnan välillä. Arkikielessä kerronta voidaan kuitenkin ymmärtää muutenkin kuin tarinan kerrontana. Esimerkiksi journalismin kehyksessä voidaan ajatella, että uutisiakin kerrotaan. Tämän oivallukseni jälkeen päädyin siihen,

että kerronnallinen journalismi on käsitteenä liian moniselitteinen ja laaja. Se voidaan yhdistää toisaalta kaunokirjalliseen journalismiin ja toisaalta hyvin monenlaisten kirjoitusmuotojen ja journalismin lajityyppien rajojen kokeiluun. Niinpä päädyin nimeämään tutkimuskohteeni uudelleen tarinalliseksi uutisjournalismiksi, joka mielestäni sopii paremmin uutisen tarkasteluun kertomuksen näkökulmasta. Näin vältetään myös miellelyhtymiltä kaunokirjalliseen journalismiin, joka on kokonaan oma lajityyppinsä, ja rajataan samalla tutkimuskohde nimenomaan tarinallisuuteen.

Edellä selostettujen seikkojen takia haastateltavat puhuvat haastattelussa välillä kerronnallisesta journalismista, sillä sitä käsitettä käytin pyytäessäni heitä haastateltaviksi. Olen analyysiä tehdessäni ottanut huomioon käsitteellisen sekaannuksen aiheuttamat ongelmat. Tarinoiden ohella osa haastateltavista liitti tutkittavaan ilmiöön esimerkiksi graafiset esitysmuodot, mikä voi johtua haastattelurungon käsitteellisestä epätarkkuudesta. Yhtä hyvin erilaisista esitysmuodoista puhuminen saattaa tosin liittyä siihen, että aiheesta puhuttiin osana journalismin kriisiä. Grafiikka ja muut visuaaliset ratkaisut ymmärretään tarinallisuuden tapaan sanomalehden tavaksi erottautua mediamarkkinoilla.

Suurin sekaannuksen aiheuttama ongelma on mielestäni se, että keskustelu haarautui haastatteluissa välillä melko kauas tarinallisuudesta. On mahdollista, että haastateltavat käsittivät myös tutkimusongelmani laajemmin kuin minä itse. Jälkikäteen on tietenkin mahdotonta sanoa, mistä keskustelun polveilu johtuu, joten voin tyytyä vain arvailemaan.

3. Tunteet pelissä ja journalismi kriisissä

Tässä luvussa tarkastelen tunteiden esiinmarssia journalismin tutkimuksessa ja ylipäättään yhteiskuntatieteissä. Jatkan edellisen luvun teemaa, jossa purettiin eri kerrontakonventioihin liittyviä mielikuvia. Jos journalismi liitetään habermasilaisittain julkiseen järjenkäyttöön, miten tunteet sopivat mukaan kuvaan? Tunteiden roolin korostumista voidaan yhtä hyvin pitää journalismin perustehtävien rappiona tai uudenaikaisena tapana palvella lukijoita.

Tunteiden painoarvon kasvun katson osaksi keskustelua journalismin kriisistä. Muita tärkeitä kriisikeskustelun teemoja ovat kaupallisuus, viihde, yleisöjen ja yhteiskunnan muutokset sekä journalismin profession muuttuminen. Journalismin kriisi ja tunteet liittyvät olennaisella tavalla tutkimaani ilmiöön, sillä tarinallisuus voidaan nähdä tapana hakea uudenaikaisia sisältöjä. Niinpä tarinallisuus kietoutuu tunteisiin, yleisöjen uudenaikaisiin tarpeisiin, yhteiskunnan muutoksiin ja journalismin profession. Tarinallinen journalismi voidaan lukea osaksi myös kaupallistumista ja viihteellistymistä, jos tarinallisesta journalismista haetaan ratkaisua sanomalehtien pärjäämiseen kilpailuilla ja sähköistyneillä mediamarkkinoilla.

3.1. Journalismi kriisissä

3.1.1. Markkinoiden puristuksessa

Haastatteluaineistossa tuli toistuvasti esiin huoli sanomalehden pärjäämisestä tulevina vuosina. Mistä tällainen huoli oikein kumpuaa? Vastausta voidaan ryhtyä etsimään 2000-luvulla virinneestä keskustelusta journalismin kriisistä. Kriisin ytimessä on kysymys siitä, onko journalismi menettämässä asemansa demokraattisen yhteiskunnan keskeisenä instituutiona (Väliverronen 2009, 13).

Syynä journalismin kriisiin ja sen mukanaan tuomiin muutospaineeseen pidetään kovaa kilpailutilannetta. Journalismista on tullut selkeämmin liiketoimintaa, joka tähtää voiton tavoitteluun ja sisältöjen tehokkaaseen tuottamiseen. Kustannustehokasta, helposti käytettävää uutistenkaltaista materiaalia toimituksille tarjoavat pr-toimistot ja tiedottajat. Aineistosta iso osa

päätyy lähes sellaisenaan julkaistavaksi. (mt. 13–14 .)

Tutkimusten mukaan valmiin materiaalin käyttäminen on lisääntynyt toimituksissa. Tämä auttaa pitämään uutisten tuotannon kustannukset alhaalla, samaan aikaan kun väkeä on vähennetty ja sivumäärää kasvatettu. Brittiläisen, vuonna 2006 tehdyn tutkimuksen mukaan suurin osa toimituksen ulkopuolisesta materiaalista tulee vaikutusvaltaisilta eliittiryhmiltä, kuten yritysmaailmasta ja valtion eri laitoksilta. Tavallisen kansalaisen ääni on lähes kuulumaton. (Franklin, Lewis & Williams 2010, 202–206.)

Tavalliset ihmiset eivät kenties komeile lähdetilastojen kärjessä, mutta heidän merkityksensä on kuitenkin kasvanut. Sähköinen viestintä, erityisesti internet, on vaikuttanut tiedon tuottamiseen, saatavuuteen ja julkaisemiseen. Internet on julkaisualustana halpa, nopea ja tavoittaa laajan yleisön. Toimittajilla ei ole enää yksinoikeutta tekijyyteen, sillä internet tarjoaa helpon ja ilmaisen julkaisualustan. Kriisitilanteissa on huomattu, että virallisista lähteistä ja medioista riippumattomat lähteet voivat olla jopa tärkeämpiä kuin perinteisten medioiden hankkima tieto. (Väliverronen 2009, 13–14.)

Toimittajat liittävät usein toisiinsa viestimien taloudellisen ja sisällöllisen ahdingon (Väliverronen 2009, 17). Suomessa sanomalehtien taloudellinen ahdinko ei ole ollut aivan niin syvää kuin kriisipuheen perusteella voisi arvioida. Sanomalehdet ovat tehneet 2000-luvulla hyvää tulosta. Osuus mediamainonnasta on säilynyt yli 50 prosentissa. Rahoituspohjan kriisi on kuitenkin edessä. Ilmaisen uutistarjonnan keskellä sanomalehdissä pohditaan, kuinka pitkään lukijat ovat valmiita maksamaan kalliista, kotiin kannetusta lehdestä. Myös median uskottavuus on vähentynyt samaan aikaan kun median vallan arvioidaan vastaavasti lisääntyneen. Median vaikutusvallan katsotaan voivan jopa häiritä demokratian toteutumista, sen sijaan että journalismi turvaisi sitä. Tästä huolimatta käsitys journalismista puolueettomana portinvartijana on yhä tärkeä osa toimittajien ammatti-identiteettiä. Näin on siitä huolimatta, että tutkijat ovat jo pitkään korostaneet journalismin olevan pikemminkin valikoinnin, muokkauksen ja representaation tulosta kuin totuudenmukainen ikkuna maailmaan. Mediakriittisyyden nousu voidaankin tulkinta myös terveeksi ja realistiseksi asenteeksi. (mt. 16–24.)

Kriisipuhe on yleistynyt 2000-luvulla, mutta sanomalehdistön loppua ennustettiin ensimmäisen kerran jo puolitoista sataa vuotta. Sanomalehti on selviytynyt tiukoista kilpailutilanteista aiemminkin. Lennätin, radio tai televisio ei ole tähän mennessä onnistunut nitistämään paperisia

kilpakumppaneitaan. Huomionarvoista kuitenkin on, että internet on edeltäjiinsä verrattuna aivan uudenlainen vastustaja. Se ei ole vain media muiden joukossa, vaan paikka, jonne muut mediat pyrkivät. Internetin merkitys on eittämättä suuri, mutta sitä ei toisaalta pidä liioitella. (mt. 26–27.) Sähköinen viestintä ei ole tarinan ainoa konna. Myös lehdistön sisäiset ja laajemmat yhteiskunnalliset muutokset, kuten ilmaisjakelulehtien nousu ja ihmisten elämäntapojen muutos ovat vaikuttaneet sanomalehtien kriisiin (Franklin 2009, 3–4).

Juha Herkman (2009) on hahmotellut journalismin markkinoitumisen kehitystä 1980-luvulta nykypäivään. Journalismin tehtävä kansalaisten tiedonvälittäjänä on hänen mukaansa joutunut antamaan tilaa median taloudellisille lähtökohdille. Suomalaisessa mediamaisemassa uusia kehityssuuntia ovat 1990-luvulta lähtien olleet omistuksen voimakas keskittyminen, viestintäjärjestelmien tekninen yhdentymisen eli konvergenssi ja yhteistyön avulla saavutettavien synergiaetujen hakeminen. (Herkman 2009, 32–38.)

Rakennemuutokset ovat vaikuttaneet journalismiin epäsuorasti, kun liiketaloudellisen toiminnan periaatteet määrittävät yhä enemmän myös journalistisen toiminnan perusteita. Median markkinoituminen on kyllä vapauttanut journalismin poliittisesta ohjauksesta, mutta tämä ei tarkoita, että yksityisomistuksessa olevien viestintien toiminta ei olisi ideologista. Onhan kaupallisten periaatteiden noudattaminen jo itsessään ideologista toimintaa. Viestimet ovat myös sitoutuneet politiikkaan eri tavoin kuin perinteisen puoluejaon pohjalta. Puoluekannan sijaan lehdistön poliittista asemaa määrittelevät nykyään suhtautuminen vaikkapa EU:hun tai Natoon.. (Herkman 2009, 38–39.)

Nykyisillä mediamarkkinoilla sanomalehdet keskittyvät taloutensa ja brändinsä rakentamiseen. Samaan aikaan etsitään jatkuvasti säästökeinoja, ja vyön kiristämisen kohteeksi joutuu yleensä sisällöntuotanto. Jonkin ylevän tehtävän suorittamisen sijaan journalismi pyrkii tekemään vain välttämättömän eli vastaamaan yleisön ja mainostajien kysyntään. Kiinnostavuus määrittää sen mukaan, mikä myy. Herkman kuvaa tällaista journalismia pessimistisesti tulosjournalismiksi, jonka perimmäinen tarkoitus on täyttää uutisteollisuuden liiketaloudelliset tavoitteet. Koska tuloskasvu takaa toimittajien palkanmaksun, on yksittäisten toimittajan vaikea vastustaa järjestelmällisesti tulosjournalismin rakenteita. (Herkman 2009, 41.)

Tulosjournalismiin Herkman liittyy konserni- ja mediajournalismin. Konsernijournalismi tarkoittaa yhteistyötä konsernin sisällä, kuten oman konsernin muiden tuotteiden markkinointina. Esimerkiksi

iltapäivälehdissä kirjoitetaan enemmän ja myönteisemmässä valossa oman konsernin tv-kanavasta. Huoli konsernijournalismin vaikutuksista on ollut niin suurta, että vuonna 2004 journalistin ohjeisiin lisättiin pykälä, jonka mukaan konsernikytkennät täytyy tuoda jutuissa julki. Mediajournalismilla Herkman tarkoittaa sitä, että nykyään yhä suurempi osa median sisällöstä käsittelee jollain tavalla mediaa itseään. Mediajournalismi kiinnostuu median esiin nostamista julkkiksista, lehtijutuista tai tv-ohjelmista. Raja todellisuuden ja median välillä hälvenee, mikä on siinä mielessä ymmärrettävää, että myös yhteiskunta on pitkälle medioitunut. (mt. 42–47.)

Kaupallistumisen on katsottu uhkaavan journalismin perustehtäviä, kuten asemaa neljäntenä valtiomahtina. Teknologian kehittyminen on tehnyt julkaisutoiminnasta kallista, ja omistus on keskittynyt yhä suurempiin yksikköihin, kuten kansainvälisille monialayrityksille. Yritysten vallan kasvun myötä on esitetty ajatus, että poliittisen toiminnan lisäksi journalismin tulisi kääntää kriittinen katseensa kohti kaupallista toimintaa. (Hampton 2010, 6–7.)

Myös Ben H. Bagdikian (1997/1999) suhtautuu kriittisesti myöhäiskapitalismiin ja vetää yhdysmerkin journalismin kriisin ja kaupallisten arvojen välille. Bagdikian on jo 1980-luvulta lähtien ollut huolissaan mediaomistuksen keskittymisestä. Kaikkein huolestuttavimpana hän pitää sitä, että yksityisomistuksessa olevalla medialla ei ole enää minkäänlaista velvollisuudentuntoa välittää epäkaupallista tietoa tai tukea kansalaisuutta. Suuret mediajätit harjoittavat Bagdikianin mukaan suoranaista uutisten vääristelyä saavuttaakseen poliittiset ja taloudelliset tavoitteensa. Median valta on poliittista valtaa. (mt. 148–151.)

Journalismin kriisi voidaan liittää lehdistön kaupalliseen olemukseen, jolloin ongelman ei katsota liittyvän pelkästään myöhäiskapitalismiin. Ajatus perustuu journalismin kaksiiin markkinoihin, eli siihen, että lehdistö saa suurimman osan tuloistaan mainoksista. Mahdollisimman suurta yleisöä houkuttelevat ja mainostajien kannalta harmittomat sisällöt ovat joidenkin kriitikkojen mielestä syy journalismin tason laskemiseen. (Hampton 2010, 7–8.) Edward S. Herman ja Noam Chomsky (1988/1999) liittävät journalismin kriisin nimenomaan eliitteihin. Heidän mukaansa massamedia on ajautunut symbioottiseen suhteeseen valtaa käyttävien tahojen kanssa, koska nämä tarjoavat kätevää materiaalia journalistien käyttöön. Valtaa käyttävillä tahoilla on lisäksi resursseja suunnata voimakasta kritiikkiä ja kalliita oikeustoimia mediaa kohtaan, mikä toimii pelotteena (mt. 172–175.)

Mark Deuze (2010) ei pidä kaikkia markkinatalouden aiheuttamia muutoksia kielteisinä. Esimerkiksi konvergenssiin hän liittää mahdollisuuden nykyistä osallistavammasta uutisten

tuotantotavasta (Deuze 2010, 274). Deuze erottaa konvergenssissa kaksi erillistä trendiä. Mediateollisuuden konvergenssi tarkoittaa journalismissa multimedialisuuden lisääntymistä ja mediarytysten yhdyntymistä. Median tuotannon ja kuluttamisen konvergenssi puolestaan tarkoittaa kuluttaja-kansalaisen hyödyntämistä lähteenä tai tekijänä. Konvergenssi voidaan nähdä samaan aikaan kahteen suuntaan liikkuvana prosessina. Yhtäältä se liikkuu ylhäältä alas, esimerkiksi mediarytysten johdon ajamana. Toisaalta se liikkuu alhaalta ylös, mistä esimerkkinä ovat kansalaisjournalismi tai yleisön ja tekijyyden rajan häivyttäminen. (Deuze 2010, 267–268.)

Journalismin kriisi on pakottanut sanomalehdet miettimään uudelleen sisältöjään. Taustoittamisen, tarinallistamisen ja visuaalisten esitystapojen toivotaan olevan myyntivaltteja mediamarkkinoilla. Monien tutkimusten mukaan kiristynyt mediakilpailu on kuitenkin pikemminkin yhdenmukaistanut kuin monipuolistanut sisältöjä (Juntunen & Väliverronen 2009, 281).

Tarinallisuus ja visuaalisen ilmeen muuttaminen voidaan yhdistää tabloidisaatioon. Tabloidin piirteitä tekstin tasolla ovat lyhyet jutut, isot otsikot, tarkoin sommiteltu ulkoasu ja isot kuvat sekä lehden tai sivun sisällä navigointia helpottavat ratkaisut (Rowe 2010, 253). Tabloidiin liittyy monia negatiivisia mielikuvia, ja sitä pidetään usein alempiarvoisena populaarikulttuurin osana verrattuna vakavaan laatumediaan. Laatumediassa äänestä vastustusta herättävät myös tabloidin populistinen ja kaupallinen luonne. Toisaalta laatumedian puolella tapahtuvaa tabloidisaatiota voidaan pitää myös sanomalehdistön yrityksenä kurkottaa kohti kauemmas kiitävää lukijaa (Rowe 2010, 351; 359.)

Tabloidisaatioon liittyvät läheisesti skandaalit ja riidat, jotka taipuvat helposti myyviksi jutuiksi. Kuluttajat halutaan koukuttaa median ääreen, joten heille tarjotaan suuria tapahtumia, joista muokataan mediaspektaakkeleja. Medialukutaito on ennen kaikkea kykyä purkaa nämä spektaakkelit ja tajuta, mitä löytyy kertomusten savuverhon takaa. (Kellner 2010, 117.)

3.1.2. Työnkuva ja professio muutoksessa

Journalismin muutoskattilassa porisee myös työnkuva. Työyhteisöissä elävät rinnakkain sekä vanhat että uudet ihanteet, normit ja tekemisen tavat. Perinteiset ihanteet ovat kuitenkin murtumassa. Esimerkiksi monikulttuurisuus pakottaa ottamaan huomioon eri ihmisryhmien intressit ja tuottamaan dialogista journalismia, mikä vaatii miettimään uudestaan objektiivisuuden käsitettä.

(Helle 2009, 91–97.)

Vanhat ja hyväksi koetut muodot ovat pitäneet pintansa journalismin käytännöissä pitkään. Tätä on perusteltu esimerkiksi yleisön konservatiivisilla totumuksilla, mutta käytäntöjen rikkomisen on katsottu nakertavan myös journalismin uskottavuutta. (Väliaverronen 2009, 26.) Nykyään uusia muotoja ja tekemisen tapoja haetaan alalla kuitenkin aktiivisesti. Toimittajilta vaaditaan kykyä tehdä sisältöjä eri medioihin, kuten verkkoon. Lukijoiden kiinnostusta pyritään herättämään ulkoasulla, ja myös tekstin puhuttelevuuteen ja näkökulmiin kiinnitetään enemmän huomioita. (Helle 2009, 105.) Yksi näkyvimmistä muutoksista on ollut aikakauslehtimäisten sisältöjen lisääntyminen sekä liitteissä että lehden sivuilla (Helle 2009, 97).

Merja Helteen 1990-lopulla Helsingin Sanomissa tekemässä muutoslaboratoriotutkimuksessa uusi tapa tehdä journalismia nimettiin yhteiskunnalliseksi journalismiksi. Kansalaisten elämää ja poliittisten päätösten vaikutusta arkeen haluttiin kuvata tarkemmin. Taustoitusta, analyysia ja muutosten ennakoimista pidettiin tärkeinä. Ei riitä, että raportoidaan vain sitä, mitä on jo tapahtunut. (mt. 105.) Kilpailu lukijoiden mielenkiinnosta on patistanut toimitukset puhaltamaan yhteen hiileen. Uudet juttutyypit vaativat onnistuakseen yhteistyötä visualistien ja kirjoittajien kesken (mt. 109).

Työkuvan muutoksesta kertoo uusien työnimikkeiden ilmaantuminen toimituksiin. Jälkimodernille työlle tyypillistä on kiihtyvä teknologinen kehitys, kansainvälisyys, verkostoituminen ja työteon muotojen epätyypillistyminen (Kolari 2009, 151). Sen sijaan, että töitä paiskittaisiin liukuhihnalta, kukin hierarkkisesti omalla työpisteellään, keskeisiksi nousevat kyky yhteistyöhön ja innovointiin. Toimituksissa muutokseen on suhtauduttu sekä myönteisesti että kielteisesti. Uusiin, joustaviin ja tehokkaisiin työtapoihin on liitetty myös riskejä. Miten käy työntekijän jaksamiselle ja sitoutumiselle? (mt. 152.)

Sanomalehdissä käyttöön otettu tuottaja-nimike viittaa suoraan tavaraluontoisuuteen ja sanomalehteen tuotteena. Lukija- tai ihmislähtöinen sanomalehti puhuttelee lukijaa arjen opastusta kaipaavana kuluttajana. Samassa sanomalehdestä itsestään on tullut jatkuvaa kehittelyä vaativa tuote. (mt., 154.) Myös tuotannon ja innovaation prosessit on erotettu toisistaan (Deuze 2010, 267). Toimittaja saattaa olla vain jutun toteuttaja, kun näkökulmat ja käsittelytapa tulevat jostain muualta.

Politiikan journalismia tutkineet Jari Väliaverronen ja Risto Kunelius (2009) pitävät merkittävänä toimittajan roolin muuttumista raportioijasta dramaturgiksi. Politiikan kielen sijaan journalismi

puhuu omaa kieltään. Toimittaja ikään kuin dramatisoi tai selittää tapahtumat lukijalle niin, että hän ymmärtää aiheeseen liittyvät vastakkainasettelut tai jännitteet ilman taustatietoja. Vielä 1960-luvulla jutut jäljittelivät politiikan omaa kieltä. Poliitikkojen puheenvuoroja ei juuri editoitu. Lukijalta tämä edellytti politiikan tuntemusta ja kykyä rakentaa draama itse tekstin takaa. Tämän muutoksen voi tulkinta kahdella tapaa. Ensinnäkin voidaan ajatella journalismin vallan kasvaneen, kun politiikka ei enää sanele, miten asioista kerrotaan. Toisen tulkinnan mukaan kyse on pikemminkin näytöksestä kuin vallan kasvusta. Journalismi ikään kuin näyttelee ärhökkää vallan vahtikoiraa, kun poliittinen järjestelmä sanelee yhä agendan. (Väliaverron & Kunelius 2009, 238–247.)

Osa tutkijoista on liittänyt journalismin kriisin profession rapautumiseen. Henrik Örnebringin mukaan journalismissa on samaan aikaan käynnissä sekä professionalismin vahvistuminen että heikentyminen. Toimitukset ovat vapautuneet poliittisesta vallasta, mutta ovat riippuvaisia ulkoisista lähteistä. Osan viestinten sisällöistä tekevät ihmiset, jotka eivät ole alan ammattilaisia, kuten bloggaajat. (Örnebring 2010, 569–574.)

Wolfgang Donsbach väittää, ettei journalismi ei ole mikä tahansa professio, vaan yhteiskunnallinen funktio. Journalismin tason laskeminen tarkoittaa myös demokratian heikkenemistä. Siksi profession heikkenemisestä tulisi olla huolissaan, olivatpa heikkenemisen syyt sitten missä tahansa. (Donsbach 2010, 43–44.) Donsbachin mukaan journalismi olisi parempaa, jos toimittajat olisivat parempia. Samankaltaiseen kehäpäätelmään on päätynyt Dale Jaquette (2010), jonka mukaan journalismin tulisi kertoa mahdollisimman relevantteja totuuksia maailmasta yhteiseksi hyväksi. Vastaavasti tulisi välttää epätotuuksien kertomista, joko tahallista tai tahatonta. Yhteisellä hyvällä (*the public good*) Jaquette tarkoittaa sitä, mitä ihmisten enemmistö tarvitsee selviytyäkseen tai kukoistaakseen yhteiskunnassa. (Jaquette 2010, 213–215.)

Sekä Donsbachin että Jaquetten ohjeita on käytännössä mahdoton noudattaa. Miten olisi mahdollista luoda muusta yhteiskunnasta riippumaton koulutusjärjestelmä, jonka kasvatit toimisivat aina eettisesti? Entä kuinka voi välttää tahatonta valehtelua? Suurin ongelma Donsbachin ja Jaquetten ajattelussa on se, että he eivät haasta toimittajia tarkastelemaan kriittisesti oman alansa etiikkaa, vaan seuraamaan sitä sokeasti. Kun journalismin tehtäväksi kaiken lisäksi julistetaan totuuden kertominen, nostetaan journalismi kaiken arvostelun yläpuolelle.

Professionalismin puolustajien kanssa vastakkaista mielipidettä edustaa yhdysvaltalaisia poliittisia viihdesarjoja *The Daily Show* ja *The Colbert Report* tutkinut Geoffrey Baym (2010). Hänen

mukaansa juuri jäykkä professionalismi ja journalistiset käytännöt estävät journalismin tavoitteiden saavuttamista, kuten demokratian edistämistä. Sen sijaan, että perinteinen journalismi saavuttaisi korkeat ideaalinsa, se ajautuu koko ajan kauemmaksi niistä.

Baym kyseenalaistaa uutisten ja viihteen välille vedetyn rintamalinjan. Hänen mukaansa uutinen on aina ollut eräänlainen kertova taidemuoto, joka järjestelee maailman tapahtumat siististi rajatuiksi tarinoiksi, joissa seikkailevat roistot ja sankarit. Modernin myötä esteettinen ja poliittinen on erotettu toisistaan, minkä vuoksi viihde samastetaan helposti yhteiskunnan kannalta merkityksettömäksi roskaksi. Poliittiset viihdesarjat sulauttavat poliittis-normatiivisen ja esteettis-ekspressiivisen alueen toisiinsa. (Baym 2010, 374–376; 381–382.)

Poliittiset viihdesarjat määrittelevät itsensä huolettomasti leikki- tai tekouutisiksi. Tämän vuoksi ei kuitenkaan tule ajatella, ettei sarjoilla olisi merkitystä yhteiskunnallisen poliittisen diskurssin kannalta, päinvastoin. Leikkiuutiset voivat nostaa esiin haluamiansa asioita, sillä heidän ei tarvitse huolehtia uutisvirran jatkuvasta seuraamisesta. (Baym 2010, 377). Leikkiuutisten ei myöskään tarvitse noudattaa objektiivisuuden rituaaleja. Viihdeohjelman vetäjä voi halutessaan vaikka laukoa moralisoivia kommentteja (Baym 2010, 380).

3.1.3. Yhteiskunta muutoksessa

Kolmas tapa puhua journalismin kriisistä, on liittää se osaksi laajaa yhteiskunnallista kontekstia, kuten postmodernia. Anu Kantola (2011) käyttää postmodernista käsitettä notkea moderni, joka on peräisin sosiologi Zygmunt Baumanilta. Kantolan mukaan ensimmäiset modernit yhteiskunnat syntyivät jo 1800-luvulla, mutta huippunsa kehitys saavutti toisen maailmansodan jälkeen. Jälleenrakennuksen vuosikymmeniä voidaan kuvailla käsitteellä korkea moderni. Tyypillistä korkealle modernille olivat raskaat järjestelmät, kuten vahva valtio ja teollinen tuotantoketju. Aikakauden julkisuus korosti kansalaisuutta ja yhtenäisyyttä. (Kantola 2011, 13–14.)

Notkean modernin aikakaudella raskaat järjestelmät ovat alkaneet liueta. Notkea moderni on vaikuttanut niin perheisiin, tuotantorakenteisiin, koulutukseen, työelämään, uskontoon, politiikkaan kuin julkisuuteenkin. Tyypillistä notkealle modernille on, etteivät rakenteen koskaan asetu aloilleen, vaan muuttuvat jatkuvasti. Merkittävä käänne tapahtui 1960-luvun loppupuolella, kun sodan jälkeen syntyneet suuret ikäluokat kasvoivat aikuisiksi ja kyseenalaistivat silloisen yhteiskuntajärjestyksen

ja perinteiset auktoriteetit. 1970-luvulla hyvinvointivaltio ajautui ongelmiin ja raskas teollinen tuotantotapa alkoi väistyä. Sen korvasivat verkostomaiset yritysrakenteet ja joustava tuotantotapa, jonka avulla kyettiin räätälöimään tuotteita asiakkaan tarpeisiin. Viimeistään 1980-luvulla poliittisten puolueiden merkitys äänestäjille pieneni ja erot puolueiden välillä kaventuivat. (mt. 19–23.)

Yhteiskunnan tapaan julkisuus on muuttunut notkean modernin kaudella. Sodanjälkeisessä Suomessa vallitsi vielä selkeä työnjako laatujournalismin ja populaarin julkisuuden välillä. Valistusprojekti sai kuitenkin väistyä erilaisten julkisuuksien tieltä. Viihde- ja naistenlehdet tarjosivat lukijoille ihmiskeskeisiä vaihtoehtoja eliittijulkisuuden järjestelmäkeskeisyyden sijaan. Muutokset tapahtuivat pikkuhiljaa ja useiden vuosikymmenien aikana. Vielä 1970-luvulla korkean modernin ihanteet olivat Suomessa voimissaan, vaikka esimerkiksi Hymy-lehti löi viileään tiedonvälitykseen särön skandaaleillaan, juoruillaan ja räväkkyydellään. Iltapäivälehdet muuttuivat valtakunnallisiksi 1980- ja 1990-luvuilla. Poliittinen lehdistö näivettyi, ja perinteisten päivälehtien markkinarakoa alkoivat nakertaa iltapäivälehtien lisäksi kaupunkilehdet. Kilpailu uutisista kiristyi myös television puolella. MTV sai omat uutiset vuonna 1981 ja itsenäiseksi kanavaksi se siirtyi vuonna 1993. Myös paikallisradiot haastoivat Yleisradion aseman 1980-luvun loppupuoliskolla. Uusi vuosituhat toi mukanaan lisää muutoksia, kun internetistä tuli yhä tärkeämpi julkisuuden arena. (Kantola 2011, 35–40.)

Kantola tyytyy kuvailemaan julkisuuden muutosta toteavaan sävyyn, mutta Zygmunt Bauman (2002) maalaa taivaanrantaan synkempiä sävyjä. Bauman piirtää esiin kuvan postmodernista yksilöstä, joka on eksyksissä loputtomien valintamahdollisuuksien merellä. Jokainen meloo kanoottiaan yksin, samaan aikaan vapaana, mutta tuomittuna nääntymään elämisen ylivoimaisuuteen. Ihmisen toiminnalla ei ole enää merkitystä antavia ja opastavia raameja. Malleja ja muotoja on liikaa ja ne ovat keskenään ristiriitaisia (Bauman 2002, 15).

Bauman suree kahleiden katkaisemista, sillä vaikka kahleet rajoittavat, ne myös yhdistävät ihmisiä. Notkea moderni sulattaa sidokset yksilöllisten valintojen ja kollektiivisen toiminnan välillä (mt. 13). Bauman käsittää politiikan toiminnaksi, joka muuttaa yksityiset ongelmat julkisiksi kysymyksiksi. Notkean modernin kaudella poliittinen toiminta katoaa kokonaan. Yksilölliset ongelmat valtaavat julkisuuden. Julkisia asioita ovat julkisuuden henkilöiden yksityiset asiat, eivät kaikkein yhteiset asiat. (mt. 88.) Notkean modernin ihminen on kaksinkertainen vanki. Hän on vankina rannattomalla valintojen merellä ja lukittuna itsensä sisään, omaan individualistiseen yksilöprojektiinsa.

Synkistelijöillä on myös vastapuolensa, minkä Anu Kantola (2011, 11) tuo nasevasti esiin kuvatessaan erilaisia suhtautumistapoja notkeaan moderniin:

”Pessimistit katsovat, että yhteiskunnan julkinen elämä on rapautunut ja ihmiset ovat vetäytyneet omiin yksityisiin tiloihinsa. Optimistit ajattelevat, että julkisuus on avautunut: kaikki voivat osallistua siihen entistä aktiivisemmin ja tasavertaisemmin.”

Totuus löytynee jostakin optimistien ja pessimistien välimaastosta. Olen Baumanin kanssa samaa mieltä siitä, että notkean modernin yhteiskuntaa on vaikea hahmottaa ja hallita. Yhteiskunnallisen elämän muutos ei kuitenkaan ole aivan niin mustavalkoista kuin Bauman antaa ymmärtää.

Hyökyaallon sijaan notkea moderni voidaan käsittää pikemminkin vellovaksi vesimassaksi, joka liikuttaa ja liuottaa modernin kiinteitä jäänteitä milloin mitenkin. Tällä voi olla sekä myönteisiä että kielteisiä seurauksia. Monesta ennen yksityisasiana pidetystä ilmiöstä on tullut julkista notkean modernin kaudella. Esimerkiksi naisen asemaa pidettiin vielä pitkälle 1900-luvulle asti yksityisenä ongelmana, naisen sisäsyntyisen heikkolahjaisuuden tuloksena. Sittemmin naisten, tai ylipäätään sukupuoleen perustuva, syrjintä on käsitetty julkiseksi, yhteiskunnalliseksi ongelmaksi.

3.2. Tunteiden esiinmarssi

3.2.1. Tunnetta tutkimukseen

Tässä alaluvussa hahmottelen sosiologia ja viestintätutkimuksen piirissä syntyneitä tunneteorioita. Kokoavasti tunnetutkimuksesta voi puhua termillä affektiivinen käänne. Syynä tutkimuksen muutokseen voidaan pitää joko tutkimusta itseään tai yhteiskuntaa. Tutkimuksen muutosta korostavan näkökulman mukaan tiede on ryhtynyt kiinnittämään huomiota alueeseen, jonka se on aiemmin laiminlyönyt. Yhteiskunnan merkitystä korostavan näkemyksen mukaan tunteita tutkitaan nykyään yhteiskuntatieteissä, koska niiden merkitys kulttuurissa on kasvanut.

Itse olen halunnut käyttää tässä tutkielmassa nimenomaan suomenkielistä sanaa tunne, sillä se ei rajaa tutkittavaa ilmiötä liikaa. Sanana tunne on kuitenkin hyvin monimerkityksinen. Sillä voidaan tarkoittaa esimerkiksi fyysisiä tuntemuksia, intuitiota tai tunteiden kehollista ilmaisua. Englanniksi käsitteellinen sekamelska on vielä syvempi, sillä *emotions*-sanan yhteyteen niputetaan sellaisia

käsitteitä kuin *mood*, *feeling* tai *affect*. Mitään yhtenäistä tapaa käyttää näitä erilaisia termejä ei ole olemassa, ei ainakaan sellaista, joka ylittäisi eri tieteenalat. Yksimielisyyteen ei ole päästy myöskään siitä, mitä tunteet ylipäättään ovat. Termiä tunne on sovellettu tutkimuksessa hyvin monenlaisiin affektiivisiin ilmiöihin (Döveling et al. 2011, 3). Vaikka kukaan ei osaisikaan määrittellä tunne-käsitettä täydellisesti, sanalla on kuitenkin selitysvoimaa.

Tieteessä tunteet on pitkään suljettu yksilön sisälle. Psykologiassa ihmisen psyyken luotaamiseen on kehitetty systemaattisia, eri teorioihin pohjautuvia työkaluja. Luonnontieteissä on puolestaan keskitytty välittäjäaineisiin, hormoneihin, synapseihin ja perimään. Molemmat tieteenalat ovat tuottaneet arvokasta tietoa, josta on apua niin psykologisten ongelmien kanssa kamppaileville yksilöille kuin tutkimuksellekin. Nykyään tunteista ollaan kuitenkin kiinnostuneita myös yhteiskuntatieteissä. Jack Barbaletin (2001) mukaan sosiologia oli aina 1930-luvulta lähtien painottanut yhteiskunnallinen toiminnan kognitiivista puolta. Tunteet oli lokeroitu yksityisiksi, irratiionaalisiksi ja jopa vahingollisiksi. Tunteet palasivat periferiasta tutkimuksen keskiöön Barbaletin mukaan vasta 1970-luvulla. (Barbalet 2001, 16–20.)

Tunteiden tutkimuksessa voidaan hahmottaa neljä tunteisiin liittyvää tutkimussuuntaa, jotka ovat tunteiden ontologia, aikaan saaminen, ilmaisu sekä sosiaalinen ja kulttuurinen rakentaminen. (Döveling et al. 2011, 3.) Tunteiden ontologia pyrkii määrittelemään, mitä tunteet ovat ja mistä ne ovat peräisin. Tunteiden aikaan saamisen tutkimus liittyy esimerkiksi mediatutkimukseen, kun tarkastellaan, miten ja millaisia tunteita mediat ihmisissä herättävät. Tunteiden ilmaisun tutkimus keskittyy tunteiden ulkoiseen ja sosiaalisissa konteksteissa tapahtumaan ilmaisuun, kuten eleisiin tai kieleen. Kulttuurisen rakentamisen näkökulmasta tunteet käsitetään kulttuurisesti tuotetuiksi, joten tutkimus keskittyy siihen, miten ja minkälaisin seurauksin tunteita tuotetaan.

Perustavanlaatuinen erottelu tutkimuksessa on tunteiden pitäminen joko sisäsyntyisinä, perittyinä ominaisuuksina tai sosiaalisesti rakentuneina. Tunteina yksilön sisäisenä pitävät näkemykset liittyvät positivistisiin ja essentialistisiin tietoteorioihin. Tunteet ovat vaistonvaraisia refleksejä, osa ihmisen eläimellistä perintöä, jota järki ei voi täysin hallita. Evoluutiopsykologia liittyy tunteet selviytymiseen ja luonnonvalintaan. Tämän ajattelutavan mukaan evoluutio on suosinut yhteistyöhön, kiintymykseen ja vastavuoroisuuteen kykeneviä genotyyppisiä. (Lupton 1998, 10–12.)

Kognitiiviset teoriat ovat jossakin tunteiden sisäsyntyisyyttä ja rakentuneisuutta korostavien teorioiden välimaastossa. Kognitiivisten teorioiden mukaan tunne saa alkunsa ympäristön tai

tilanteen tuottamasta fyysisestä tuntemuksesta, joka sitten arvioidaan kognitiivisesti ja määritellään tunteeksi. Fyysinen reaktio edeltää tunnetta, mutta tunteiden tulkinta riippuu opituista tavoista. Tunteiden tulkintatavat voivat vaihdella kulttuureittain. Sen sijaan fyysiset reaktiot ovat kognitiivisten teorioiden mukaan universaaleja ja kulttuureista riippumattomia. (mt. 13.)

Tunteet rakennetuiksi kuvaavat teoriat liittyvät konstruktionistiseen tietoteoriaan. Tunteet koetaan, nimetään ja ymmärretään sosiaalisten ja kulttuuristen prosessien kautta. Jotkin konstruktionistiset teoriat käsittävät kognitiivisten teorioiden tapaan osan tunteista kaikille yhteisiksi, universaaleiksi perustunteiksi. (mt. 15.) Strukturalismista ponnistavat teoriat painottavat instituutioiden, yhteiskunnan ja valtasuhteiden merkitystä tunteiden muokkaamisessa. Tunteet, kuten häpeä tai syyllisyys, nähdään yhteiskunnallisen järjestyksen ylläpitäjinä. Kriittiset näkemykset liittävät tunteet edelleen kaupallisuuteen ja talouteen. Tunteiden ilmaisuun liittyvät normit rajoittavat ”todellista” yksilöä ja pönkittävät instituutioiden ja talousjärjestelmien valtaa sekä yhteiskunnallista epätasa-arvoa. (mt, 18–21.)

Hallitsevien järjestelmien sijaan jälkistrukturalistit painottavat tunteiden kontekstisidonnaisuutta. Keskeistä järkistrukturalistisille teorioille on todellisuuden diskursiivisuus. Jälkistrukturalistien mukaan kieli ei vain heijasta tai kuvaa todellisuutta, vaan rakentaa sitä. Näin tärkeimmäksi tarkastelun kohteeksi nousee sosiaalinen todellisuus, ei materiaallinen tai fyysinen todellisuus. Jälkistrukturalistiset teoriat keskittyvät kielenkäytön tapoihin, joiden kautta fyysisiä tuntemuksia tulkitaan ja esitetään itselle ja muille tunteina. Jälkistrukturalistit käsittävät myös identiteetin kontekstisidonnaiseksi ja epätäydelliseksi. Toisin kuin strukturalismissa, yksilöllä ei siis katsota olevan yhtä todellista, autenttista minuutta. (mt. 24–26.)

Konstruktionistisia teorioita voidaan kritisoida kohtaloajattelusta. Strukturalististen teorioiden mukaan ihmisen toimintaa rajoittavat järjestelmät, kun taas jälkistrukturalistien mukaan kieli ja diskurssit rajoittavat kosketuspintaamme todellisuuteen. Molemmat teoriat esittävät ihmisen rationaalisenä, autonomisena yksilönä, jonka toiminta ponnistaa tietoisista ajatusprosesseista (mt. 27). Psykodynaamisten teorioiden mukaan tunteisiin liittyy myös järjen ylittäviä, tiedostamattomia ominaisuuksia. Tunteita ei välttämättä koeta tietoisuuden vaan tiedostamattoman tasolla (mt. 28). Näin ollen tietoisella tasolla operoiva kieli ei välttämättä tavoita tiedostamattoman tasolla tapahtuvia tunteita.

Sara Ahmed (2004) jakaa tunteen teoriat ruumiillisia tuntemuksia ja kognitiota korostaviin

teorioihin. Ensin mainittu näkemys käsittää tunteet ruumiillisina muutoksina, eikä ajattelun tai arvioinnin katsota vaikuttavan niihin. Esimerkiksi pelko syntyy, kun pulssi kiihtyy ja hiki kohoaa pintaan. Kognitiota korostavat teorit pitävät tunteita juuri ajattelun ja arvioinnin tuloksina. Maailmaa voidaan arvioida sillä perusteella, onko jokin meille hyödyksi vai haitaksi. Tämän kognitiivisen prosessin kautta objekteihin voidaan liittää ominaisuuksia, kuten hyödyllinen tai haitallinen, hyvä tai paha, ja samaan aikaan tämä tunnetaan ruumiissa. (Ahmed 2004, 5–6.) Objektit voivat tarkoittaa mitä tahansa monimutkaisista käsitteistä, kuten vaikkapa sota tai maahanmuuttopolitiikka, yksittäisiin olentoihin tai esineisiin, kuten karhu tai veitsi. Tunteet kertovat objekteista, joita ne näin muokkaavat, ja samaan aikaan tunteet muodostuvat kontaktissa objekteihin (mt. 7).

Ahmedin teoriolla on yhtymäkohtia psykoanalyttiseen teoriaan, jonka mukaan ihmisen toimintaan vaikuttavat tiedostamattomat defenssimekanismit. Niiden avulla epähyväksyttävät tai kipeät osat minuutta siirretään itsestä toisiin ihmisiin tai asioihin (Lupton 1998, 29).

Ruumiillisten tuntemusten ja kognition lisäksi toinen tunteisiin liittyvä vastakkainasettelu liittyy sijaintiin. Arkipuheessa tunteet käsitetään yleensä yksilön sisäisiksi. Kun tunteita näytetään esimerkiksi itkemällä, tunteet tavallaan liikkuvat ulospäin, kohti objekteja ja toisia. Tätä voidaan kutsua sisältä ulos -malliksi. Tällainen tunnekäsitys on ominainen psykologialle, ja mahdollistaa yksilön tunteiden tarkastelun. Tunteiden voidaan kuitenkin ajatella sijaitsevan myös yksilön ulkopuolella ja tulevan osaksi meitä. Tunteet nähdään näin sosiaalisina, ei itseilmaisuna. Psykologinen sisältä ulos -malli kääntyy näin pääläelleen sosiaaliseksi ulkoa sisälle -malliksi. Kumpikin malli on ongelmallinen, sillä ne eivät problematisoi lainkaan erottelua sisä- ja ulkopuoleen. Kummassakin tapauksessa ajatellaan, että tunteet sijaitsevat yksilössä, ihmisjoukossa tai jossakin muualla. (mt. 8–9.)

Sara Ahmedin mukaan tunteet eivät sijaitse missään tai ole minkään sisällä, vaan tunteet tuottavat juuri ne pinnat ja rajat, jotka mahdollistavat yksilön ja sosiaalisen määrittelyn kuin ne olisivat objekteja. Näin erottelusta sisä- ja ulkopuoleen tulee pikemminkin seuraus kuin syy. Ahmed korostaa tunteiden aikaan saamaa liikettä kehojen välillä. Itse tunteiden sijaan ihmisten välillä liikkuvat kuitenkin tunteiden määrittelemät objektit. Voimme luulla, että nämä objektit herättävät toisissa juuri samanlaisia tunteita kuin meissä, mutta näin ei välttämättä ole. (mt. 10–11.)

Tunteisiin liittyy sekä pysyvyyttä että liikettä, puhutaanhan suomen kielessäkin liikuttumisesta

tunnereaktiona. Ahmed yhdistää toisiinsa pysyvyyden ja liikkeen, sillä hänen mukaansa kiintyminen ja kiinnittyminen tapahtuvat liikkeen kautta. Ahmed kuvaa tätä liikettä termillä *circulation of objects*, jonka voisi kääntää vaikkapa objektien kiertokulkuksi. (mt. 11.) Tässä törmätään tosin käännösongelmaan, sillä kiertokulku tavoittaa vain puolet alkuperäisen sanan merkityksestä. Se kuvaa kyllä pyörivää tai kehää kiertävää liikettä, mutta sen kuvaama liike on passiivista. *Circlulation* sen sijaan voi tarkoittaa myös aktiivista levittämistä. Objektien kiertokulku viittaa toimintaan, jossa objektit kiertävät sosiaalisessa kanssakäymisessä tai niitä aktiivisesti kierrätetään. Esimerkiksi maahanmuuttajiin voidaan liittää vihamielisiä tunteita. Kun tämä tapa ajatella ja tuntea leviää tarpeeksi laajalle tai sitä toistetaan tarpeeksi usein, itse objekti, tässä tapauksessa maahanmuuttaja, aletaan käsittää tunteiden syynä.

Tunteet eivät synny itsestään, vaan ne tuotetaan, muokataan ja uusinnetaan objektien kiertokulun avulla. Tämä prosessi pyritään usein pyyhkimään pois näkyvistä, jolloin tunteista tulee fetissejä, ominaisuuksia, jotka näyttävät sijaitsevan objekteissa itsessään. Ahmed kuvaa hallitsevia tapoja tuntea tahmeiksi. Objektien kiertokulun seurauksena syntyneisiin tahmeisiin tunteisiin voi juuttua kiinni, vaikka ne yrittäisi haastaa (mt. 11–16.) Objektien kiertokulku liittyy siis tunteiden luonnollistamiseen, valtaan ja sosiaalisten normien omaksumiseen. Tämä prosessi selittää osaltaan, miksi vallan rakenteita on niin vaikea hahmottaa ja muuttaa. Tunteiden kautta keinotekoiset rakenteet konkretisoituvat luonnollisiksi olemisen muodoiksi. Tunteet ovat Ahmedin sanojen mukaan kulttuurisen politiikan muoto, joka tuottaa ja selittää maailmaa. (mt. 11 –12.)

3.2.2. Järki, tunteet ja keho

Journalismin kannalta tärkeää on ollut järjen ja tunteiden erottaminen toisistaan. Rationaalisen julkisuuskäsityksen juuret ovat valistusfilosofiassa, jonka korosti järkeä, objektiivisuutta ja empiriaa. Länsimainen julkisuuskäsitys erotti 1700-luvulla toisistaan kodin ja julkisuuden piirit. Kodista tuli tunteen ja naisellisuuden paikka, kun taas julkisuus muotoutui rationaalisuuden ja miehisyyden paikaksi. Länsimaisesta julkisuudesta muodostui näin asiallista ja ei-tunteellista. Myös tutkimuksessa tunteet on pitkään torjuttu ja korostettu politiikkaan ja valtaan liittyviä tulkintoja. (Hietala 2007, 27–37.)

Valistusaatteen luonnolliseksi viholliseksi asettuu uskonto, joka pohjaa objektiivisen rationaalisuuden sijaan subjektiiviseen tunteeseen. Näin ollen saattaa vaikuttaa hieman

nurinkuriselta etsiä yhtäläisyyksiä uskonnollisen tekstin ja valistusaatteen väliltä. Aviorikoksen vaaroista valistava vuorisaarnan katkelma kuvaa kuitenkin yllättävän hyvin tunteen ja järjen suhdetta, niin kuin se on modernissa, valitusaatteeseen pohjaavassa yhteiskunnassa ymmärretty:

”Jos oikea silmäsi viettelee sinua, repäise se irti ja heitä pois. Onhan sinulle parempi, että menetät vain yhden osan ruumiistasi, kuin että koko ruumiisi joutuu helvettiin. Ja jos oikea kätesi viettelee sinua, hakkaa se poikki ja heitä pois. Onhan sinulle parempi, että menetät vain yhden jäsenen, kuin että koko ruumiisi joutuu helvettiin.” (Matt. 5:29–30.)

Raamatun katkelmassa nimenomaan silmä ja käsi viekoittelevat ihmistä syntiin, eivät niinkään hänen ajatuksensa. Ruumiillisuutensa vuoksi tunteet ovat alempiarvoisia kuin kulttuurin jalostama mieli. On mielen tehtävä hallita vaarallisia tunteita ja tarpeen vaatiessa vaikka leikata oikutteleva ruumiinosa irti. Uskonnollisessa kontekstissa kylmä harkinta pelastaa ikuiselta kadotukselta, valistusfilosofian kontekstissa järjettömältä toiminnalta ja yhteiskunnalliselta epäjärjestykseltä.

Yhteiskuntatieteiden affektiivisen käänteen jälkeen tutkijat ovat yrittäneet purkaa järjen ja tunteen vastakkainasettelua sekä tunteiden marginalisointia sosiologisessa tutkimuksessa. (Richards 2010, 302–304.) Sara Ahmed (2004) nimeää järjen ja tunteen erottelun perinteiseksi lähestymistavaksi. Perinteisen lähestymistavan mukaan tunne haittaa järkevää toimintaa tai estää sen kokonaan. Niinpä toiminta voi olla järkevää vain, jos tunteiden vaikutus estetään. Tunteet kuuluvat ruumiillisuuden alueelle, eivät ajattelun ja kognition hallitsemalle henkisen alueelle. Kriittisen lähestymistavan mukaan tunteet täydentävät ajattelua. Tunteet auttavat valintojen tekemisessä. Monimutkaisessa maailmassa valintoja ei pystytä tekemään pelkästään toiminnan seurauksia rationaalisin perustein arvioimalla. Tunteet myös auttavat määrittelemään toiminnan tavoitteita. Radikaali lähestymistapa sen sijaan häivyttää tunteen ja järjen rajan kokonaan. Sen mukaan järkeä ei voi erottaa muista mielen prosesseista. (mt. 33–45.) Myös järjen käyttöön liittyy tunteita, vaikka niitä ei tunnistettaisikaan. Rationaaliseen toimintaan liittyviä tunteita saatetaan nimittää esimerkiksi arvoiksi tai tavoiksi, mikä häivyttää niiden emotionaalisen luonteen. (mt. 29–30.)

Kun tunteet esitetään järjen vastakohtana, tunne kuvaa reaktiivista, jostakin riippuvaista toimintaa, joka on aktiivisen ja autonomisen toiminnan vastakohta. Tunteet liitetään usein naiseen, jotka käsitetään lähempänä luontoa ja viettien maailmaa oleviksi, kyvyttömiksi erottamaan keho ajatuksista, tahdosta ja arvostelukyvystä. Tunteiden liittäminen luontoon ja kehoon rakentaa samaan aikaan siltaa myös primitiivisyyteen. Tunteiden ajatellaan sijaitsevan jossakin sivistyneen ihmisen

alla, mutta edustavan samaan aikaan myös varhaisempia, primitiivisiä kehitysvaiheita. (Ahmed 2004, 3.)

Tunteiden liittäminen kehoon on ollut yksi syy siihen, ettei tunteita ole tutkittu yhteiskuntatieteissä. Deborah Lupton (1998) kritisoi etenkin jälkistrukturalistista tutkimusta kehon ja fyysisen todellisuuden täydellisestä sivuuttamisesta. Kaikkein tiukimpiin konstruktionistisiin käsityksiin ei mahdu ajatus siitä, että materiaallinen todellisuus voisi vaikuttaa diskursseihin. Kieli ei ole ainoa tapa rakentaa ja ilmaista tunteita, eikä tunteiden kehollisia ilmaisutapoja ja olemusta tulisi sivuuttaa. Luptonin mukaan ihmiskehoa ei pidä ymmärtää luonnolliseksi, vaan sekin on yhteiskunnallisesti ja sosiaalisesti rakentunut. Tavat, joilla tarkastelemme, liikutamme ja koristelemme kehojamme, arvioimme niitä moraalisisista lähtökohdista käsin tai tavat joilla suhtaudumme syntymään, kuolemaan ja seksuaalisuuteen, ovat kaikki sosiokulttuurisen ja historiallisen kontekstin tulosta. (mt. 32.)

Luptonille kehollisuus (*embodiment*) merkitsee kehona olemista ja kehon omaamista. Kehoa ei siis voi, eikä pidä, erottaa subjektiudesta. (mt. 32.) Tunteet eivät välttämättä aina ilmene kehollisina merkkeinä, kuten pulssin kiihtymisenä tai kasvojen kuumotuksena. Etenkin hyvin abstrakteja tunteita, kuten vaikkapa rakkautta tai ylpeyttä, ei välttämättä koeta kehollisesti. Joskus tunteet ovat ikään kuin jossakin kognition ja kehollisuuden välimaastossa, sekä aistien että diskurssien osittain ulottumattomissa. Loppujen lopuksi kaikki tunteet, ajatukset ja toiminta ovat kuitenkin kehollisia, yksinkertaisesti siksi, että ihmiset itsessään ovat kehollisia. Ihmiset ymmärtävät niin sosiaalisen kuin materiaalisen maailman kehonsa kautta. (mt. 36.)

Tunteiden marginalisointia voi lähestyä myös talouskriittisestä näkökulmasta. Jack Barbaletin (2001, 55) mukaan tunteen ja järjen erottelun taustalla on kapitalistisen talousjärjestelmän luoma instrumentalismi. Kaikki toiminta, joka ei jaa jonkin vaikutusvaltaisen instituution tavoitteita ja tarkoitusperiä, leimataan irrationaaliseksi ja epäinstrumentaaliseksi. Barbalet huomauttaa, että myös instituutioiden toimintaan liittyy taustaemootioita, joita ei tosin yleensä tunnisteta. (mt. 58–61.)

3.2.3. Media ja tunteet

Mervi Pantin (2009) mukaan nykyjournalismissa tunteet ovat keskeisemmällä sijalla kuin aiemmin. Tunteet alkoivat saada uutisissa tilaa 1990-luvulla, mikä liittyy Pantin mukaan myöhäismodernien

yhteiskuntien tunnekulttuurin muutokseen. Mediatutkimuksessa tunteet liitettiin pitkään fiktiivisiin tai viihteellisiin sisältöihin. Uutisiin liittyvä tutkimus keskittyi usein uutisten ja erityisesti väkivaltaisten uutisten tunnevaikutuksiin. (Pantti 2009, 193–195.)

Pantti on lähestynyt journalismin tunteellistumista onnettomuus- ja katastrofiuutisten kautta. Vertaillen Iso-Britanniassa vuosina 1929–1999 sattunutta kuutta onnettomuutta ja niiden uutisointia, Pantti havaitsi, että vuosituhannen lopulla onnettomuus uutisille omistettiin moninkertaisesti tilaa verrattuna aiempiin vuosikymmeniin. Myös taittoratkaisut olivat muuttuneet. Tiettyyn onnettomuuteen liittyvät sisällöt koostettiin omaksi osiokseen ja merkittiin omalla vinjetillä tai muulla visuaalisella merkillä. Uutisissa annettiin paljon painoarvoa erityisesti tavallisten ihmisten tunnekokemuksille ja he esiintyivät jutuissa ikään kuin asiantuntujan roolissa. (Pantti 2011, 234.)

Mielenkiintoinen muutos onnettomuus uutisoinnissa oli se, että tunneilmaisun kautta toimittajat ilmaisivat jutussa mielipiteitä esimerkiksi viittaamalla yleiseen mielialaan. Pantti keskittyi tutkimuksessaan suuttumuksen ja myötätunnon diskursseihin ja näiden poliittisiin seurauksiin. Myötätunnon diskurssi vahvistaa kansallista yhteenkuuluvuuden tunnetta ja arvoja. Jutuissa diskurssi ilmeni esimerkiksi tavallisten ihmisten toiminnan sankarillisuuden korostamisena. Suuttumuksen diskurssissa puolestaan etsittiin syyllisiä ja vaadittiin heitä tekemään tiliä teoistaan. (Pantti 2011, 234.) Tunteet ovat eräänlainen porsaanreikä objektiivisuuden rituaalissa, sillä niiden kautta uutisissa on mahdollista esittää mielipiteitä niin, ettei objektiivisuuden tuntu katoa. Jos tunteet ovat todistus ihmisen autenttisuudesta, tunteista tulee journalismissa todistuskappale totuudesta.

Toimittajat perustelevat Pantin mukaan journalismin tunteellistumista yhteiskunnan tunnekulttuurin muutoksella. Tunnepitoisten sisältöjen syynä ei siis pidetä esimerkiksi kiristynyttä kilpailutilannetta ja viihteellistymistä. Tunteet liittyvät toimittajien mielestä tiettyihin uutisaiheisiin. Talousuutiset ovat ikään kuin luonnostaan asiallisempia, kun taas onnettomuus uutisissa tunteet ovat välttämättömiä, ettei aihe jäisi katsojille etäiseksi. Yleisölle tunne voi toimittajien mukaan olla vakavan asian äärelle kutsuva houkutin tai eräänlainen ”intellektuaalinen oikopolku”, joka selittää yhteiskunnallista ja poliittista maailmaa havainnollisesti. Laatu journalismissa tärkeää on myös tunteiden määrä. Ihmisten tunneilmaisulla ei saa mässäillä, vaan aihetta tulee lähestyä hyvällä maulla. (Pantti 2009, 200–201.)

Pantin mukaan journalismi on nykyään merkittävä tunteiden säätelijä, sillä sekä tunteiden kokeminen että ilmaiseminen on yhä enemmän julkista. Journalismi ehdottaa, mitä ja miten pitäisi tuntea ja miten ilmaista tunteita. (mt. 205.) Mediassa on lyönyt itsensä läpi myös ajatus mediasta kollektiivisena surun käsittelijänä. Yhteisen surun prosessia pidetään jopa tärkeämpänä kuin yksityisen surun kunnioittamista. (Juntunen 2009, 175.)

Yhteiskuntatieteissä kieli on pitkään liitetty vallan kysymyksiin. Nykyään maailmaa muokkaavaan symboliseen järjestelmään luetaan osaksi myös tunteet (Richards 2007, 5). Barry Richards (2007) liittää tunteet suoraan valtaan ja johtamiseen. Hän uskoo, että kollektiivisia tunteita ymmärtämällä voidaan paremmin hallita niiden seurauksia, niin hyviä kuin huonoja. Richards liittää tunteiden hallinnan kolmeen eri tasoon, jotka ovat kulttuurin, instituutioiden ja kommunikaation tasot. Tunteita hallitaan niin arjessa, oppilaitoksissa, talouselämän organisaatiossa, oikeuslaitoksessa kuin mediassa. (mt. 1–4.) Journalisteja voidaan pitää eräänlaisina tunteen työläisinä, joiden tehtävä auttaa suhtautumaan kaoottiselta ja vihamieliseltä tuntuvaan maailmaan ja auttaa ymmärtämään tapahtumia. Journalismi rakentaa kapasiteettia sekä ajatteluun että tuntemiseen. (Richards 2010, 305.)

Perinteisessä uutiskäsityksessä korostuvat tosiasiat. Uutisen tehtävä on raportoida faktoja, ei herättää tai peilata tunteita. Toisaalta uutisen varhaiset teoreetikot ovat nostaneet esiin nimenomaan uutisen tunteisiin vetoavan, hämmästyttävän tai kiinnostavan luonteen (ks. esim. Lippmann 1922/1999, Park 1940/1999). Affektiivisen käänteeseen myötä myös uutista saatetaan ryhtyä tarkastelemaan uusista näkökulmista. Tähän mennessä vaikutukset ovat kuitenkin jääneet vähäisiksi sekä politiikan tutkimuksen että journalismin tutkimuksen saralla, kuten Richards huomauttaa (mt. 304).

Tutkimuksessa myös tarinoiden ja tunteiden välille vedetään usein yhdysmerkki. Frank Schwabin ja Clemens Schwenderin (2011, 15) mukaan tarinoiden kertominen on nimenomaan tunteisiin liittyvää toimintaa, olivat sitten kyseessä todelliset tai keksityt mediavälitteiset tarinat.

Evoluutiopsykologian näkökulmasta tunteita lähestyvät Schwab ja Schwender lähtevät siitä olettamuksesta, että moderni ihminen on evoluution eli sopeutumisen prosessin tulosta. Aistimellisuus ja kommunikaatio liittyvät inhimilliseen olemukseen, joten myös nykyisiä tapoja viestiä ja aistia on järkevää tutkia evoluutiopsykologian näkökulmasta. (mt. 17.)

Schwab ja Schwender käsittävät tunteet apuvälineeksi sopivien ongelmanratkaisukeinojen

löytämiseen. Mediavälitteiset sisällöt ovat eräänlaisia ongelmasimulaatioita, joissa ongelmanratkaisua voi harjoitella ilman pelkoa seurauksista. Tunteet eivät ohjaa käyttäytymistä deterministisessä mielessä, eli tietty tunne ei välttämättä johda tietynlaiseen käyttäytymiseen. Tunteet luovat pikemminkin suhteen ympäristöön, joka ohjaa käyttäytymistä, ikään kuin vetoaa yksilöä käyttäytymään tietyllä tavalla. (mt. 19–21.)

Evoluutiopsykologisessa lähestymistavassa hyvää on se, ettei sisältöjä arvostella normatiivisesti. Pikemminkin yritetään löytää selitystä sille, miksi ihmiset hakeutuvat mediavälitteisten sisältöjen ääreen. Niin viihde kuin journalismikin palvelee lopulta samaa tarkoitusta eli ongelmanratkaisun harjoittelua. Evoluutiopsykologinen näkökulma antaa mediakäyttäytymisestä kuitenkin liian funktionalistisen ja lineaarisen kuvan. Median käyttö voi ponnistaa hyvin erilaisista motiiveista. Se voi yhtä hyvin olla osa identiteetin rakennusta, tähdätä sosiaalisen statuksen parantamiseen tai olla opittua ja totunnaista. Evoluutiopsykologia ei sinänsä sulje yhteiskunnan vaikutusta tutkimuksen ulkopuolelle, sillä yhteiskunnallisuus ja sosiaalisuus nähdään osana ihmisen evoluutiohistorian muokkaamaa geeniperimää. Jos median käyttö liitetään vain ihmisen biologiseen perimään, jätetään kokonaan huomioimatta ne tavat, joilla nimenomaan kulttuuri median käyttöön vaikuttaa.

Paitsi ongelmanratkaisun apuvälineenä, joukkoviestintää voidaan lähestyä tunteiden säätelyn näkökulmasta. Tähän mennessä tutkimus on keskittynyt pitkälti epämiellyttäviksi koettujen negatiivisten tunteiden vaikutusten vähentämiseen tai hallintaan. Viime vuosina huomiota ovat kuitenkin saaneet myös positiiviset tunteet. Negatiivisten tunteiden on havaittu kaventavan huomiokykyä, vähentävän avoimuutta poikkeavia mielipiteitä kohtaan ja aiheuttavan torjuvan asenteen ryhmän ulkopuolisia jäseniä kohtaan. (Konijn & Holt 2011, 51–52.) Myönteisten tunteiden on puolestaan havaittu tukevan ongelmanratkaisua, luovaa ajattelua ja kriittistä ajattelua (Konijn & Holt sit. Isen, 2008).

Tunteiden säätelyn näkökulmasta median tehtävä on auttaa ihmisiä harjoittelemaan tunteiden säätelyä, ja näin varautumaan todellisessa elämässä vastaan tuleviin tilanteisiin. Suurin osa uutisista keskittyy kuitenkin kielteisiin tunteisiin, kuten vaikkapa pelon lietsomiseen 9/11 -terrori-iskun jälkeen. (Konijn & Holt 2011, 51–52.) Monitieteisen tutkimuksen hyöty on siinä, että se voi auttaa määrittelemään eri tutkimusaloja uudella tavalla.

4. Aineisto ja metodi

4.1. Metodologinen ja tieteenfilosofinen tausta

Oma tieteenfilosofinen suuntautumiseni on konstruktionistinen eli katson todellisuuden muodostuvan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Ennen tutkielman tekoa ajattelussani painottui voimakkaasti kieli, mutta tunneteorioihin perehdyttyäni käsitän vuorovaikutuksen monimuotoisemmin. Olemme vuorovaikutuksessa toisten ihmisten ja ympäristön kanssa myös kehomme välityksellä. Tähän tutkimukseen kehon taso liittyy siinä mielessä, että haastatteluaineistossa nousi esiin käsitys aistimellisuuden, tunteiden ja tarinallisuuden linkittymisestä toisiinsa.

Koska katson vuorovaikutuksen olevan avainasemassa etenkin yhteiskunnallisten ilmiöiden uusintamisessa, rakentamisessa ja muokkaamisessa, valitsin aineistonkeruumenetelmäksi teemahaastattelun ja metodikseni laadullisen sisällönanalyysin. Uskon tämän metodologisen työkalupakin vastaavan parhaiten tutkimuskysymyksiini toimittajien käsityksistä tarinallisesta journalismista ja puhetavoista, joilla he tätä ilmiötä jäsentävät.

Voidaan ajatella, että konstruktionistinen näkemys asettaa vastakkain todellisen (*fyysinen maailma*) ja keinotekoisena (*kulttuurinen kieli*). Emme koskaan voi saavuttaa todellisuutta sellaisenaan, vaan pääsemme siihen käsiksi vain kielen tai muun symbolien välityksellä tapahtuvan vuorovaikutuksen kautta. Itse en kuitenkaan halua vetää tällaista keinotekoista rajaa kielen ja todellisuuden välille. Myös kieli on todellisuutta, joten en oleta, että sen takaa löytyisi jotain autenttisempaa tai arvokkaampaa. Kieltä ei siis pidä tarkastella keinotekoisena todellisuutena, vaan osana todellisuutta, jossa elämme. Siksi kieli on tärkeä ja tarpeellinen tutkimuskohde jo itsessään. On tärkeää huomata, ettei myöskään kehon tasoa tarvitse ymmärtää autenttisemmaksi kuin kielen tasoa, sillä kulttuuri ja yhteiskunta vaikuttavat myös tapaamme olla olemassa ja kommunikoida kehollisesti.

Tämän tutkielman tarkoitus ei ole selvittää perusteellisesti yksittäisten toimittajien näkemyksiä tarinallisesta journalismista. Tarkoitus on selvittää, minkälaisia puhe- ja käsitystapoja tarinalliseen journalismiin liittyy ja miten tätä ilmiötä toimituksessa rakennetaan. Haastatteluaineiston luettuaan haastattelemiini toimittajia haluaisivat kenties muuttaa osaa puheistaan, lieventää tai jyrkentää joitakin näkemyksiään. Täytyy muistaa, että yksi haastattelu ei pysty millään tavoittamaan yksilön

kaikkia ajatuksia tai hänen monisyistä persoonaansa. Aineistoa ei pidä tarkastella toimittajien henkilökuvina, vaan yhtenä kuvauksena heidän työhönsä liittyvistä puhetavoista.

4.2. Aineisto

Tutkielman aineistona on viisi Aamulehden uutistoimittajien teemahaastattelua. Haastattelut ovat kestoltaan 45–90 minuuttia. Olen nauhoittanut haastattelut ja litteroinut ne äänitteiden pohjalta. En ole ottanut analyysissä huomioon puheen taukoja tai äännähdyksiä, kuten naurua, paitsi jos ne ovat mielestäni olleet ristiriidassa puheen sisällön kanssa. Haastateltavien miettimistaukojen ylös kirjaaminen olisi voinut paljastaa aineistosta jotakin, mutta uskon, että vaikeus puhua jostakin asiasta ilmenee myös itse puheessa esimerkiksi sanojen hakemisena. Kaikki omat ja haastateltavieni sanat olen litteroinut, lukuun ottamatta muutamia sanoja, joista en kerta kaikkiaan ole saanut nauhalta enää selvää. Yksi haastatteluista on tehty kahvilassa, mikä oli jälkikäteen ajateltuna virhe. Äänitteen litterointi oli todella vaivalloista, mutta onneksi vain muutamia haastateltavan sanoista hukkuu taustamelun alle.

Kolme haastatteluista on tehty keväällä 2010. Kaksi viimeistä haastattelua on tehty syksyllä 2011. Henkilökohtaisista aikatauluongelmistani johtuva kahden vuoden tauko haastattelujen teossa on harmillinen, mutta en ole havainnut tämän vaikuttaneen aineistooni. Toimituskulttuuri, joka toki kehittyy jatkuvasti, oli ilmeisesti pysynyt ainakin olennaisilta piirteiltään samanlaisena vuodesta 2010.

Haastateltavista kolme työskenteli kotimaan uutistoimituksessa ja kaksi uutistoimituksen erikoisosastolla eli tiettyyn yhteiskunnan osa-alueeseen keskittyvällä osastolla. Neljä haastatelluista oli haastatteluhetkellä vakituisessa ja yksi määräaikaisessa työsuhteessa. Kaikki haastateltavat kuuluvat samaan toimittajasukupolveen. He ovat syntyneet 1970- ja 1980-luvuilla. Haastateltavien valintakriteeriksi riitti, että he tekevät toimittajan työtä uutisosastolla. Heidän ei tarvinnut olla erikoistuneita tarinalliseen journalismiin. Jos aina haastatellaan alan asiantuntijoita, peittoon jäävät toisenlaiset tavat suhtautua tutkittavaan ilmiöön. Haastateltavista kahdella oli jo melko paljon kokemusta tarinallisesta kirjoittamisesta, mutta loput kirjoittivat tarinallisia juttuja silloin tällöin.

Nuoren toimittajakunnan valikoitumiseen on monta syytä. Uutistoimitusten väki on ylipäättään melko nuorta. Vanhemmat toimittajat ovat usein esimiesasemassa ja tekevät vähemmän kirjoitustyötä. Halusin tutkimukseen mukaan nimenomaan kirjoittavia toimittajia, jotka joutuvat pohtimaan tarinallisuutta oman kirjoitusprosessinsa kautta. Osaa haastateltavista ehdottivat minulle toimituksen johto tai omat tuttavani, osan etsin käsiini Aamulehdestä lukemieni juttujen perusteella. Saman toimittajasukupolven mukaan valikoitumisessa on siis ollut osaltaan kyse myös sattumasta.

Anu Kantola (2011, 118) jakaa toimittajien journalistiset eetokset kolmeen ryhmään, jotka ovat korkea moderni, notkistuva moderni ja notkea moderni. Tyypillisesti 1970-luvulla tai sen jälkeen syntyneet toimittajat Kantola laskee notkean modernin sukupolveen. Heidän keskeisiin arvoihinsa ja tavoitteisiinsa kuuluvat muun muassa nopeus, ihmisläheisyys sekä projekti- ja tiimityö. Myös muutokseen suhtaudutaan aiempia sukupolvia myönteisemmin. Tämä heijastuu myös uutistyössä, missä nopeaa reagointia pidetään tärkeämpänä kuin vuosien aikana karttunutta erityistietämystä. (mt. 134–135.)

Kantolan havaintoja toimittajasukupolvien eroista tukee myös Jyrki Jyrkiäisen (2008) toimittajien työelämäkäsitteisiin painottunut laaja kyselytutkimus. Alle 35-vuotiaiden ryhmässä journalismin analyttisyyden ja kriittisyyden muutoksia arvioitiin myönteisemmin kuin 36–55-vuotiaiden ja yli 55-vuotiaiden ryhmässä. Myös kaupallisuuteen ja viihteeseen suhtautuminen oli sitä kielteisempää, mitä vanhemmasta toimittajasukupolvesta oli kyse. Kaupallisuus ja viihde hiersivät kuitenkin enemmistöä kaikissa ikäryhmissä, sillä niiden katsottiin vaikuttavan journalismin laatuun ja kykyyn aktivoita kansalaisia. (2008, 61–62.) Eri sukupolvien ajattelutapojen erot eivät siis välttämättä ole kovin jyrkkiä tai yksiselitteisiä.

Myös Kantolan mukaan eri toimittajasukupolvilla on paljon yhteistä, mitä tulee esimerkiksi riippumattomuuden ja professionaalisuuden korostamiseen. Syntymävuosi ei myöskään automaattisesti määrää sitä, mihin toimittajasukupolveen kukin henkisesti kuuluu. Esimerkiksi johtoasemassa työskentelevät toimittajat saattavat liehuttaa muutosten tärkeyttä korostavan notkean journalismin lippua, olivat he sitten minkä ikäisiä tahansa. (mt. 118; 134.)

Vaikka tämän tutkimuksen haastateltavat kuuluvat samaan ikäpolveen, heitä ei siis pidä ajatella liian

yhtenäisenä ryhmänä. Tästä huolimatta analyysiä lukiessa kannattaa pitää mielessä, että kyseessä on nimenomaan notkean modernin toimittajasukupolvi. Tämä voi osaltaan selittää esimerkiksi sen, että tarinallisuuteen suhtauduttiin haastatteluissa lähes poikkeuksetta myönteisesti.

Haastattelut on tehty nimettömänä¹, vaikka monet haastateltavissa sanoivat, ettei nimen julkaiseminen heitä haittaisi. Haastatteluista neljä on tehty Aamulehden toimituksessa, joten haastateltavilla ei senkään puolesta ole ollut halua peitellä osallistumistaan tutkimukseen. Vaikka haastatteluissa ei puhuttu erityisen arkaluontoisista asioista, katsoin, että omasta työnantajasta puhuminen kuuluu henkilökohtaisen alueelle. Anonymiteetin suojelemiseksi en ole voinut käyttää sitaatteja, joista henkilöllisyys paljastuisi. Esimerkiksi sitaattit, joissa haastateltavat puhuvat kirjoittamiensa juttujen aiheista on pitänyt jättää pois. Analyysistä ei mielestäni ole jäänyt uupumaan mitään tämän vuoksi, sillä vaikeissa tapauksissa olen suorien sitaattien sijaan muotoillut asian omin sanoin.

Laadullisen tutkimuksen aineiston koon päättäminen on aina hieman hankalaa. Nyrkkisääntönä voidaan pitää sitä, että aineisto on riittävän suuri, kun aineiston lisääminen ei enää tuota uutta tietoa tutkimuksen kohteesta. Tällöin puhutaan aineiston kylläntymisestä tai saturaatiosta. (Eskola & Suoranta 2008, 62.) Koin, että haastattelut alkoivat toistaa hyvin nopeasti samoja teemoja. Osaltaan aineiston nopeaan kylläntymiseen vaikuttavat todennäköisesti myös toimittajien melko homogeeninen ikä- ja työtausta.

Haastattelin keväällä 2009 myös yhtä Aamulehden silloisista uutispäälliköistä, mutta lopulta en käyttänyt aineistoa tutkielmassani lainkaan. Päällikköhaastattelun tarkoitus oli toimia ikään kuin todisteena siitä, että toimituksessa todella arvostetaan ja kehoitetaan toimittajia tarinallisuuteen. Löysin kuitenkin asian vahvistavia tekstilähteitä ja kun kaikki haastateltavatkin kokivat asian olevan juuri näin, en kokenut tarvitsevani sen kummempia todistusaineistoja. Alun perin tarkoitukseni oli hankkia haastattelun lisäksi aineistoa myös havainnoimalla työtä, mutta projektin työläyden takia hylkäsin idean. Päällikköhaastattelu jäi eräänlaiseksi jäänteeksi tästä alkuperäisestä suunnitelmasta havainnoida toimituksen työskentelyä käytännössä.

---

¹ Anonymiteetin suojelemiseksi lista haastateltavista ei ole työn liitteenä. Lista haastateltavien nimistä, työnimikkeistä ja haastatteluajankohdista on toimitettu tutkielman tarkastajille.

4.2.1. Aamulehdestä

Kuten olen jo maininnut aiemmin, valitsin Aamulehden tutkimuskohteeksi, koska journalistit joutuvat kyseisessä toimituksessa miettimään suhdettaan tarinallisuuteen. Jotta lukija pystyisi sijoittamaan tutkimuksen paremmin, esittelen seuraavassa lyhyesti Aamulehden toimintaa ja sisällönuudistuksiin liittyvää lähihistoriaa.

Aamulehti on Suomen toiseksi suurin 7-päiväinen sanomalehti, jonka keskeinen levikkialue on Pirkanmaan maakunta. Vuoden 2011 levikintarkastuksessa levikki oli 130 081 ja lukijamäärä päivittäin 306 000. Lehden liikevaihto oli vuonna 2010 8,1 miljoonaa euroa.

(www2.aamulehti.fi/yritystiedot/.) Lehden päätoimittaja on ollut vuodesta 2000 Jorma Pokkinen ja vastaava päätoimittaja vuodesta 2010 Jouko Jokinen. Lehden toimituksessa työskenteli vuonna 2011 yhteensä 144 henkeä. (Pietilä 2011, 454–456.)

2000-luku on ollut Aamulehdessä muutosten vuosikymmen. Lehti muutti vuonna 2001 Finlaysonille nykyisiin Siperian tiloihin, jolloin lehdessä toteutettiin mittava organisaatiouudistus. Seuraavan kerran lehteä rukattiin vuoden 2007 lehtiudistuksessa ja jälleen vuonna 2010, jolloin uudistettiin osastorakennetta. (Pietilä 2011, 400–414.)

Uudistuksissa ovat muuttuneet niin sisältö, työskentelytavat kuin toimituskulttuuri. Nykyään Aamulehden juttuprosessi on suunnitelmallinen ja uutispäällikkövetoinen. Juttujen näkökulmat päätetään usein ennalta, mikä on myös herättänyt huolta toimittajien työpanoksen näivettymisestä. Toimituksessa on yritetty hakea, missä menee järkevän suunnittelun raja, niin että reagoitiin ja hetkessä elämiseen jää toimituksessa tilaa. Sisältöjen lisäksi huomiota on kiinnitetty myös ulkoasuun. Toimituksessa on käytössä ennakoiva taitto. Visuaalisesta ilmeestä huolehtiminen ei jää toimittajien harteille, vaan toimituksessa työskentelee muun muassa oma taittoryhmä. (mt. 400–408.) 2000-luvun molemmin puolin myös verkkosisältöjä on kehitetty (mt. 427–432).

Vastaavan päätoimittajan Jouko Jokisen edeltäjä Matti Apunen korosti tarinallisuuden ja hyvän kirjoitustaidon merkitystä sanomalehtijournalismille. Hänen mukaansa ihmiset kokoontuvat lehden ympärille kuin leirinuotiolle tarinoita kuulemaan. Perinteistä 2 800 merkin pyramidimallista uutista Apunen kritisoi epäkiinnostavaksi. Tylyn tuomion saavat myös prosesseja kuvaavat uutiset. Prosessin sijaan Apusen mielestä tulisi uutisoida prosessien tuotoksista ja vaikutuksista. (mt., 410–411.)

Aamulehden tekeminen perustuu melko tiukkaan formaattiin. Työskentelytapaa tukee kattava, yli 200-sivuinen tyylikirja, josta otetaan uusintapainoksia noin kahden vuoden välein. Suuri osa nuoresta toimittajasukupolvesta tukee uutta työskentelytapaa, mutta tiukkoihin formaatteihin perustuva toimitustyö on herättänyt myös voimakasta kritiikkiä. Ulkoasun ja toimituksen johdon on koettu sanelevan sisältöjä liikaa. (mt., 415–422.)

4.2.2. Metodina laadullinen sisällönanalyysi

Laadullinen tutkimusprosessi voidaan jakaa karkeasti kahteen osaan, eli havaintojen pelkistämiseen ja arvoituksen ratkaisemiseen (Alasuutari 1999, 40). Havaintojen pelkistämisessä auttaa se, että aineistoa tarkastellaan aina vain tietystä teoreettis-metodologisesta näkökulmasta, jonka avulla pyritään tuomaan aineistosta esille kysymyksenasettelun ja teoreettisen viitekehysten kannalta olennainen aines. Havaintojen määrää karsitaan edelleen yhdistämällä havaintoja toisiinsa ja muodostamalla niiden pohjalta sääntöjä, jotka pätevät koko aineistoon. Pelkät havainnot eivät vielä tuota tutkimustuloksia, vaan havaintojen pohjalta pyritään ratkaisemaan jokin suurempi arvoitus, eli toisin sanoen tekemään tulkinta tutkittavan ilmiön merkityksestä. (mt. 44, 78.)

Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää huomata sen historiallinen ja kulttuurinen sijoittuneisuus. Laadullisen tutkimuksen aineisto on palanen tutkittavasta maailmasta, kielestä ja kulttuurista (mt. 88). Laadullisen tutkimuksen paikallisuus rajoittaa sitä, minkälaisiin kysymyksiin tutkimuksen avulla voidaan vastata. Mitään ylihistoriallisia tai yleispäteviä sääntöjä ei laadullisen tutkimuksen avulla pystytä luomaan.

Nähdäkseni laadullinen tutkimus, aineistoinen päivineen, on myös ainutkertainen. Tutkimuksen toistettavuus on siis heikko. Kun sekä tutkija että tutkittava ilmiö on jatkuvassa liikkeessä, samanlainen tutkimusasetelma tuskin tuottaisi samanlaisia tuloksia siirrettynä toiseen aikaan tai paikkaan. Nämä rajoitukset on kuitenkin hyväksyttävä, sillä yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen tekeminen olisi muuten mahdotonta.

Sisällönanalyysi voidaan jakaa induktiiviseen eli aineistolähtöiseen ja deduktiiviseen eli teorialähtöiseen analyysitapaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 113). Omassa tutkielmassani lähestyn aineistoa pääasiassa deduktiivisesti. Teoreettinen viitekehys ja niiden pohjalta tekemäni

haastattelurunko ovat ohjanneet tapaa, jolla aineistoa olen tarkastellut. Puhtaasta induktiosta tai deduktiosta puhuminen ei tosin välttämättä ole järkevää, sillä käytännössä analyysi muistuttaa usein enemmän vuoropuhelua kuin tiukan metodologian soveltamista aineistoon. Aineisto on muuttanut suhdettani teoreettiseen viitekehykseen ja päinvastoin. Jälkeenpäin tätä monimutkaista ajatteluprosessia on mahdotonta enää pilkkoa selkeisiin osiin.

Käytännössä laadullinen sisällönanalyysi on merkinnyt omassa tutkielmassani aineiston huolellista lukemista useaan otteeseen, olennaisina pitämieni asioiden ylös merkitsemistä ja reunahuomautusten tekemistä. Aineistoon tekemäni merkinnät auttoivat tarkastelemaan yksittäisiä haastatteluja yhtenä aineistokokonaisuutena. Näin pystyin löytämään yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia tarinalliseen uutisjournalismiin liittyvissä puhetavoissa.

Olen päätenyt käyttämään tutkielmassani diskurssin tai kehyksen sijaan käsitettä puhetapa. Käytännössä puhetapa on jotain kehyksen ja diskurssin väliltä. En ole halunnut käyttää metodina kehysanalyysiä tai diskurssianalyysiä, koska en kokenut tarkkarajaisen metodologisen suuntautumisen kykenevän vastaamaan tutkimuskysymyksiini. Kehystäminen olisi mielestäni tuottanut liian suurpiirteisiä ja diskurssianalyysi liian yksityiskohtaisia tutkimustuloksia. Tarkkarajaisen metodin ongelma on myös se, että metodi täytyisi olla selvillä hyvissä ajoin, mielellään jo aineistonkeruuvaiheessa.

4.3. Haastattelurunko

Noudatin kaikissa haastatteluissa samaa kuuteen osaan jaettua kysymysrunkoa, jossa käytiin läpi toimittajan taustatiedot sekä käsityksiä kirjoittamisprosessista, toimitus- ja työkäytännöistä, ammatti-identiteetistä ja journalismista. Lopuksi keskustelimme toimittajien valitsemista, heidän itse kirjoittamistaan lehtijutuista, jotka heidän mielestään olivat tarinallisia. Esimerkkijuttujen tarkoitus oli ankkuroida kysymyksiä työn käytännölliseen puoleen ja toimia keskustelun syventäjinä. En ole analysoinut tekstejä, sillä keskistyn tutkimuksessani toimittajien omiin käsityksiin, en journalististen tekstien ominaisuuksiin.

Haastatteluni on puolistrukturoitu teemahaastattelu, jolle tyypillistä on kysymysten perustuminen tutkimuksen viitekehykseen eli tutkittavasta ilmiöstä jo tiedettyyn (Tuomi & Sarajarvi 2009, 75).

Noudatin kysymysrunkoa haastatteluissa melko orjallisesti, mutta välillä saatoin esittää selventäviä lisäkysymyksiä tai jättää jonkin kysymyksen kysymättä, mikäli koin, että asia oli jo käsitelty aiemmissa vastauksissa. Strukturoinnin aste oli siis melko korkea, mutta kysymykset olivat kuitenkin avoimia. Silloinkin kun tarjosin kysymyksessä vaihtoehtoja, tavoitteeni oli lähinnä pakottaa haastateltavaa pohtimaan asiaa lähemmin, sillä tarjoamani vaihtoehdot olivat toisilleen vastakkaisia.

Haastattelutilanne ei ole luonnollinen, vaan järjestetty. Tärkeäksi tilanteessa nousee haastateltavan ja haastattelijan välinen interaktio eli vuorovaikutus (Alasuutari 1999, 142). Vuorovaikutteisuus kannattaa pitää mielessä analyysiä lukiessa. Tutkija vaikuttaa tutkimustilanteeseen ja aineistoon voimakkaasti. Hän on eräänlainen katalysaattori, joka saa haastateltavat reagoimaan niin, että he tuottavat aineiston. Tutkija ei ole ulkopuolinen toimija, vaan osa tutkittavaa ilmiötä. Tätä puolta olisi tutkielmassani kenties voinut problematisoida enemmänkin.

Haastattelun taustatieto-osuudessa kävimme läpi toimittajan koulutuksen, työkokemuksen ja nykyisen työkuvaan pääpiirteissään. Ensimmäisessä tekemässäni haastattelussa nauhuri ei ollut lähtenyt heti pyörimään, joten taustatieto-osuus jäi puuttumaan nauhalta. Sen sijaan kirjasin tiedon ylös paperille. Taustatieto-osuuden pääasiallinen tarkoitus oli johdattaa varsinaisiin tutkimuskysymyksiin, toimia ikään kuin lämmittelykierroksena.

Kirjoittamista käsittelevässä osiossa keskustelimme kirjallisista esikuvista, jutun muodon suunnitelmallisuudesta ja kirjoittamisen vaikeudesta. Sivusimme myös työkäytäntöjä, sillä halusin selvittää, missä määrin jutun kirjoittaminen koetaan lajityyppien, toimituskäytäntöjen ja toimituksen johdon ohjaamaksi, ja missä määrin toimittajan itsensä ohjaamaksi. Toimitus- ja työkäytäntöjen teemaan syvennyttiin tarkemmin kolmannessa haastatteluosiossa. Kysyin muun muassa sitä, minkälaisia vaatimuksia jutuille asetetaan, rohkaistaanko toimituksessa tarinankerrontaan, miten paljon työhön on aikaa ja miten uutiskriteerit tai juttutyypit vaikuttavat toimittajan työhön.

Ammatti-identiteettiä käsittelevässä haastatteluosiossa siirryttiin käytännön työstä kohti laajempaa journalismin kontekstia. Kysymyksen käsittelivät työn luovuutta, käsityksiä toimittajan tehtävistä ja sanomalehdessä työskentelyä. Osion keskeinen kysymys oli, käsittävätkö toimittajat tehtäväkseen tunteiden herättämisen vai tiedonvälityksen. Kysymys on muotoiltu tahallisen haastavasti, jotta haastateltavat joutuisivat miettimään vastausta.

Viimeisessä teemaosiossa käsiteltiin journalismia ja erityisesti toimittajien käsityksiä hyvästä ja huonosta journalismista. Puhuimme tarinallisuuden liittyvistä eettisistä ongelmista, journalismin perustehtävistä ja sanomalehtien uutisjournalismin mahdollisista puutteista. Kysymysten avulla olen halunnut selvittää, miten tarinallisuus liittyy journalismin kriisin tai murroksen kontekstiin. Samaan teemaan viittaa myös ammatti-identiteettiä käsittelevän osion tieto-tunne -jaottelu.

Esimerkkijuttuja käsitelimme viimeisenä. Sijoitin osion loppuun, jotta esimerkkijutut eivät olisi kulkeneet mukana koko haastattelun ajan. Jos osio olisi sijoitettu alkupuolelle, vaarana olisi ollut, että haastattelu olisi keskittynyt liiaksi yksittäisiin juttuihin. Esimerkkijuttujen avulla oli mahdollista käsitellä juttujen tarinallisuutta mikrotasolla. Puhuimme juttujen aloituksesta ja lopetuksesta, kertojan ja kirjoittajan suhteesta, aikajärjestyksestä sekä haastateltavan sisäisen maailman esiin tuomisesta.

5. Aineiston analyysi

5. 1. Analyysin lähtökohtia

Analyysini jakautuu kahteen osioon, jonka lopuksi esitän vielä yhteenvedon keskeisestä sisällöstä. Ensimmäisessä puoliskossa hahmotan, millaisia käsityksiä ja puhetapoja tarinalliseen journalismiin liitetään. Kysymykset ja vastaukset eivät käsittele pelkästään uutisia, mutta olen ohjannut keskustelua välillä takaisin uutisten suuntaan, mikäli olen kokenut, että puhe karkaa liiaksi yleiselle tasolle. Haastatteluissa olisi voinut keskittyä myös pelkkiin uutisiin. Uutisjournalismia on kuitenkin parempi tarkastella osana laajempaa kokonaisuutta, sillä kukaan haastatelluista toimittajista ei kirjoittanut työssään pelkästään uutisia. Muista lajityypeistä ja työskentelytavoista puhuminen auttaa refleктоimaan myös suhdetta uutisiin. Ensimmäisessä puoliskossa käsitellään myös sitä, millaiseksi tarinallisten juttujen kirjoittaminen koetaan. Eroaako se jotenkin tavallisesta uutistyöstä? Entä miten puhutaan työn vapaudesta ja rajoituksista, kuten toimituksen vaatimuksista ja vakiintuneiden työkäytäntöjen vaikutuksista?

Analyysini toisessa puoliskossa tarkastelen tarinallisuutta viidestä eri näkökulmasta, jotka ovat tiedonvälitys, tunteet, viihde, kaupallisuus ja yhteiskunnallinen toiminta. Olen valinnut näkökulmat osittain induktiivisesti ja osittain deduktiivisesti. Ennen haastatteluihin ryhtymistä minulla oli jo jonkinlainen aavistus siitä, mitkä näkökulmat voisivat olla keskeisiä journalismista puhuttaessa. Lopullisen muotonsa näkökulmat saivat kuitenkin vasta tutustuttuani aineistoon. Näkökulmat ovat siis olleet sekä työkalu yhteisten teemojen etsimiseen, mutta myös osa analyysiprosessia. Eri näkökulmien tarkoitus on kuvata kattavasti tarinallisen journalismin eri puolia.

5.1.1. Analyysiraportin kieliasusta

Haastatteluaineiston sitaateista olen poistanut murreilmauksia, täytesanoja, toistettuja sanoja sekä lisännyt pisteitä ja pilkkuja. Olen päätenyt melko voimakkaaseen tyylittelyyn, jotta sitaattien lukeminen helpottuisi ja haastateltavien anonymiteetti säilyisi. Lauseiden sanajärjestykseen tai sisältöön en ole puuttunut. Tarvittaessa olen lisännyt sitaatteihin selvennyksiä hakasulkeiden sisälle. Kaksi lyhyttä viivaa [- -] tarkoittaa, että välistä puuttuu tekstiä. Tämän tutkielman kannalta ei mielestäni ole oleellista, että jokainen ”niinku” ja ”et et” on sitaateissa mukana. Välimerkkien käytön osalta stilisointi on ollut voimakkainta. Puhuttuun kieleen välimerkit eivät kuulu, mutta ne

parantavat kuitenkin sitaattien luettavuutta huomattavasti.

Käytän haastateltavista lyhenteitä, jotka on muodostettu haastateltavaa merkitsevää H-kirjaimesta ja numerosta. Suorien sitaattien yhteydessä olen ilmaissut rivinumerot, joilta sitaatti löytyy. Nimen, sukupuolen tai iän mainitseminen helpottaisi tunnistusta, mutta anonyymiteetin suojelemiseksi en ole voinut näin tehdä. Suoraan sukupuoleen liittyviä teemoja ei haastattelussa noussut esille. Toimittajat eivät esimerkiksi jäsentäneet tarinallisuutta tai journalismia sukupuolen perusteella. Tunteita käsittelevässä teoriaosuudessa tema nousee esiin, mutta se ei muuten tämän työn kannalta ole merkittävä.

Ihmistä puhuminen lyhenteinä ei kenties ole kaikkein ihanteellisin ratkaisu. En halunnut kuitenkaan keksiä haastateltaville salanimiä, sillä olisi tuntunut keinotekoiselta. Sitä paitsi nimien keksimisen kanssa olisin törmännyt jälleen sukupuoliongelmaan. Käyttämäni lyhenneratkaisu ei kenties ole ihanteellinen, mutta se toimii riittävän hyvin.

5.2 Tarinallisen uutisjournalismin hahmottelua

5.2.1. Kolmiosta kaareksi

Haastateltavat käsittivät tarinallisuuden vaihtoehdoksi tavalliselle uutisjournalismille. Aineiston perusteella nousi esiin kaksi puhetapaa, joiden kautta tarinoiden ja uutisten suhdetta jäsenettiin. Toinen puhetapa edusti uutinen uutisena -ajattelua, jossa vakiintunut lajityyppi koettiin pääasiassa myönteiseksi asiaksi. Perusuutinen tarjoaa tietoa nopeasti, selkeästi ja neutraalisti. Tarinallisuutta korostavavasta puhetavasta käsin perinteinen uutinen koettiin vanhanaikaiseksi ja vaikeaselkoiseksi. Neutraalin kielen sijaan tarinallisissa uutisissa saa olla mukana draaman tuntua. Asioiden tärkeysjärjestyksen sijaan jutun muotoa ohjaa tarinan oma logiikka. Osittain perustelut tarinallisuuden käytölle olivat samat kuin uutinen uutisena -puhetavassa perusuutiselle. Vaihtoehtoisen kirjoitustavan avulla pyritään tekemään jutuista sujuvia ja helppolukuisia.

Kahdessa haastattelussa (H2, H4) viitattiin perinteiseen kärjellään seisovan kolmion uutismalliin, jossa tärkein asia kerrotaan ensin ja vähemmän tärkeä säästetään jutun hännille. H1 puhui ”*faktat pötköön*” kirjoittamisesta. H3 kertoi puolestaan pyrkivänsä uutisissa kertomaan ”*sen uutisen ensin*”.

Hän oli haastateltavista selvimmin perinteisen uutisen puolestapuhuja, vaikka muutkin haastateltavat viittasivat uutisen perinteisen tiedonvälitystehtävän tärkeyteen. Haastateltavista vain H5 ei suoraan viitannut uutisen konventioon pyrkiä kertomaan tärkein asia ensin. Myös hän näki tarinallisuuden kuitenkin yhdeksi vaihtoehdoksi perinteisille uutisille:

”Se perusuutinen, peruskaavalla kirjottaminen ei aina vaan toimi, pitää lukijalle tarjota vaihtoehtoja, kokeilla uudella tavalla tehdä ihan perusjuttua.” (H5, 49–50.)

Vaihtoehdoksi kärjellään seisovalle kolmiolle kaksi haastateltavista (H1, H4) ehdotti draaman kaarta. Myös H2 mainitsi draaman kaaren ohimennen, mutta ei pohtinut asiaa sen enemmän. H1 selosti draaman kaaren ajatuksen yksityiskohtaisesti suvantovaiheita ja huipennuksia myöten. Hän piti kaavan noudattelemista olennaisena osana onnistunutta tarinallista juttua. H4 puhui draaman kaaresta viittauksenomaisemmin, mutta käsitti sen kuitenkin hyväksi tarinallisen journalismin määrittelijäksi:

”Se tarkoittaa draaman keinojen käyttämistä jutuissa. Jos nyt oikeen yksinkertaistetaan, niin jutuissa on jonkinnäkönen kaari, jossa on alku keskikohta ja loppu, ehkä näin vois tiivistää.” (H4, 19–20.)

H2 käsitti tarinallisen journalismin nimenomaan ihmisten tarinoiden kertomiseksi, joskin hän totesi, että tarinoita voi kertoa myös muista aiheista. Ihmisen tarina on keino viedä juttua eteenpäin ja selittää uutisaiheita. Kärjellään seisovan kolmion mallissa asiat kerrotaan tärkeysjärjestyksessä. Tarinallisessa jutussa asioiden esittämisjärjestys voi puolestaan olla kronologinen. Perinteisessä uutisessa ensiksi pyritään vastaamaan kysymyksiin kuka, mitä ja missä. Tarinassa H2:n mielestä tärkeämpää on sen sijaan vastata kysymykseen miten:

”Se onkin vähän enemmän kronologinen, ehkä siis sillä tavalla kertomus kun se, että siinä ois niinku tiukka uutiskärki ja sit niin, et se ois tämmönen kärjellään seisova kolmio, vaan et se on enemmän sitten semmonen kuvailua [--] Tuntuu että siinä on tärkeätä se, että miten on tapahtunu, miten on mahdollisesti tapahtunu.” (H2, 92–97.)

Juttujen aikajärjestyksestä vähiten puhui H5. Hänen oli vaikea eritellä, minkälaisia aikarakenteita hän jutuissaan käytti. Keskustelu siirtyi aikarakenteesta pois, vaikka yritin palauttaa huomion niihin. Varmoja syitä vastausten puuttumiselle on vaikea löytää. Ehkä juttujen kirjoittaminen on haastateltavalle niin intuitiivista tai rutiininomaista, niin että hänen oli vaikea pilkkoa osiin kirjoitusprosessiaan.

H3 kertoi juttujen syntyvän usein automaattisesti, mutta oli kuitenkin miettinyt aikarakenteeseen liittyviä kysymyksiä. Automaattisuudesta puhuminen voi viitata uutislajityypin vankkaan asemaan niin toimitusten kuin toimittajien parissa. Jutun rakenne tulee ikään kuin selkärangasta.

Aikarakenteista puhuttaessa H3 mainitsee ensimmäisenä kronologisuuden. Se on saattanut haastattelutilanteessa tulla ensimmäisenä mieleen, onhan se kenties kaikkein tunnetuin aikajärjestys. Perinteiseen uutiskieleen asioiden kertominen kronologisessa järjestyksessä ei kuitenkaan kuulu. Tärkeintä on asia ja sen sujuva välittyminen lukijalle:

”No, joskus sopii kronologinen, ei läheskään aina. Joskus sopii semmonen vähän takaumia, se on et mikä on se helppolukusin. Mä mietin vähän sitä, miten se aukeaa siitä parhaiten. Uutisissa tietysti se tärkein ensin ja sitten sitä selitellään ja pelataan otsikoilla.” (H3, 458–460.)

Draaman kaaren merkitystä korostavat H1 ja H4 erittelivät käyttämiään aikaratkaisuja yksityiskohtaisesti. H4 liitti kronologisuuden *”kunnan vanhan ajan reportaaseihin”*. Sekä H1 että H4 tunsivat kirjallisuudentutkimukseen ja tarinallisuuteen liittyvää termistöä. Tämä tuli vielä uudelleen esiin, kun haastattelun loppupuolella pyysin haastateltavia pohtimaan kertojan ja toimittajan suhdetta. H4 kertoi suosivansa melko monimutkaisia aikarakenteita, joissa on takaumia, ennakoiteja ja isoja leikkauksia:

”Mä varmaan aika paljon hyppelen sillä tavalla, et joskus ne on aikamoista sekasotkuakin ne aluks ne mun tarinat, kun mä kirjotan ne. [--] Kyl mä yleensä vähän käytän jotain takaumii tai joskus jopa eteytii ja varsinkin ainakin isoja leikkauksii käytän sillä tavalla et siin harvemmin juoksutan jotain reaaliajassa jotain tapahtumaa.” (H4, 341–347.)

H1 liitti aikarakenteet kiinnostavalla tavalla journalismin etiikkaan pohtiessaan, missä määrin

tapahtumia saa järjestellä jutun sisällä. Perinteisesti uutinen on ymmärretty todellisuuden heijastajaksi. Todellisten tapahtumien tärkeys ja merkittävyys sanelevat sen, missä järjestyksessä asiat uutisessa esitetään. H1 hahmottelee suhdetta tekstiin, jossa jutun rakenteesta päättääkin toimittaja. Sitaatti on haastattelun loppupuolelta, jossa puhuimme haastateltavan Sunnuntai-liitteestä ilmestyneestä jutusta. Sitaatin sisältöä ei voi siis suoraan yhdistää uutisiin, mutta ainakin se nostaa esiin sen, että myös journalistisia tekstejä voi muokata esteettisin tai kerrontaan liittyvin perustein, ainakin silloin kun se ei vaaranna tiedonvälitystehtävää:

”Tää on kans toinen makuasia, et kuinka paljon sitä lukijaa saa huijata siinä, että miten ne asiat tapahtuu ja missä järjestyksessä ne tapahtu. Mun mielestä on hieman epäolennaista keskustella, et jos tänään tapahtu jotain, et tapahtuko se kello kakstoista vai kello neljätoista. Et niitä mä saatan sekottaa ihan vapaasti sen kummempia huolia vailla.” (H1, 535–545.)

H2 koki tarinalliselle journalismille ominaiseksi eräänlaisen osatarinallisuuden. Koko jutun ei tarvitse olla kirjoitettu yhtenäiseksi tarinaksi, vaan se voi sisältää tarinallisia piirteitä tai osioita. Esimerkiksi reportaaseihin *”tulee semmosta jotain pieniä tarinoita siihen jutun sisässä, vaikkei se oiskaan ihan kokonaisuudessaan tarina se juttu”* (H2, 108–109). Uutisissa tarinalla voi aloittaa jutun, jos koko juttua ei saa rakennettua tarinan muotoon. Tarina vangitsee lukijan mielenkiinnon, elävöittää tekstiä ja konkretisoi. Tieto on kuitenkin tärkeää, eikä juttua voi sen vuoksi välttämättä rakentaa yhtenäiseksi tarinaksi:

”Mä oon ennen kaikkea miettiny alotusta, ja sitten sinne on pitäny saada yrittää saada sitä tietoja sinne, et ehkä ne ei oo semmosia kaaria, että niissä tarina vähän loppuu siihen johonkin ensimmäiseen, toiseen väliotsikkoon. (H2, 738–741.)

5.2.2. Oman työnsä pomo vai oman pomonsa työ?

Toimittajat ovat perinteisesti käsittäneet itsensä autonomisiksi toimijoiksi, joita ohjaavat journalististen käytäntöjen sijaan oma intuitio (Juntunen 2009, 187–190). Haastatteluaineistossa suhdetta toimitusorganisaatioon ja työkäytäntöihin jäsennettiin kolmen puhettavan kautta. Työstä puhuttiin joko autonomisena, tiimityöskentelynä tai johtajavetoisena. Suhde toimitusorganisaatioon ja ammattikäytäntöihin ei määrittänyt toimittajan omaa suhdetta tarinallisuuteen. Kaikkien puhetapojen puitteissa on mahdollista niin puolustaa kuin vastustaa tarinallisuutta.

Autonomisuutta korostavassa puhetavassa painotettiin toimittajan omaa päätösvaltaa. Toimittajat käsitettiin joko rautaisiksi omana alansa ammattilaisiksi, luoviksi kirjoittajiksi tai joksikin siltä väliltä. Toimittajan tapa kirjoittaa, oli sitten kyseessä perinteinen tai tarinallinen uutinen, on toimittajan oma valinta. Tiimityöskentelyn puhetavassa toimittaja on joukkuepeluri, joka neuvottelee työmääräyksistä johdon kanssa. Jutun näkökulmat syntyvät yhteistyössä, eikä juttuja tarvitse väkisin runnoa johonkin ennalta annettuun muottiin, mikäli ne eivät siihen sovi. Työ koetaan melko luovaksi, mutta luovuutta ei välttämättä koeta kaikkein tärkeimmäksi osaksi työtä. Johtajavetoisuuden puhetavan mukaan toimittaja on ennemminkin duunari kuin luovan työn tekijä. Toimittaja tekee, mitä käsketään.

Toimittajan autonomisuutta korosti H1 kysyttäessä, miten lehden linja tai uutiskriteerit vaikuttivat hänen työhönsä. Hän näkee vapauden rajoittamiseksi vain, jos johto suoraan puuttuu hänen kirjoittamaansa juttuun:

”No ei se kyllä nyt oikeestaan ihan hirveesti vaikuta, koska tota itsehän mä päätän, mikä on olennaista ja mikä ei. Saatetaan siis otsikko vaihtaa, se on semmosta pientä kärjen muovaamista uuteen uskoon, mutta hyvin harvoin, jos koskaan, mun juttuja on sillai ruvettu hirveen perusteellisesti editoimaan uusiksi.” (H1, 178–181.)

H1 kertoi kysyvänsä joskus mielipidettä uutispäälliköiltä, mutta joskus taas jutut syntyvät ”fiilispohjalta” eikä ”siitä kukaan valita”. Kokemukset vapauden rajoittamista tulivat H1:n puheessa esiin epäsuorasti hänen kuvaillessaan kohujournalismia. H1 arvostelee median luomia turhia kohuja, mutta myöntää itsekkin osallistuneensa tällaiseen uutisointiin. Joskus toimittaja siis joutuu kirjoittamaan aiheista, jotka kokee turhiksi tai jopa vastenmielisiksi. Haastattelun alkupuolella H1 vähättelee toimittajan työn kiireisyyttä ja painottaa toimittajan omaa roolia työn järjestämisessä. Aikaa kirjoittamiseen saa, kunhan asiasta vain sopii. Myöhemmin H1 kuitenkin toteaa, että virheettömyys kuuluu hyvään journalismiin, mutta siihen ei nykyisessä työrytmissä päästä. Kiireestä puhuminen on tosin osittain ammattikunnan sisäinen mantra, eikä sitä välttämättä koeta vakavaksi ongelmaksi.

Haastateltavista H2 ja H3 kokivat, että työmääräykset vaikuttavat työhön paljon. Toimittaja saattaa saada uutispäälliköltä tarkat ohjeet siitä, minkälaista juttua häneltä toivotaan. Toimittajan yksilöllinen työpanos jää lopulta melko pieneksi, mikä herätti haastateltavissa ristiriitaisia tunteita. Toisaalta suunnittelua pidettiin hyvänä, mutta välillä kaivattiin enemmän liikkumavaraa.

Myös H2 ja H3 korostivat toimittajan omaa roolia kysyttäessä, minkälaiset mahdollisuudet tarinankerrontaan sanomalehti median tarjoo. He esittivät työn vapauden kuitenkin rajallisempana kuin H1:

”Joskus on hirmu vapaat kädet ja joskus on sit tosiaan aika pitkälti sitä mietitty jo etukäteen, et miten tää juttu pitäis hoitaa, et sit on tavallaan sellanen suorittava porras sitten enemmän siinä.”
(H2, 353–355.)

H3 kommentoi toimitustyön muuttumista johtokeskeiseksi. Johdon lisäksi työskentelyyn vaikuttavat uutistyön rutiinit ja työvoimapula. Uutisjournalismiin kuuluu tiettyjen asioiden rutiininomainen seuraaminen. Kun työvoimaa on vähän, ei toimittaja ehdi toteuttaa omia ideoitaan. Toimittajalla on paljon valtaa jutun sisällä, mutta hän ei usein pääse valitsemaan aiheitaan itse:

”Sehän on vähän toimitustyö mennyt siihen, että tehään, mitä käsketään vähän ehkä, että kyllä omiakin ideoita saa, mutta nyt kun ei oo ollu sijaisia kauheesti, ni sitte ne pakolliset tulee päälle, että tota, tottakai se vaikuttaa [--] mutta ei se nyt siihen kirjoitustyylisiin, että vapaasti aika ne haastateltavat voi valita ja muut.” (H3, 198–202.)

Juttujen pituus nousi eri asiayhteyksissä esiin koko haastatteluaineistossa. H2 ja H4 kytivät kysymyksen toimituksen vaikutuksiin. H2 kritisoi suuntausta, jossa merkkimääriä jatkuvasti leikataan ja sisältöjä suunnitellaan ulkoasun ehdoilla. Kaikki haastateltavat totesivat, että tarinallinen journalismi sopii ainakin periaatteessa kaikenlaisiin juttuihin, oli sitten kyseessä mikä lajityyppi tai merkkimäärä tahansa. Tästä huolimatta juttujen lyhyys nähtiin joissain tapauksissa rajoittavana tekijänä:

”Tarinallisuuteen aina liittyy aika olennaisesti yksityiskohdat ja tällanen, siis saa mitä mielenkiintosemman, mitä tarkemmin pystyy jotain yksityiskohtia kuvaamaan ja tällasii kosketuspintoja luomaan ihmisille, siitä tulee tietysti ongelma, niin näiden mittojen kanssa, et on se semmosta taiteiluu.” (H4, 86–89.)

Merkkimäärät voivat tuntua itsestään selvältä osalta toimittajan työtä, mutta niitä pohtiessa tuli esiin tärkeitä näkökulmia siitä, miten valta toimituksessa jakautuu. Toimituskulttuurin vaikutuksista suoraan kysyttäessä vaikutukset nähtiin pääsääntöisesti vähäisinä. Vain H3 ja H2 katsoivat toimituksen johdon vaikuttavan työhönsä merkittäväällä tavalla. Merkkimääristä puhuttaessa toimitusorganisaation vaikutukset työhön konkretisoituvat. H2 kertoi esimerkin jutusta, jossa kuvaileva aines oli pitänyt ottaa jutusta kokonaan pois, koska se ei ollut mahtunut mukaan. Hän piti mahdollisena, että joku pystyy kertomaan vaikka *”tarinoita tekstarissa”*, mutta puhuu itse vapaamman ilmaisun puolesta:

”Ainakin mä koen, et se ehkä vaatii kuitenkin sitä tilaa myös, et siinä pääsee vähän leikkimään ja käyttämään semmosiakin sanoja, joista jokainen ei vie sitä asiaa eteenpäin tai jokainen sana ei kerro jotain uutta, vaan siin on vähän tilaa sille ilmasullekin.” (H2, 505–508.)

H1 näkee tarinallisten juttujen yksityiskohtaisuuden tekevän tiedonkeruusta haastavaa. Pieniäkin yksityiskohtia ja faktoja täytyy muistaa kysyä. Perinteisen uutisen kirjoittamisessa liika taustamateriaali sen sijaan voi jopa hidastaa kirjoittamista, kun tulee *”moraalinen velvollisuus”* ympätä juttuun kommentit kaikilta haastateltavilta:

”Muutama puhelu vähemmän on usein yllättävän näppärä kikka, jotta jutuista saadaan toimivia.” (H1, 59–60.)

Vaikka haastateltavat korostivat tarinallisuuden sopivan myös lyhyisiin juttuihin, osa haastateltavista (H1, H5) valitsi haastattelussa käsiteltäviksi esimerkkijutuikseen pitkiä sunnuntain lehdessä tai liitteissä ilmestyneitä reportaaseja. Puhe kääntyi uutisten sijaan usein pitkiin juttuihin tai muihin lajityyppeihin. Jonkinlaista vaikeutta puhua tarinallisesta uutisesta siis ilmeni. Pitkien reportaasien valitsemiselle esimerkkijutuiksi on toki myös toinen selitys. Juttuihin on käytetty

paljon aikaa ja vaivaa, joten ne ovat huolellisesti tehtyjä ja edustavia. On luonnollista, että ammattilainen haluaa esitellä parasta työnsä jälkeä. Uutiset taas saatetaan käsittää rutiinihommiksi, jotka syntyvät kuin itsestään, eivätkä siksi välttämättä ansaitse erityishuomiota.

H5 näki toimituskulttuurin neuvotteluna. Hän piti positiivisena sitä, että aamupalavereissa mietitään jutun muotoa yhdessä. Hänen mukaansa juttuja ei kuitenkaan väkisin väännetä mihinkään muotoon. Neuvotteluvaran toivat esiin myös muut haastateltavat, niin pituuden, sisällön kuin muodon suhteen.

Käsityksiin työn autonomisuudesta liittyi erityisesti esittämäni kysymys työn luovuudesta. Neljä haastateltavista kertoi pitävänsä työtään jossain määrin luovana. Kommenteissa vuorottelivat ja jopa yhdistyivät vertauskuvat työstä mekaanisena juttujen tehtailuna ja luovana, yksilöllisenä prosessina. Luovuutta pidettiin pääsääntöisesti myönteisenä ja työn laatua parantavana tekijänä, joka liittyy erityisesti tarinallisuuteen tai muuhun perustyöstä poikkeavaan kirjoittamiseen:

”Välillä jostain kiireessä iltavuorossa, kun kirjottaa jotain uutista semmoselta liukuhihnalta, sit tuntuu, että se on enemmän semmosta lappaamista, et siit on kyllä luovuus niin kaukana kun voi olla, että mutta parhaimmillaan se on erittäin luova prosessi.” (H2, 365–369.)

”Kyllä se ihan perusjutun tekeminenkin on jossain määrin luova prosessi, mut et erityisesti toi tarinallisuuden käyttäminen, niin se on se, et kyl mä koen sen luovana työnä.” (H4, 105–106).

H5 koki, että työ on luovaa, mutta juttutyypit ja säännöt ovat työkaluja, jotka auttavat raamittamaan työtä ja vähentävät ”luomisen tuskaa”. Liian ”luovalle linjalle” ei kannata lähteä. Tärkeämpää on se, että tekstistä käy ilmi, miksi juttu on tehty. H5 yhdisti toisiinsa teollisuuden ja luovuuden:

”Kyllä se niinku luovaa prosessia, luovaa jokapäivästä prosessiteollisuutta, sitä tämä on.” (H5, 234.)

H3:lle luovuus oli vähemmän tärkeä osa työtä. Hän puhui toimittajana olemisesta ”painamisena”,

”kovana työnä” ja tiedonhankintana, minkä vastakohtana hän piti inspiraatiota odottelevaa kirjoittajaa. Vaikka muuten haastattelussa H3 puhuu toimittajan työstä tiimityöskentelynä tai johtajavetoisena, tässä korostuu kuva autonomisesta toimittajasta. H3:lle merkki autonomisuudesta ei kuitenkaan ole luovuus, vaan ammattitaito:

”Kyllä siinä pitää vaan luoda se oma ammatti-identiteetti just että sitten tekee tavallaan, tulee sieltä selkärangasta ne asiat. Ei selkänahasta, vaan selkärangasta, että tulee se silleen omalla painollaan.” (H3, 233–235.)

5.2.3. Tarinat ovat tuolla jossain

Aineistosta nousee esiin kaksi puhetapaa tarinoiden ja todellisuuden suhteesta. Ensimmäinen tapa on hahmottaa tarinat todellisiksi tapahtumiksi. Jotkut tapahtumat noudattavat draamankaarta ikään kuin itsestään. Tällaisista tapahtumista on helppo kirjoittaa tarinoita, eikä tekstiä tarvitse vääntää väkisin. Tällä tavalla tarina ei ole päälle liimattu tai keinotekoinen, sillä sen oikeutus löytyy todellisuudesta. Dorrit Cohn (2006) puhui ei-fiktiivisten tekstien yhteydessä tapahtumien juonellistamisesta, mutta jos tarina käsitetään todellisuudeksi, ei juonellistamista tarvita. Haastatteluaineistossa hyvällä tarinalla viitattiinkin usein todellisiin tapahtumiin, ei tekstiin:

”Varsinkin jos tavallaan yrittää synnyttää sitä tarinaa semmosesta, joka ei itsessään oo helppo tarinankaari, draamankaari tai jotain muuta, niin sitten se on haastavaa joo.” (H2, 118–120.)

Hyvin harvoin, jos koskaan, katkonainen ja reaaliajassa etenevä todellisuus todella noudattaa tarinan kaavaa. Pikemminkin on niin, että tietynlaiset tapahtumat kutsuvat tulkitsemaan itseään tarinan näkökulmasta. Todellisista tapahtumista rekonstruoidaan tarina sovittamalla sirpaleet yhteen. Tietynlaisia tapahtumia on helpompi tulkita tarinoiksi kuin toisia. Kyse on tarinan rakentamisesta, mutta tarina ei sijaitse pelkästään tekstissä:

”No, se riippuu tosi paljon siitä, et kuinka paljon materiaali siihen saa ja kuinka sellanen herkullinen mahdollisuus se on tehdä se tarina, et en mä nyt väkisin rupee vääntämään niistä.” (H4,

”Tämmösiä kovia uutisia , ikään kuin oman lehden skuppeja tai tota onnettomuus uutisia voi olla vähän vaikee rakentaa tarinan muotoon, mut aina kun ainekset on sen tyyppiset, että siitä voi tehdä tarinan, niin mielelläni kyllä.” (H1, 12–14.)

Toinen tarinan ja todellisuuden suhdetta luotaava puhetapa käsittää tarinat rakennettuina teksteinä. Todelliset tapahtumat kerrotaan niin, että ne noudattavat tarinan logiikkaa. Tekstin avulla voidaan esimerkiksi rakentaa jännitystä kuvaamalla tapahtumat jossakin tietyssä aikajärjestyksessä. Tarina sijaitsee siis tekstissä, ei todellisuudessa, vaikka tekstissä esitetyt asiat olisivatkin tapahtuneet oikeasti. Tämän näkemyksen mukaan tarina on kulttuurista, kielestä tai kognitiosta ponnistava käytäntö. Tarinan ja todellisuuden välille ei siis koskaan voida vetää yhtäläisyysmerkkejä. Tarina on tapa käsittää todellisuus ja merkityksellistää sitä.

Aineistossa hallitsevampi oli tarinat todellisuudeksi ymmärtävä puhetapa. Selvittelin toimittajien käsityksiä tarinan ja tekstin suhteesta kysymällä, kuka on heidän juttujensa kertoja. Kirjallisuudentutkimuksessa kirjailijaa ei samasteta kertojaan, vaan kertoja käsitetään tekstuaaliseksi agentiksi. Kertoja sijaitsee tekstissä, ja voi näin ottaa minkä tahansa hahmon. Kertoja voi valehdella, vääristellä, olla puolueellinen, neutraali, kertoa asioita minämuodossa tai kolmannessa persoonassa. Hänen tietomääränsä voi olla rajallinen tai rajaton suhteessa hänen kuvailemiinsa asioihin.

Kirjallisuudentutkimuksessa tekstin kirjoittaja on etäännytetty itse tekstistä vielä toisen termin avulla. Kertojan lisäksi kirjallisuudentutkimuksessa puhutaan sisäistekijästä tai implisiittisestä tekijästä. Implisiittinen tekijä on eräänlainen tekstin ehdottama kuva todellisesta kirjoittajasta. Teksti implikoi tekijän. (ks. esim. Rimmon-Kenan 1991, 110–112.) Journalismissa tekijän ja tekstin suhde ymmärretään yleensä kaunokirjallisuutta yksioikoisemmin. Implisiittisen tekijän sijaan journalistisesta tekstistä on löydettävissä oikea tekijä, toimittaja. Jopa kertoja voidaan samastaa toimittajaan.

Toinen syy tekijän ja tekstin suhteen yksinkertaistamiseen on se, että journalismi on sidoksissa

lajityyppeihin, kuten uutisiin. Voidaan ajatella, että toimittajan ohella jutun syntyyn vaikuttavat journalismin tekstuaaliset konventiot. Uutinen on monimutkaista kaunokirjallista tuotetta yksinkertaisempi, eikä siihen näin ollen voi soveltaa samanlaista käsitteistöä kuin kaunokirjallisuuteen. Koska lajityypit ovat journalismissa niin määrääviä, onko journalistisella tekstillä lainkaan tekijää? Voisiko kuka tahansa kirjoittaa samasta aiheesta samanlaisen jutun?

Vaikka uutisen lajityyppi rajoittaa tekstin keinovalikoimaa, ei ole perusteltua väittää, että genre yksin ”kirjoittaisi” tekstin. Lajityypit eivät koskaan muuttuisi, jos ne yksin kykenisivät sanelemaan, miten jokin teksti kirjoitetaan. Ei ole uskottavaa väittää, että mikään lajityyppi kykenisi tarjoamaan niin yksityiskohtaisen kaavan, ettei yksilöllisille tai organisaation tasolla tapahtuville ratkaisuille jäisi lainkaan tilaa. Samoin ei voida ajatella, että todelliset tapahtumat sanelisivat jutun muodon tai sisällön. Toimittajat ja toimitusorganisaatio muokkaavat tekstejä omista lähtökohdistaan käsin. Jutuista halutaan kiinnostavia, jännittäviä, informatiivisia, tunteita herättäviä tai helppolukuisia. Itse tapahtuman, sen mitä tapahtuu, lisäksi tärkeää on se, miten asia kerrotaan. Tekstien tekemistä toki ohjaavat monenlaiset tekijät journalismin instituutiosta kulttuuriin, mutta se ei ole peruste tyypistä tekijän ja tekstin suhde yksioikoiseksi.

Uutisjournalismin erityispiirteisiin kuuluu, että tekstiä voi editoida ja muuttaa joku muu kuin tekstin kirjoittaja. Muutoksiin ei usein kysytä kirjoittajalta lupaa, mutta toimittajan signeeraus säilyy jutussa muutoksista huolimatta. Tekstin ja tekijän suhde on tässä mielessä journalismissa jopa monimutkaisempi kuin kaunokirjallisuudessa, jossa tekijä on tekstin ehdoton auktoriteetti.

Vaikka tekstin ja tekijän suhde on journalismissa kaikkea muuta kuin yksinkertainen, useat haastateltavat samastivat kertojan itseensä. Tämä näkemys nojautuu ennen muuta käsitykseen journalismista todellisuuden heijastajana. Kun tekstin ajatellaan olevan todellisuuden kuva, samaa pätee myös tekijään. Tekstin tekijä on lihaa ja verta, yhtä todellinen kuin kuvaamansa asiat.

Tekstin kertojaa pohtiessaan haastateltavat tulivat käsitelleeksi omaa suhdettaan tekstiin, todellisuuteen ja journalismiin. Neljä haastateltavista käsitti joko itsensä tai haastateltavan jutun kertojaksi, vaikka näkemykset saattoivat vaihdella saman puheenvuoron sisällä. Vain H1 nimesi kertojan puhtaan tekstuaaliseksi. Hän kertoi usein käyttävänsä itse kaikkitietävää kertojaa.

Toimittajan tehtävä oli hänen mielestään imeä juttukeikoilta irti yksityiskohtia, jotka tekstissä voi pukea uuteen asuun. H1 oli sovitti yhteen toimittajan roolit tiedonvälittäjänä ja luovana kirjoittajana. Vaikka lihaa ja verta oleva toimittaja ei koskaan voi olla kaikkietävä, tekstuaalista kertojaa inhimilliset rajoitukset eivät koske:

”Tota, aika tyypillinen on just tällöinen, että tekstin kertoja, nimetön kertoja vaan sattuu tietämään, että näin ja näin nää asiat on tapahtunu, että aika usein siihen liittyy myös sitä, että kertoja tietää, mitä se henkilö on ajatellu ja tällöisiä juttuja, että haastattelussa imee irti yksityiskohtia, mitä sitten rakentaa ihan eri muotoon siinä itse jutussa.” (H1, 565–568.)

H5 mietti kysymystä kertojuudesta pitkään. Hänellä oli ensin vaikeuksia vastata kysymykseen ja sisäistää ajatus, että kertoja voisi olla joku muu kuin hän, olihan hän jutut itse kirjoittanut. Hän samasti itsensä aluksi kertojaan toteamalla, että kaikkietävä hän ei ainakaan ole. Lopulta hän tuli siihen tulokseen, että kertojan ääni voi kuulua myös jostain muualta, esimerkiksi haastateltavien kokemusten kautta. Myös H3 samasti kertojan jutun kohteeseen eli haastateltavaan ihmiseen:

”No, kyllä se on se haastateltava mun mielestä, että ei lukijat oo kiinnostuneita mun elämästä, vaan siitä haastateltavan elämästä.” (H3, 484–485.)

Tyypillistä aineistolle oli, että erilaiset puhettavat tarinan suhteesta todellisuuteen vaihtelivat yksittäisten haastattelujen sisällä. H2 pohti, onko kertojaa olemassa lainkaan. Erityisesti uutisjutuista hänellä oli sellainen vaikutelma. Tarinallisissa jutuissakin kertoja vaikuttaa näkymättömältä tai on kaikkietävä:

”Ehkä nääkin, mitä nyt on kerronnallisii keinoi, niin ei noissakaan varsinaisesti ikään kuin ole sit kertojaa tai sitte se on joku semmonen kaikkietävä kertoja, et ei oo tavallaan auki kirjoitettua kertojaa ainakaan.” (H2, 826–830.)

Näkemykset uutisten kertojattomuudesta on siinä mielessä perusteltu, että jos uutisessa ei ole tarinaa, ei siinä voi olla kertojaakaan. Näin on ainakin, mikäli kertoja käsitetään narratologian

lähtökohdista. Jos teksti ei ole narratiivi, kertomus, niin siihen ei ole järkevää soveltaa narratologista käsitteistöä. Vaikka uutinen ei sisältäisikään tarinaa, ei toimittaja silti löydy tekstin sisältä. Perinteisessä uutisessa kertovat rakenteet on korvattu muilla rakenteilla, kuten sitaattien käytöllä tai kärjellään seisovan kolmion mallilla. Sekä tarina että uutinen ovat eräänlaisia suhteita maailmaan, tapoja järjestellä ja merkityksellistää todellisuutta.

5.3 Elämyksiä, tietoa ja kansalaisuuden tukemista

5.3.1. Tarinat vs. tieto

Perinteisesti uutisjournalismin tärkeimmäksi tehtäväksi on ymmärretty tiedonvälitys. Uutisen muoto tai sen tarjoama elämyksellinen arvo on käsitetty alisteisiksi tiedonvälitystehtävälle. Muotoseikoilla ei ole niin väliä, kunhan asia tulee selväksi. Haastatteluista kävi ilmi, ettei tiedonvälitys ole toimittajien mielestä enää ainoa, tai välttämättä edes tärkein, journalismin tehtävä. Luettavuudesta, kiinnostavuudesta, tunteiden herättämisestä tai tarinoiden kertomisesta puhuttaessa tiedonvälitys nousi kuitenkin tuon tuosta esiin. Tämä kielii siitä, ettei uudenlaisen ammatti-identiteetin syntyminen ole suoraviivaista. Erilaiset puhutavat elävät toimittajien puheessa rinnakkain ja joutuvat välillä törmäyskurssille.

H1 oli yksi toimittajista, joka piti journalismin muita tehtäviä tiedonvälitystä tärkeämpänä. Hänen puheistaan kuvastuu intohimoinen ja luova suhde kirjoittamiseen. Tekstin rakenne oli hänelle tärkeä osa juttua. Kun asia on tarpeeksi tärkeä, joutuvat rakenteet kuitenkin väistymään tiedonvälitystehtävän tieltä. Joskus näin on pakko toimia, mutta silloin luettavuus kärsii:

”Mä tiedän kirjottajana sellasia uutisjuttuja, joissa ei hirveesti oo rakennetta, jotka on vaan pakko ollu änkeä johonkin tiettyyn kapeaan merkkimäärään, niinku tukku faktoja, ja sitten se luettavuus on tosiasiasa nolla.” (H1, 49–51.)

Haastatteluaineistosta nousi esiin kaksi tarinoiden ja tiedonvälityksen suhdetta käsittelevää puhutapaa. Tarinallisuus nähtiin tiedonvälityksen kannalta joko haitallisena tai hyödyllisenä.

Kumpikin puhetapa tuli esiin kaikissa haastatteluissa, tosin erilaisin painotuksin. Voimakkaimmin tarinallisuuden potentiaalisista haittapuolista varoitteli H3. Muuten hän oli muutoksille avoin, ja suhtautui haastateltavista myönteisimmin toimitustyön ja ulkoasun muutoksiin.

Haastattelun alkupuolella H3 vertaa tarinoita satuihin, jotka voivat auttaa omaksumaan ja oppimaan asioita. Myöhemmässä kommentissa sadut rinnastuivat kuitenkin satuiluun. Tarina on tapa kertoa asioita siinä missä uutinen tai reportaasi, mutta koska tarinan mielletään liittyvän läheisesti fiktion, se saa journalismin kehityksessä usein negatiivisia konnotaatioita. Tarinasta tulee fiktiota ja fiktiosta valhetta:

”Tähän satujuttuun liittyy sit toinen puoli [- -] jos pelkästään vaan se tarina edellä mennään jossain uutisissa, niin mä en tiedä, mitä se sitten uskottavuudelle merkitsee.” (H3, 284–287.)

H3 katsoo, että tarinat ovat jotakin journalismin ytimen ulkopuolista. Joskus todellisuus voi jäljitellä tarinaa, kuten poliisijutut seikkailuntäyteisine käänteineen. Tällöin tarinallisuus ei nouse tekstissä etualalle, sillä todelliset tapahtumat ovat mukailleet draaman kaarta. Journalismin uskottavuuden kannalta kaikkein vaarallisin on tilanne, jossa tarinallisuus etualaisuus. Lukijalle paljastuu journalismin tekstuaalinen ja rakennettu luonne, joka yleensä pyritään piilottamaan objektiivisuuden rituaalin ja muiden tekstikäytäntöjen taakse.

H3:n kommentti voidaan lukea myös huoleksi sisältöjen tyhjänpäiväistymisestä, koska hän kytkee lisäksi tarinallisuuteen toimittajan turhamaisen taidoilla pöyhkeilyn:

”Uutinen on uutinen, et sen ei pidä tunkea mitään semmosta vaan sen takia et se ois jotenkin hieno tai muuta, et kyl sen pitää sen tarinallisuuden istua silleen luontevasti, ettei vaan korosta sitä, minä kirjoittaja olen, huomatkaa hyvä tarinankertoja.” (H3, 71–74.)

Myös H2 liitti tarinat satuihin, mutta ei koe tätä uhkaksi journalismille. Perustelut tarinoiden hyödyllisyydestä ovat samantyyppisiä kuin H3:lla. Tarinoita pitää kertoa, koska ne kiinnostavat ihmisiä. Tarinat ovat havainnollisia, helpottavat muistamista ja niiden avulla tieto menee perille:

”Tarinan avulla voidaan ehkä joskus kertoa isompia asioita, kun että kerrotais vaan suoraan, et voi kertoa tarinan paimenpojasta, joka huutaa sutta ja sit kaikki ymmärtää, mitä kannattaa tai ei kannata tehdä tai sitten voi kirjoittaa faktalaatikon, että ei kannata huutaa sutta turhaan, niin ehkä se vaikuttavuus on vähän erilaista. Kyllä ihmisiä kiinnostaa tarinat ja sit ne vaikuttaa ja jää pyörimään päähän.” (H2, 627–632.)

Tarinallisia juttuja suosiva H4 ei nähnyt ristiriitaa tarinallisuuden ja tiedonvälityksen välillä. Hän kuitenkin painotti, että journalistiset tarinat perustuvat aina tietoon:

”Joka ikinen henkäys ja sydämentykytys, minkä sinne juttuun laittaa, niin kyllähän niitten täytyy perustua johonkin havaintoon tai johonkin tietoon, et sikäli se on kyllä ihan silkkaa tiedonvälitystä myös.” (H4, 118–120.)

Yleensä toimittajat legitimoivat tarinoiden käytön journalismin tiedonvälitystehtävän kautta. Ainoa haastateltavista, joka piti tarinoita itseisarvona, oli H4. Puhetapa oli hyvin poikkeuksellinen eikä ilmennyt haastattelun aikana selvästi artikuloituna kuin kerran. Tarinallisuus ajaa jopa yhteiskunnallisen merkittävyyden ohi, jota perinteisesti käytetään journalismin legitimaationa:

”Jos mul on hyvä tarina, niin mä saan sen tehdä, vaikka se itse asia tai ilmiö olis noin niinku yhteiskunnallisesti ajateltuna vähän vähemmän merkittävä.” (H4, 98–100.)

Pääsääntöisesti toimittajat eivät pitäneet tarinallisuutta itseisarvona, mutta näin ei suhtauduttu tietoonkaan. Myös tiedonvälittäminen palvelee lopulta suurempaa päämäärää eli yhteiskunnallista vaikuttamista. H2 puhuu journalismista vallan vahtikoirona, joka puuttuu asioihin ja ottaa selville, mitä maailmassa tapahtuu. Vaikka ihmiset hänen mukaansa kaipaavat journalismilta tiedon lisäksi tarinoita ja samastumista, tieto on journalismin kannalta hyvin tärkeää. H2 ei halua puhua pelkästä tiedonvälityksestä, vaan kuvailee journalismia tiedon esiin kaivamisena ja asioiden merkitysten selvittäjänä. Välittäminen on passiivista mukautumista, kaivaminen taas aktiivista asioihin puuttumista.

Synkimpien journalismin tutkimuksen teorioiden mukaan journalismi on täysin yhteiskunnan taloudellisen rakenteen ja eliittien hallinnassa. Itse edustan myönteisempää näkökantaa, jonka mukaan journalismi kykenee toimimaan myös vallan vahtikoirana ja paljastamaan väärinkäytöksiä. Kulttuuri, yhteiskunta, talous, teknologia, lainsäädäntö ja politiikka vaikuttavat journalismiin, mutta eivät määrää sen toimintaa. Journalismi, kuten muutkin instituutiot, kykenee sekä pönkittämään että hajottamaan vallitsevia valtasuhteita tai diskursseja. Niinpä journalismin aktiivista roolia ei pidä sivuuttaa täysin epäolennaisena tutkimuksen kannalta.

Toimittajille vallan vahtikoira -roolin korostaminen saattaa olla keino sovittaa omien ja organisaation tavoitteiden väliset mahdolliset ristiriidat. Epäkohtia paljastava, yhteiskunnallinen journalismi on ideaali, jota kohti pyritään ja joka tekee työstä mielekäästä. Todellisuudessa suuri osa työstä on ulkopuolisiin lähteisiin perustuvaa rutinoitunutta tiedonvälitystä. Vaikka juuri H2 toi esiin journalismin roolin vallan vahtikoirana, hän koki välillä työnsä passiivisena. Käsitys toimittajan työstä oli muuttunut pessimistisemmäksi sitten opiskeluaikojen. Nopeatempoisen uutistyön päivittäistä uutisseurainta ja pakollisiin asioihin reagoimista. Kiireen H2 vielä hyväksyy osaksi työn luonnetta, ja myöhemmin haastattelussa hän mainitsee toisinaan jopa nauttivansa kiireestä, mutta liikkumavaran puute häiritsee:

”Kiirettä nyt joka tapauksessa osas odottaa, se kuuluu työn luonteeseen, mut ehkä semmonen et onkin, kokee olevansa duunariportaassa, niinku suorittavassa portaassa [- -] et ei tietenkään oo aina, mut välillä saattaa tulla aika valmiina näkökulmia sun muuta, et sitä ei ehkä sillai osannu odottaa.” (H2, 451–455.)

5.3.2. Tunteita uutisista, uutisia tunteista

Tunteet voivat ilmetä uutisissa monella tavalla. Toimittaja voi pyrkiä kirjoittamaan jutusta esimerkiksi mahdollisimman koskettavan, niin että lukija eläytyy ja kokee itse samankaltaisia tunteita, joita jutussa kuvaillaan. Tunteilla voi olla myös yhteiskunnallinen ulottuvuus. Jos juttu käsittelee vaikkapa jotakin yhteiskunnallista epäkohtaa, voi juttu pyrkiä herättämään lukijassa aggressiivisia tunteita ja sitä kautta toimia pontimena muutokselle. Lehtijutut voivat vaikuttaa

siihen, minkälaisia tunteita missäkin tilanteessa tunnetaan. Implisiittisesti tai eksplisiittisesti journalismi voi siis luoda ohjeita siitä, minkälaisia tunteita milloinkin tulee tuntea.

Aina jutut eivät välttämättä pyri herättämään tunteita, vaan haastateltavien tunteiden kuvaaminen on jo arvo itsessään. H3 kertoi haastattelussa kirjoittaneensa jutun ihmishenkiä vaatineen onnettomuuden vuosipäivästä. Hän kertoi liikuttuneensa itsekin kyyneliin kuultuaan onnettomuutta muistelevien tarinoita. Hän tiesi heti haluavansa lähteä liikkeelle nimenomaan ihmisten kautta. Niin toimittajan oma kuin haastateltavien tunnereaktio oli eräänlainen merkki asian merkittävyydestä. Onnettomuusutisoinnin muutoksia tutkinut Mervi Pantti (2011, 234) on havainnut, että onnettomuuksista kirjoitetaan enemmän kuin 1990-lukua edeltävinä vuosikymmeninä. Yhä enemmän palstatilaa omistetaan myös tunteiden kuvaamiseen. Tietolähteinä toimivat usein tavallisen ihmiset. Muuten journalismissa tavallisten ihmisten käyttäminen tietolähteenä on melko harvinaista (ks. esim. Franklin, Lewis & Williams 2010).

Journalismin rooliin tunteiden säätelijänä viittaa H1, jonka mukaan erityisesti sensaatiohakuiset jutut voivat herättää lukijoissa ärtymystä, ”vääränlaisia tunteita”. Vääränlaiset tunteet työntävät lukijaa kauemmas sekä journalismin että yhteiskunnallisesti tärkeiden asioiden ääreltä. Journalismi kykenee säätelemään tunteita sekä hyvässä että pahassa. Parhaimmillaan tunteet tukevat kansalaisuutta, pahimmillaan pakottavat lukijan katselemaan epäolennaista ilveilyä, spektaakkelia. H1 kritisoi myös tunteiden tuputtamista lukijalle, mitä tapahtuu hänen mukaansa etenkin nettiutisoinnissa:

”Se on yleistynyt, et osotellaan, että tämän asian kohdalla lukijan pitäis tuntea tällä tavalla. Et se, että laittaa vaikka otsikkoon, et oho tai wautsi wau tai siis tällönsä sanoja, niin tavallaan siinä luodaan se tunne sen lukijan puolesta [- -] Sehän on hirveen keinotekoista.”(H1, 370–373.)

Myös H3:n mukaan oli tärkeää, että lukijan annetaan kokea tunteet itse. Hän pyrkii kirjoittamaan kuvauksen tilanteesta, josta lukija saa itse rakentaa tunteet:

”Mun mielestä lukija saa itse kokea ne tunteet, niitä mun ei tarvii alleviivata, että kyllä ne tulee siitä tekstistä ilmi.” (H3, 496–497.)

Haastatteluaineistossa korostui puhetapa, jossa tunteisiin suhtauduttiin hyvin myönteisesti. Tunteet käsitettiin tärkeäksi osaksi journalismia. Perinteisen vallan vahtikoira -ajattelun rinnalla kulkee ajatus, että journalismin pitää tarjota tiedon lisäksi lukijoille tunteita. Pelkällä tiedolla ei tee mitään, vaan tarvitaan tunnetta, joka ohjaa lukijan olemaan aktiivinen, toimimaan eikä vain toteamaan. H1 ja H4 pitivät tunteiden herättämistä jopa toimittajan tärkeimpänä tehtävänä. H4 kertoi keskittyvänsä tunnepuoleen osittain siksi, että se on hänen kokemuksensa mukaan uudenlainen tapa tehdä journalismia hänen vastualueellaan. Tunteiden esiin tuominen tuo juttuihin siis myös uutuusarvoa ja yllättävyyttä. Tunteet hän liittää kiinnostavuuteen ja puhuttelevuuteen:

”Kyllä mun tehtävä on ikään kuin tehdä kiinnostavia aiheita ja puhuttelevia aiheita nimenomaan täältä omalta vastualueeltani, kyl mä ehkä enemmän kallistuisin niitten tunteiden puolelle sit tällä hetkellä enemmän.” (H4, 112–114.)

H4:n mainitsemat kiinnostavuus ja puhuttelevuus liittyvät ajatukseen yleisön palvelusta. Kiinnostavat jutut ovat tärkeitä lukijoille ja sanomalehdelle puolestaan myyntivaltteja. Journalismiin puhuttelevuuteen liittyy puolestaan ajatus osallistumisesta ja vuoropuhelusta. Ei riitä, että juttu kiinnostaa lukijaa, vaan sen on tarkoitus herättää myös keskustelua, mielellään jopa yhteiskunnallista toimintaa. Keskustelun voi ajatella liittyvän ihmisen kognitiiviseen, kielelliseen ja rationaaliseen puoleen, ainakin mikäli keskustelu ymmärretään habermasilaisittain julkisena järjenkäyttönä. H4 liittää puhuttelevuuden kuitenkin nimenomaan tunteisiin. Tunteet eivät kuitenkaan rinnastu sentimentaalisuuteen ja irrationaalisuuteen, vaan yhteiskunnalliseen toimintaan.

H5 liitti tunteet sanomalehtien tulevaisuuteen ja kuvaili niitä journalismin elinehdoksi. H5 arvelee, että tunteita voidaan välittää ja herättää juuri tarinoiden avulla. Tunteet elävöittävät journalismia ja kuivaa tietoa:

”Sen tunteen, sen kautta lehdet elää, ne pystyy jatkossakin toimimaan, et se ei oo vaan tiedonvälittämistä kuivimmassa muodossaan.” (H5, 255–256.)

Tunteet ovat tuoneet journalismiin mukaan myös kehon. Tunteiden tuottamisessa fyysisillä aisteilla

on suuri merkitys (Lupton 1998, 34.) Joskus hajut, maut, äänet, näyt ja fyysinen kosketus koetaan miellyttäväksi ja joskus epämiellyttäväksi. Esimerkiksi äänet pystyvät herättämään meissä pelkoa, iloa, harmonian tunnetta tai ärtymystä. Aistimukset voivat myös merkitä eri asioita eri ihmisille. Aistit kykenevät kuljettamaan ihmistä ajassa, muistoihin lapsuudesta tai päättäneistä parisuhteista. (mt. 35.)

Aistit, tunteet ja tarinat ovat liitoksissa toisiinsa. Jotta tarinoihin saisi tunteita mukaan, täytyy aistien olla tavalla tai toisella mukana tekstissä. Haastatelluista toimittajista kolme liitti aistimellisuuden tarinallisuuteen. Toimittaja on ikään kuin lukijan sijainen, jonka tehtävä on paitsi valvoa lukijan etua myös välittää hänelle kokemuksia paikan päältä, olla hänen sijaiskehonsa:

”Henkilöjutuissa, henkilöhaastatteluissa, missä on enemmän yrittää ja toivoo, että saa mukaan sitä hajua ja makua ja muuta.”(H2, 104–105.)

”Mä lähtisin niin päin, että kun se toimittaja on ne sen lukijan silmät ja korvat maailmalla ja kotimaassakin, niin se on yks lähtökohta, eli kertoo, välittää sen kuvan, mitä näkee. Se on yks tapa tehdä sitä kerronnallista journalismia.” (H5, 47–49.)

”Se on se klassinen juttu, et älä sano, että torilla haisi pahalta, vaan kerro, miten ne ihmiset reagoi siihen, kerro kuinka ne torilla olevat ihmiset nyrpistää nenäänsä ja tähän tyyliin.” (H4, 255–257.)

5.3.3. Journalismi vs. viihde

Viihde ei ole perinteisesti kuulunut vakavaan journalismiin. Vakavan journalismin kontekstissa viihde tarkoittaa tabloidisaatiota tai kohujulkisuutta. Viihde on speaktaakkeli, joka harhauttaa lukijat tärkeiden asioiden ääreltä. Viihde on jotakin ylimääräistä, jotain joka ei ole välttämätöntä, olennaista tai tärkeää. Viihde nähdään myös tiedon vastakohtana. Näin ollen myös tarinat voidaan rinnastaa viihteeseen. Uutisjournalismissa tarinat eivät ole itseisarvo, vaan ylimääräinen lisä, joka ei ole tiedonvälitystehtävän kannalta olennainen.

Aineistossa korostuvat käsitykset, jossa tarinallisuus ikään kuin kuuluu toimittajan työkalupakkiin. Työkalut eivät itsessään ole tärkeitä, vaan se, mitä niillä tehdään. Tarinallisuuden avulla toimittajien mielestä oli mahdollisuus toteuttaa journalismin perustehtäviä. Ääripäitä ajattelussa edustivat H3 ja H4. Ensin mainittu suhtautui tarinallisuuteen varautuneesti ja näki sen potentiaalisena uhkana journalismin uskottavuudelle. H4 puolestaan sijoitti tarinallisuuden kokonaan työkalupakin ulkopuolelle, itsessään journalismin tehtäväksi. Erilaiset puhetavat toki vaihtelivat haastattelujen sisällä, eikä kummankaan toimittajan suhtautuminen tarinallisuuteen ollut yksiselitteisen varautunutta tai varauksetonta.

Oletin ennen tutkimuksen tekemistä, että haastateltavat yhdistäisivät tarinallisuuden viihteen negatiivisiin merkityksiin. Toimittajien suhtautuminen viihteseen oli kuitenkin yllättävän myönteinen, eikä tietoa ja viihdettä juuri asetettu vastakkain. Viihdettä käytettiin jopa tarinallisuuden legimitointiin. H1 ja H4 käsittivät viihteen, kuten tiedonvälityksen ja tunteiden herättämisen, yhdeksi journalismin tehtäväksi, jonka toteutumisessa tarinallisuus on edesauttava tekijä. H2 ja H5 eivät puolestaan maininneet viihdettä haastatteluissa lainkaan, vaikkakin H5 puhui siitä viittauksenomaisesti. Varauksella viihteseen, kuten tarinallisuuteenkin, suhtautui H3.

Aineistossa viihteseen liittyen nousi esiin kaksi puhetapaa. Viihteestä puhuttiin joko viihtymisenä tai viihteellistymisenä. Toimittajien puheessa viihdyttävä journalismi liittyi usein havainnollisuuteen, lukijoiden palveluun ja elämyksellisyyteen. Viihteellistyminen on merkitykseltään kielteisempi ja kuvaa sisältöjen köyhtymistä yhteiskunnallisten asioiden kustannuksella.

H5 kertoi arvostavansa räväkkää journalismia, joka esittää asioita joskus myös kärjistetysti. Perusjuttukaavalla kirjoittaminen tuottaa juttuja, jota ”ei lue erkkikään”. Haastateltavan mielestä kärjistäminen palvelee lukijaa, mutta poleemisuus voidaan liittää myös viihteellistymisen kritisointiin. Tästä näkökulmasta kärjistäminen onkin sensaatiohakuisuutta ja populismia. H5 kuitenkin asettui vastakkain tällaisen näkemyksen kanssa ja näki kärjistämisen journalismiin kuuluvana keinona.

Samalle viivalle tarinallisuuden ja viihteen asetti H3. Hän kuvaili sekä tarinoita että viihdettä

välineiksi, joiden avulla tärkeitä asioita on mahdollista saada esille:

”Siitähän [viihteellistymisestä] nyt aina toimittajia syytetään, et kun toimittajat henkilöi ja viihteellistää, mutta niin se vaan on, ettei kukaan kiinnostu, jos jostain toimikuntakomitean mietinnöstä kirjoittaa, et se on kyl mun mielestä väline saada asioita myös esille. Esimerkiks jotkut järjestöt, niin ne sais paljon paremmin asiaansa esille, jos ne henkilöityis jonkun tietyn ihmisen kautta.” (H3, 388–394.)

Eniten viihteestä puhuivat H1 ja H4. H1 listaa viihdyttävyyden yhdeksi hyvän journalismin ominaispiirteeksi. Viihdyttävä journalismi saa lukijassa aikaan miellyttävän olotilan, mutta samaan aikaan viihde on myös myyntivaltti. Viihdyttävää journalismia halutaan ostaa:

”Sen on sillai viihdyttävää, että sen äärellä on mukava olla, sitä on niinku mukava kuluttaa.” (H1, 293–294.)

Vaikka H1 puhuu sanomalehdestä viihdyttävänä kulutustavarana, hän ei pidä sensaatiohakuista journalismista. Sanomalehdellä täytyy olla myös yhteiskunnallinen merkitys. H1 kritisoi kohua, joka sai alkunsa vuonna 2009 silloisen Audin myyntijohtajan antamista seksistisistä kommenteista Anna-lehden mediamarkkinointinumerossa. H1:n mukaan kohu paisui yli äyräidensä ihmisten provosoiduttua nettiutisoinnista, eikä hän ymmärtänyt, miksi asialle omistettiin niin paljon palstatilaa. Pahinta asiasta oli hänen mukaansa se, ettei kohu johtanut oikeaan keskusteluun:

”Ja tavallaan se itse asia jäi aika ohueksi siinä ja siitä ei koskaan seurannu minkään näköstä yhteiskunnallista keskustelua, mikä on hirveen valitettavaa. Et jos äijä uhraa työpaikkansa, niin ois hyvä, että siinä puhuttais edes vähän tasa-arvosta. Muut siinä ei todellisuudessa puhuttu yhtään mistään. Et oli vaan tärkeintä saada jollekin silleen kuvainnollisesti luoti otsaan.” (H1, 305–309.)

H1 jäi kaipaamaan ”pikakohulta” yhteiskunnallista annettavaa. Hänen kommentistaan rakentuu kova kohisevasta mediasta ja yleisöstä lynkkausjoukkona, joka etenee tuohtumuksen vallassa. Joukko tyyntyy, kun syyllistä on rangaista, minkä jälkeen elämä palaa normaaleihin uomiinsa.

Haastatteluaineistossa korostettiin, että lukijoiden täytyy saada journalismista jotakin irti. Juttujen pitää olla innostavia, kiinnostavia, puhuttelevia tai jopa kärkeviä. Lukijat voivat kuitenkin innostua, kiinnostua ja provosoitua vääristä asioista. Toimittaja tasapainoilee tällä nuoralla intuitionsa varassa ja arvioi aiheiden merkittävyyttä. Vaikka median toiminta johti tässä tapauksessa konkreettiseen toimintaan, johtajan erottamiseen työstään, tämä ei H1:n mielestä ollut yhteiskunnallista toimintaa. Kohu jäi liikaa yksityisen alueelle, eikä koskaan laajentunut yleisen tasolle. Kommentissa on luettavissa kritiikkiä myös vääränlaisten tunteiden herättämisestä, jota H1 jo aiemmin haastattelussa kritisoi.

H4 puhui viihteestä ammatti-identiteetin yhteydessä. Aiemmin hänen käsityksensä työstä painottuivat epäkohtien paljastamiseen, tiedonvälitykseen ja kriittisyyteen. Nyt hän painotti journalismin elämyksiä ja nautintoa tuottavaa puolta. Viihdyttävät jutut ovat hänen mukaansa myös innostavia:

”Kyl se on muuttunu se tietoisuus siitä, että täytyy tuottaa myös, täytyy tuoda se viihde-elementti niihin juttuihin, et ne täytyy olla viihdyttäviä ja innostavia juttuja.” (H4, 143–145.)

5.3.4. Tarinat kilpailuvalttina mediamarkkinoilla

Aineistossa oli vain vähän kaupallisuutta kritisoivaa puhetta. Kaikki haastateltavat puhuivat alan kovasta kilpailutilanteesta, ja tarinallisuutta pidettiin yhtenä sanomalehden kilpailuvalttina. Tosin tarinallisuuden muita funktioita, kuten elämyksellisyyttä ja havainnollisuutta, pidettiin kaikkein tärkeimpinä:

”Mä näkisin, et siinä on hyvä keino, tarinallisuudes on hyvä keino tehdä niistä [jutuista] sellasii, että ihmiset pysyis lehtien lukijoina, mut se nyt on ehkä sivuseikka kuitenkin.” (H4, 236–237.)

”Joo, kyllä ehdottomasti pitää [kertoa tarinoita]. Siinä tulee just tää viihtyvyys sen lehden äärellä ja sitten tavallaan tunteet, mitä se herättää, et se on siis ihan selkee kilpailuvaltti.” (H1, 351–352.)

”Me ollaan kuitenkin tiukassa kilpailussa, et pitää pyrkiä, et ei jauheta niitä samoja päivän sitaatteja, haetaan se joku uus kulma. Joskus se voi olla se tarinallinen kulma sitten.” (H5, 162–164.)

”Ehkä nykyisin, kun kaikesta puhutaan ja tulee viestintätulvaa niin paljon, nii sitte kyllä ne hyvät tarinat sieltä erottuu. Että kyl mun mielestä sen takia lehdistön pitää kertoo tarinoita, että saadaan ihmiset ostaa lisää lehtiä, eikä vaan sen takia, vaan et ne asiat menee paremmin sitä kautta.” (H3, 364–366.)

H2 koki, että sanomalehtien sisältöjä pitäisi kehittää havainnollisempaan ja mielenkiintoisempaan suuntaan. Uudenlaiset tavat kirjoittaa voivat hänen mielestään osaltaan auttaa tavoitteiden saavuttamisessa. Kilpailutilanteessa ei saa jäädä tuleen makaamaan, vaan on kehityttävä:

”Kylhän nyt sitten tuolta maailmalta jo vuorotellen mikäkin guru ennustaa, että sanomalehti, sanomalehdet kuolee ja näivetty pois, et kai siinä sit sen takia vaaditaan sitä kehittymistä.” (H2, 607–609.)

Kovasta kilpailutilanteesta puhuttiin lähinnä media-alan sisäisenä ilmiönä. H3 puhui viestintätulvasta, joka liittyy ilmiönä koko informaatioyhteiskuntaan, ei pelkkään mediaan. Laajempaan taloudelliseen kontekstiin kilpailutilanteen laittoi H1, jonka mukaan myös taloussuhdanteet vaikuttavat toimittajan työhön. Ennen taantumaa H1 oli saattanut pitkiä juttuja kirjoittaessaan tavata haastateltaviaan useita kertoja. Taantumana alettua tapaamiskertoja piti karsia muutama.

Verkon ja sähköisen median vaikutuksista puhuttiin kaikissa haastatteluissa. Erityisesti korostui puhetapa, jonka mukaan sanomalehtien ei kannata matkia sähköisiä välineitä, vaan korostaa omaa osaamistaan. H1 uskoi, että verkkouutisoinnin nopeudella saavuttamat hyödyt jäävät todellisuudessa pieniksi. Kilpailutilannetta pitäisi hänen mukaansa rauhoittaa, vaikka tietynlainen uutiskilpailu kuuluukin alan luonteeseen. Turhaan *”minuuttikilpailuun”* sanomalehtien ei H1:n mukaan kuitenkaan kannata lähteä. Huolellisesti tehdyt, syväluotaavat ja sähköisten välineiden sisältöjä laajemmat jutut takaavat sanomalehdille markkinaraon löytymisen:

”Ainakin itte voisinkin äkkiä kuvitella, et ei sanomalehdet ehkä menesty sillä et ne yrittää, et ne tekee samaa kun netti tai jotain muuta, vaan et se täytyy löytyä sit se oikee rako.” (H2, 609–611.)

”Sen todellisen hyödyn sitten kumminkin kerää aina ne, jotka kertoo sen asian parhaiten, eikä ne, jotka kertoo sen nopeiten. Et joskus nää kaks asiaa voi kohdata, mut aina ne ei kohtaa.” (H1, 337–338.)

Myönteisenä esimerkkinä verkkojournalismista puhui vain H4. Hänen mukaansa printtipuolella mallia kannattaisi ottaa netin nasevista otsikoista. Aivan tavanomaisesta kolariuutisesta saa kiinnostavan koukuttavalla otsikolla ja tarinallisella muodolla. Lyhyet sähkeet ovat H4:n mukaan joka tapauksessa hyvin luettuja juttuja, mutta tarinallinen muoto antaa lukijalle aivan toisenlaisen elämyksen kuin perinteinen uutiskerronta. Verkosta omaksutuista työtavoista voisi olla hyötyä myös sanomalehdille:

”Tuolla verkkomaailmassahan sen näkee, koska ne on todella luettuja juttuja, jos niihin tehdään koukuttava otsikko ja jos ne kirjoitetaan vähänkin sellaseen [tarinalliseen] muotoon.” (H4, 202–203.)

5.3.5. Tarinoiden järkevä ja tunteva kansalainen

Pelkkä mekaaninen tiedonvälitys ei toimittajien mielestä ollut ainoa journalismin tehtävä. Journalismi ei ole pelkkä informaation lähde, vaan myös yhteiskunnallisen tietämyksen lähde. Toimittajien mukaan journalismin tulee kertoa *”mitä yhteiskunnassa tapahtuu”* (H4) ja *”miten maailma makaa”* (H3).

H4:n mukaan hyvä journalismi on sellaista, että lukijalle käy ilmi, miksi juttu on tehty. Samaan hengenvetoon H4 kuitenkin toteaa, että monta kertaa tavoite ei toteudu. Taustalla voi aistia kaikua ajasta, jolloin mediayleisöt olivat yhtenäisiä. Sanomalehden lukijajoukko ei kuitenkaan ole yhtenäinen, vaan heterogeeninen ja pirstaloitunut. On vaikea tehdä journalismia, joka tuntuisi kaikista lukijoista tarkoituksenmukaiselta. Toimittajan tehtävä on kuitenkin ennakoida ja tulkita

lukijoiden tarpeita:

”Sen [hyvän journalismin] pitäis vastata johonkin kysymykseen, mikä ihmisellä on, vaikka se ei es tiedä, että sillä on sellasta kysymystä.” (H4, 219–220.)

Tarinallisuus nähtiin keinona liikkua yksityisestä yleiseen:

”Pitäis myöskin löytää niitä ihmisten tarinoita, niitä koskettavia ja mielenkiintoisia tarinoita, ja löytää tavallaan myöskin uutisaiheita sieltä ihmisten henkilökohtaisista tarinoista, jotka vois koskettaa tosi isoo joukkoa.” (H2, 249–251.)

H2 kertoi ammatti-identiteettinsä liittyvän ”rakkikoiramaisuuteen”, eli epäkohtien ja tärkeiden asioiden esiin tuomiseen. Lukijat tarvitsevat kuitenkin myös toisenlaista tietoa. Kommentissa on luettavissa puhetapa kansalaisesta myös tiedon lähteenä. Lukijoille pitää tarjota sitä, minkä he itse kokevat tärkeäksi:

”Meillä puhutaan nykyään myöskin tällasesta palvelujournalismista paljon, ni saattaa olla, et sitä haluaa semmosta hyötytietoa ihmisille.” (H2, 378–379.)

H3 puhui journalismista kansalaisen edustajana, jopa eräänlaisena asianajajana. Heikompiosaisten asioita tulee tuoda esiin, sillä kaikki ihmiset eivät välttämättä jaksaa tai kykene ajamaan itse omia asioitaan. H3:n mukaan sosiaalimaiheita vältellään, koska pelätään ottaa selvästi kantaa aiheisiin. Yhteiskunnasta on tullut tietystä mielessä liian salliva:

”Pelätään vähän liikaakin, että otetaan joku moralistin, ryhdytään niinku moralisteiks, et se liberaali maailma on menny vähän siihen suuntaan. Ehkä mä kaipaisin vähän semmosta sosiaalitanttameininkiä vähäsen ja tämmöstä yhteisvastuuta ja muuta.” (H3, 350–352.)

Byrokraattinen kieli tuli esille kaikissa haastatteluissa. Se nähtiin poikkeuksetta haittana kansalaisuuden tukemiselle. Asioista pitää kirjoittaa ymmärrettävästi, ilman kielen ja mielen solmuun laittavia sanahirviöitä. Huolellisesta kirjoittamistyöstä ponnistaa H1:n mukaan myös jutun kiinnostavuus:

”Toinen on komiteamietintöuutiset, että niin kun lehdissä on edelleen ihan liikaa tulsia juttuja. Niitä

tehdään siis kaikissa lehdissä, että otsikot on löysiä ja ei oo jaksettu panostaa siihen kerrontaan niin paljon, että siitä sais mitään selvää.” (H1, 318–321.)

5.4. Yhteenvetoa ja pohdintaa

5.4.1. Tarinallinen uutinen toimittajien itseymmärryksen mukaan

Tarinallisesta uutisesta puhuttaessa esiin tuli toistuvasti ajatus vaihtoehtoisuudesta. Tarinallisuus koettiin vaihtoehtoiseksi tavaksi kirjoittaa ja ravistella kirjoittamisen kaavoja, kuten kärjellään seisovan kolmion konventiota. Perinteistä uutista ei kuitenkaan oltu heittämissä romukoppaan ja korvaavan vaihtoehdon sijaan tarinallisuus nähtiin rinnakkaiseksi vaihtoehdoksi.

Tarinalliselle journalismille ominaisena pidettiin draaman keinojen käyttämistä ja tarinallisen uutisen metaforaksi mainittiin draaman kaari. Tarinallisuus käsitettiin myös ihmisen tarinan kertomiseksi. Tällöin keskeistä uutisessa ei ole faktojen latelu tärkeysjärjestyksessä, vaan ihmisen tarinan välittyminen lukijalle, jolloin juttu voidaan kirjoittaa esimerkiksi uutisen lajityypille epätyypilliseen kronologiseen aikajärjestykseen.

Uutisessa asioiden esittämisjärjestys on perinteisesti ajateltu määrittyvän asian tärkeyden mukaan. Aikajärjestykseen liittyvillä kysymyksillä halusin luodata sitä, missä määrin toimittajat käsittävät uutisten kirjoittamisen ulkoa määräytyväksi ja missä määrin kirjoittajan omiksi valinnoiksi. Haastatteluissa kävi ilmi, että tarinallista uutista kirjoittaessa jutun aikarakenne saattoi nousta tärkeämmäksi kuin perinteisen uutismallin noudattaminen. Osa toimittajista kertoi miettivänsä aikarakenteita hyvin tarkkaan, kun taas osan puheessa painottuivat enemmän helppolukuisuus ja asioiden tärkeys. Perinteiden uutisparadigma oli kuitenkin selvästi saanut seurakseen uusia sävyjä.

Haastatteluaineiston perusteella Aamulehden uutistoimittajat katsoivat tarinallisuuden sopivan kaikkiin juttuihin, niin yhden palstan onnettomuusutisiin kuin salapoliisikertomusmaisiiin rikosuutisiin. Silti haastatteluissa tuli toistuvasti esiin toive pidemmästä palstatilasta. Etenkin ulkoasun ja ennakoivan taiton katsottiin syövän merkkimääriä, mikä kiellii siitä, että toimittajat kaipasivat työhönsä enemmän valtaa päättää itse tekstistään ja toimia sisällön ehdoilla. Tarinallisuus ei siis toimittajahaastatteluiden mukaan istunut ongelmattomasti uutisiin, joiden tekemistä ohjaavat

toimituksessa monenlaiset ohjeet ja vaatimukset. Tarinallisuuden kautta haastateltavien oli helppo puhua työssään kokemista ongelmista, kuten palstatilan puutteesta tai sanomalehtijournalismin puutteista. Todennäköisesti koetut ongelmat eivät liity kuitenkaan yksistään tarinallisuuteen, vaan edustavat ylipäättään toivetta lisäliikkumavarasta johtajavetoisessa ja kaupallisista lähtökohdista ponnistavassa organisaatiossa.

Uutisjournalismin kehyksessä tarinat käsitettiin yleensä todellisiksi tapahtumiksi, mikä oli sopusoinnussa journalismin realistiseen tietoteoriaan perustuvan maailmankatsomuksen kanssa. Tapahtumien, jotka noudattavat ikään kuin luonnostaan tarinan kaarta, katsottiin soveltuvan parhaiten tarinallisiksi uutisiksi. Kun tarina käsitetään näin, ei journalismin luonnetta todellisuuden heijastajana tarvitse problematisoida. Jos tarina on todella tapahtunut, se sujahtaa helposti realistiseksi käsitettyyn uutisgenreen. On kuitenkin totta, että osa tapahtumista tuntuu kääntyvät tarinaksi toisia paremmin. Niinpä kyse saattaa olla myös työekonomiasta. Tarinallinen uutinen tulee kyseeseen silloin, kun se on nopeasti ja tehokkaasti saavutettavissa.

Jos tavat kirjoittaa ovat muutoksessa, niin ovat myös toimitusten työskentelytavat. Haastatteluissa suhdetta työnantajaan jäsennettiin kolmen puhetavan kautta. Työstä puhuttiin joko autonomisena, tiimityöskentelynä tai johtajavetoisena. Alun perin hypoteesini oli, että toimitustyön muutoksiin myönteisesti suhtautuvat olisivat suhtautuneet positiivisesti myös tarinallisuuteen. Tällaista korrelaatiota on kuitenkin aineistosta havainnut. Oli kiinnostavaa huomata, kuinka kaikkien puhetapojen puitteissa tarinallisuutta oli mahdollista niin tukea kuin vastustaa. Esimerkiksi toimittajan autonomiaa korostavissa näkemyksissä toimittaja saatettiin nähdä luovaan kirjoittajaan verrattavana itsenäisenä tekijänä tai vastaavasti rautaisena uutisammattilaisena, jonka autonomisuus nouseekin kyvystä poimia kaoottisesta maailmasta esiin kovia uutisia.

Nuoren toimittajasukupolven on ajateltu suhtautuvan positiivisesti muutokseen (esim. Kantola 2011), mutta tämä ei ole tarkoittanut vanhojen arvojen katoamista. Uusien ja perinteisten arvojen välillä käydään eräänlaista neuvottelua, joka voi johtaa myös siihen, että perinteiset käsitystavat saavat uusia sävyjä. Toimittajien autonomisuutta tärkeänä pitävät saattavat esimerkiksi suhtautua tiimityöskentelyyn nihkeästi, mutta liputtavat samaan aikaan uusien ja innovatiivisten kirjoitusmuotojen puolesta.

On tärkeää huomata se, että yhteen muutoksen osa-alueeseen suhtautuminen myönteisesti ei tarkoita

sitä, että muutokseen yleisesti suhtauduttaisiin aina hyväksyvästi. Näin oli haastateltavan H3 kohdalla, joka suhtautui tiimityöhön haastateltavista myönteisimmin, mutta tarinalliseen journalismiin puolestaan kielteisimmin. Ei siis voida väittää, että nuorenaan toimittajasukupolven suhtautuminen muutoksiin olisi aina ongelmatonta ja sopeutuvaa.

5.4.2. Näkökulmia tarinalliseen uutisjournalismiin

Alla kuvataan konteksteja tai näkökulmia, johon tarinallinen uutisjournalismi tutkimusaineistossa asetui. Näkökulmat olen muodostanut sekä taustakirjallisuuden että tutkimusaineiston avulla. Tiedonvälitys, tunteet, viihde, kaupallisuus ja yhteiskunnallinen toiminta edustavat näkökulmia, joiden kautta voidaan lähestyä tarinallisten uutisten eri puolia. Samalla ne edustavat ylipäätään journalismin lähtökohtia.

Pystysarakkeeseen vasemmalle on listattu journalismin ja erityisesti tarinallisen journalismin funktioita. Vaakariveillä on kokoavasti esitetty, mitä kunkin funktion toteutuminen eri konteksteissa tarkoittaa. Poikkeuksena on uhkakuva-rivi, jossa kuvataan journalismin ongelmia eri konteksteissa. Tarinoiden funktio kuvaa sitä, mikä tarinallisuuden erityisasema kunkin näkökulman sisällä on. Tarinan määrittelyn ääripäillä tarkoitan toisilleen vastakkaisia määritelmiä, jotka tarinallisuus kussakin kontekstissa sai. Osassa teemoissa ääripäät olivat aineistossa helposti löydettävissä, mutta tunteiden ja kaupallisuuden konteksteissa määritelmät olivat implikoidumpia. Tarinan uhka puolestaan kuvaa sitä, minkälaisia uhkia ja ongelmia journalismin tehtävän kannalta tarinallisuuteen kussakin kontekstissa asetettiin.

	Tiedonvälitys	Tunteet	Viihde	Kaupallisuus	Yhteiskunnallinen toiminta
Journalismin tehtävä	Paljastusten tekeminen, tiedon kaivaminen ja välittäminen	Tunteiden herättäminen ja säätely	Viihdyttäminen ja elämysten tuottaminen	Lehtien myyminen	Kansalaisuuden tukeminen ja lukijan edustaminen
Uhkakuva	Tylsät, byrokraattiset jutut	Ei päästä yksityisestä yleiseen	Kohujulkisuus	Sisältöjen köyhtyminen	Epäkiinnostava journalismi ja sanomalehden kuolema
Tarinoiden funktio	Omaksumista, lukemista ja muistamista helpottavia	Herättävät ja kuvaavat tunteita	Viihdyttävät ja tarjoavat elämyksiä	Myyntivaltti kilpailussa muita medioita vastaan	Nostavat esiin tärkeitä asioita, joita ei muuten huomattaisi
Tarinan määrittelyn ääripäät	Tarina todellisuutena vai tekstinä?	Tarina tunteiden herättäjänä vai ei?	Tarina elämyksenä vai sensaationa?	Tarina myyntivalttina vai kilpailua haittaavana tekijänä?	Tarina yleisenä vai yksityisenä?
Tarinan uhka	Haittaa tiedonvälitystä	Vääränlaisten tunteiden herääminen	Kohujulkisuus	Työntää lukijat pois sisältöjen ääreltä	Vie huomiota yhteiskunnallisilta asioilta

Taulukko 1.

Keskeiseksi teemaksi haastatteluissa nousi lukijoiden palvelu ja huoli sanomalehtijournalismin pärjäämisestä mediamarkkinoilla. Tarinallisten uutisten eduksi katsottiin luettavuus, kiinnostavuus ja tunteiden herättäminen. Uutisten tiedonvälitystehtävä katsottiin kuitenkin tärkeäksi.

Tiedonvälitys muodosti eräänlaiset leikkikentän rajat, joiden yli tarinallisuus ei saa eksyä.

Ominaista haastatteluaineistolle oli, ettei tarinallisuutta nostettu itseisarvoksi, vaan apuvälineeksi journalismin tehtävien toteuttamisessa. Tiedonvälityksen lisäksi toimittajat pitivät tärkeänä tunteiden herättämistä, mikä lisää journalismin kiinnostavuutta ja estää lukijoiden passiivoitumista. Tarinallisuudella katsottiin siis olevan myös yhteiskunnallinen tehtävä herätellä ihmisiä toiminaan. Toisaalta median katsottiin myös voivan herättää vääränlaisia tai keinotekoisia tunteita, jotka taas harhauttavat lukijoita tärkeiden asioiden ääreltä. Tärkeänä linkkinä tarinoiden ja tunteiden välillä pidettiin aistimellisuutta, eli kaikkia aisteja hyödyntävää journalismia.

Tarinallisuus liitettiin haastatteluissa myös viihteeseen, josta puhuttiin myönteisessä mielessä

journalismin äärellä viihtymisenä ja kielteisessä mielessä viihteellistymisenä. Viihtyminen on yksityinen kokemus, mutta sillä voi olla myös yleistä merkitystä, mikäli journalismin parissa viihtyminen johtaa yhteiskunnalliseen toimintaan tai muuhun vuorovaikutukseen ympäristön kanssa. Ei ole kovin yllättävää, että itse alalla työskentelevät toimittajat pitivät sanomalehtijournalismia tärkeänä ja säilyttämisen arvoisena. Niinpä lukijoiden saaminen viihtymään lehden sisältöjen parissa on jo itsessään tavoittelemisen arvoista. Myös viihteellistymisen käsitettiin yksityisen alueelle kuuluvaksi, mutta viihteellistyneiden sisältöjen ajateltiin harhauttavan ihmisiä pois tärkeiden asioiden ääreltä, samaan tapaan kuin vääränlaisten tunteiden.

Journalismin kaupallisuuteen haastatteluissa suhtauduttiin intohimottomasti ja se käsitettiin pikemminkin vallitsevaksi asiantilaksi kuin kapinoinnin kohteeksi. Kaupallisuuden legitimaatioksi löydettiin journalismin tärkeä yhteiskunnallinen tehtävä. Lehtien pärjääminen mediamarkkinoilla on tärkeää, koska sanomalehtijournalismin on tärkeää. Parhaaksi aseeksi kilpailuun katsottiin haastatteluissa sanomalehden erityispiirteiden korostaminen, kuten laajat ja syvälle menevät sisällöt. Yksi haastateltavista tosin piti sähköisiä viestimiä esikuvana printtijournalismille.

Haastatteluissa tarinallisuutta pidettiin keinona välittää tietoa ja tunteita, viihdyttää lukijoita ja myydä lehtiä. Tarinallisuudella ajateltiin olevan myös demokratiaa ja kansalaisuutta edistävä tarkoitus. Tarinallisuuden ajateltiin auttavan etenkin byrokraattisten aiheiden tuomisessa lukijaa lähelle. Näin lukijalle siis ajateltiin tarjottavan tietoa, jonka pohjalta hänen olisi mahdollisuus toimia kansalaisena ja saada äänensä kuuluviin julkisessa keskustelussa. Julkinen keskustelu käsitetään journalismin parissa usein niin, että keskustelua herää tiedon pohjalta, eikä niin, että tietoa syntyisi keskustelun pohjalta (Kunelius 2000, 17). Olen nimennyt viidennen tarinallisuuden näkökulman yhteiskunnalliseksi toiminnaksi siksi, että käsite sisältää ajatuksen journalismista myös julkisena resurssina. Halusipa journalismi sitä tai, erilaiset yhteiskunnalliset toimijat käyttävät journalismia omien agendojensa ajamiseen. Journalistit ovat kuitenkin aktiivisesti kieltäneet tämän, sillä ajatus ei sovi neutraalia tiedonvälitystä korostavan journalismin omakuvaan. (Kunelius 2000, 18.)

Ei ole yllättävää, että puhetapa journalismista julkisena resurssina ei noussut haastatteluissa esille. Toinen syy voi olla se, että toimittajille on luontevaa nähdä itsensä uutisten tekijöinä. Kirjoittamisen, ideoinnin ja editointityön keskeltä ei tule kovin helposti hahmottaneeksi, että lukijat tai yhteiskunta vaikuttaisivat omaan työhön muuten kuin yleisönä. Toimittajille sekä lukija että

yhteiskunta ovat usein journalismin kohde, tiedon vastaanottaja tai aihe, ei sen alkulähde.

Eri näkökulmien erottaminen toisistaan ei ole aina helppoa. Erityisen vaikea näkökulma oli viihde, joka liittyy niin tunteisiin kuin yhteiskunnallisuuteenkin. Modernin myötä yhteiskunnan esteettinen ja poliittinen puoli on erotettu toisistaan, minkä vuoksi viihde mielletään yleensä epäyhteiskunnalliseksi ja esteettisen alueelle kuuluvaksi. Käsitteellisestä erottelusta huolimatta, viihteellä voi kuitenkin olla merkittävä rooli myös yhteiskunnallisten asioiden esiin nostamisessa. (Baym 2010, 377–381.)

6. Loppupäätelmät

6.1. Sora roiskuu

Ennen loppupäätelmien esittämistä omistan yhden alaluvun itsereflektiolle ja tutkimusprosessin tarkastelulle. Tutkielman tekeminen on ollut täynnä yrityksiä ja erehdyksiä. Jos aloittaisin tutkielman tekemisen nyt, tietäisin tarkalleen miten toimia. Etsisin mahdollisimman monipuolisen haastateltavien joukon, lyhentäisin ja tarkentaisin haastattelurunkoa, kirjoittaisin työn lyhemässä ajassa ja tietenkin nimeäisin huolellisesti tutkimuskohteeni ennen haastattelujen tekoa. Jälkiviisas on kuitenkin aina helppo olla. Tutkimuksen tekeminen on kuin arvoituksen ratkaisemista. Alkuvaiheessa on selvillä vasta suunta, josta ratkaisua lähtee hakemaan. Lopullinen ratkaisu kuitenkin antaa odottaa itseään vähintään analyysivaiheeseen. Niinpä edessä on aina yllätyksiä ja äkillisiä kurveja, jotka saattavan silloin tällöin johtaa suoranaiseen tieltä suistumiseen.

Tutkimuksen tieltä luiskahdin pientareelle muutamaan otteeseen ja ojan puolellakin viivähdin kerran. Ensimmäisen kerran renkaat lähtivät luisumaan haastateltavia valitessani. Aineiston kerättyäni huomasin, että kaikki haastateltavat edustivat suurin piirtein samaa ikäryhmää, 1970- ja 1980-luvulla syntyneitä toimittajia. Aineistoni pohjalta saatuja tutkimustuloksia ei siis voi yleistää koskemaan koko toimitusta. Koska haastattelurungossa ei kuitenkaan oteta millään erityisellä tavalla huomioon haastateltavien ikää, ei aineistosta saa suoria vastauksia esimerkiksi siihen, millaiseksi toimittajat käsittävät sukupolvierot toimittajien suhtautumisessa tarinallisuuteen.

Pidempi tienvarressa levähdys tapahtui kesästä 2010 vuoden 2011 alkusyksyyn. Henkilökohtaisten aikatauluongelmien takia tutkielman tekeminen venähti kohtuuttoman pitkäksi. Tästä on aiheutunut ainakin sellaista haittaa, että suurilta osin jo vuonna 2010 kirjoitettu teoriaosuus jää toisinaan analyysistä irralliseksi. Tämä harmittaa tekemistäni virheistä itseäni eniten, sillä teorian liittäminen analyysiosuuteen oli yksi tärkeimmistä tavoitteistani, kun ryhdyin tekemään tutkielmaa.

Onnettomuuksista sanotaan, että ne tapahtuvat niin äkkiä, ettei tapahtunutta edes ehdi tajuta. Näin kävi minulle siinä vaiheessa, kun tajusin nimenneeni tutkimuskohteeni harhaanjohtavasti kerronnalliseksi journalismiksi. Tämä ei sinänsä olisi ollut ongelma, jos en olisi käyttänyt käsitettä myös haastattelurungossa. Tutkielman puolella olisin voinut selittää viittaavaani kerrontaan

narratologisena käsitteenä, jolloin kyse on nimenomaan tarinoiden kertomisesta. En voi kuitenkaan olettaa ainakaan kaikkien haastateltavien tehneen samanlaista käsitteellistä erottelua, vaikka itse haastatteluissa puhuimmekin paljon juuri tarinallisuudesta.

On hyvin mahdollista, että epämääräisyys tutkimuskohteen nimeämisessä sai aikaan sen, että keskustelu harhaili välillä kauas tarinallisuudesta. Sinänsä on hyvä, että ilmiötä tarkastellaan osana laajempaa kokonaisuutta. Aineisto olisi kuitenkin saattanut tuottaa yksityiskohtaisempaa tietoa tarinallisuuden osalta, mikäli edelle kuvaamaani sekaannusta ei olisi tapahtunut.

Kahden viimeisen haastattelun kohdalla yritin oikaista rattia puhumalla tarinallisesta uutisjournalismista. Myös analyysissä olen keskittynyt puheeseen tarinallisuudesta, joten koen ohjanneeni tutkimuksen takaisin tielle, joskin kenties aiempaa ruttuisempana.

6.2. Maali häämöttää

Silloin, kun en lue journalismia, mediaa tai yhteiskuntaa käsittelevää teoreettista kirjallisuutta, katson aika usein televisiosarjoja. Populaariviihteen puolelta on lainattu myös tutkielmani otsikko. Mukailtu sitaatti on peräisin 1990- ja 2000-luvulla pyörineestä suosituista tieteissarjasta *Salaiset kansiot*, jonka tunnusmusiikin lopuksi taivaanrantaan jäivät häilymään sanat ”Totuus on tuolla joissain”. Yläasteikäisenä sarjaa ensi kerran katsoessani en vielä tavoittanut väitteen hurjuutta. On rohkeaa väittää, että totuus olisi ”tuolla joissain”, mistä sen voisi poimia kuin omenan puusta. Myös sarjan sankari Fox Mulder havaitsi, että totuuden esiin kaivaminen oli käytännössä hankalaa. Aina kun yksi totuus paljastui, ponnisti samalla esiin joukko uusia arvoituksia. Samanlaista on mielestäni yhteiskuntatieteellinen tutkimus. Tutkittava ilmiö on jatkuvassa liikkeessä, eikä sen perimmäistä olemusta voida koskaan saavuttaa. Asioita hankaloittaa sekin, että tutkimus on osa tutkittavaa ilmiötä.

Analyysiluvussa vastasin tutkimuskysymyksiin siitä, minkälaisia käsityksiä toimittajilla on tarinallisesta uutisjournalismista ja minkäläisten puhetapojen avulla tarinallisuutta jäsennetään. Lopuksi haluan tuoda esille vielä kaksi seikkaa, eli sopusointuistamisen prosessin ja lukijan, joka

lymyä tutkimuksessa niin kaikkialla läsnä olevana, että häntä on vaikea havaita.

Tutkimuksen perusteella tarinallisuus ei istu toimittajien käsityksiin uutisjournalismista ongelmattomasti. Tarinallisuutta tarkastellaan vallitsevaa työkäytäntö- ja arvotaustaa vasten. Näin ollen tarinallisuus saa merkityksensä osana laajempaa journalistista ja yhteiskunnallista kontekstia. Aamulehden uutistoimituksessa käynnissä on eräänlainen sopusointuistamisen prosessi, jossa neuvotellaan tarinallisuuden paikasta uutisen ja laajemmin journalismin kentällä. Neuvottelua käydään myös toimituksen sisällä, sillä tarinallisuudessa on kyse myös toimituksen johdon ajamasta journalismin tekemisen tavasta, mikä tuli esille sekä haastatteluissa että kirjallisuuslähteistä.

Omasta mielestäni tarinallisuus täytyy asettaa itseään laajempaan kontekstiin, etenkin kun puhe on uutisista. Niin toimitusten johdon kuin toimittajienkin puhe tarinoista liittyy muutoshaluun. Perinteiset tavat tehdä journalismia on koettu ongelmalliseksi ja niistä on haluttu erkaantua. Kun jutut eivät myy lehtiä tai kiinnosta lukijoita, on uusia sisältöjä lähdetty hakemaan uusien muotojen kautta. Osa toimittajista näkee tarinallisuuden yhtenä ratkaisuna sanomalehtien kohtaamiin ongelmiin, mutta missään nimessä tarinallisuutta ei nähdä kuitenkaan ainoana ratkaisuna.

Tarinallisuus on monella tapaa hankala tapaus uutisen kannalta. Uutisessa on perinteisesti korostettu objektiivisuutta ja selkeyttä, joten tarinallisuutta voidaan tästä näkökulmasta pitää uhkana näiden tavoitteiden toteutumiseksi. Perinteisten tehtävien rinnalle toimittajien puheessa ovat nousemassa muun muassa tunteiden herättäminen ja lukijan viihdyttäminen. Toisiin journalismin arvoihin tarinallisuus puolestaan sopii. Tarinallisuutta on profession näkökulmasta järkevä pitää myönteisenä asiana, sillä se vahvistaa käsitystä toimittajan autonomisuudesta ja esittää toimittajan eräänlaisena luovana toimittaja-kirjailijana.

Keskeinen jäsennys sekä journalismin tutkimuksessa että itseymmärryksessä on jako yksityiseen ja yleiseen. Yksityisen alueeseen yhdistetään usein kielteisiä asioita, kuten viihteellistymistä, sentimentaalisuutta ja sensaatiohakuisuutta. Yleisen alueeseen liittyvät taas jalot tavoitteet kansalaisuuden tukemisesta ja journalismista rationaalisena neljäntenä valtiomahtina.

Toimittajien puhe tarinallisuudesta voidaan käsittää tasapainon hakemiseksi yksityisen ja yleisen

välillä. Tutkimuksen perusteella tarinallisuuden käsitetään lävistävän sekä yksityinen että yleinen alue. Sen avulla saadaan puisevaan byrokratiauutisointiin potkua, tunnetta, elämyksiä ja parannetaan myyntilukuja. Samalla säilytetään, tai jopa vahvistetaan, journalismin yleisen alueen tavoitteita. Toimittajien käsitys yhteiskunnallisuudesta ei rajoitu vain rationaalis-poliittiseen alueeseen, vaan myös tunteet ja estetiikka lasketaan tärkeäksi osaksi yhteiskuntaa.

Yksityisen ja yleisen pohdinnoista päästään vihdoin kiinni tutkimuksessa haamun lailla leijailevaan lukijaan. Journalismia ei tehdä journalismin vuoksi, vaan nimenomaan lukijoille, joiden tarpeisiin ja haluihin pyritään vastaamaan.

Viime kädessä journalismin kriisissä on kyse huoli yleisön kaikkoamisesta. Miten sanomalehti voi olla tärkeä yhteiskunnallinen toimija ja demokratian esitaistelija, jos ihmiset eivät lue sanomalehteä? Perinteisesti lukijoille on riittänyt lupaus pääsystä yhteiskunnalliseen valtaan. Eliitit tekevät päätöksiään suljettujen ovien takana, mutta journalismi iskee ovia väsymättä rikki.

Neljännän valtiomahdin perimmäinen idea on, että lehdistöllä on todellista poliittista valtaa, joka saa käyttövoimansa lukijoiltaan (Hampton 2010, 3). Asetelma käännetään journalismin itseymmärryksessä usein niin päin, että lukijat tarvitsevat journalismia. Ilman lukijoita journalismi ei kuitenkaan pystyisi perustelemaan vallankäyttöään. Lukijoilta tuleva valta legitimoii journalismin aseman demokraattisessa yhteiskunnassa (Hampton 2010, 10). Tältä pohjalta ei ole ihme, että lukijalähtöisyys on otettu toimituksissa nykyään ylimmäksi ohjenuoraksi. Lukijalähtöisyys voi kuitenkin tarkoittaa eri asioita eri konteksteissa. Monitulkintaisuudestaan huolimatta lukijalähtöisyys on nykyään yleisesti hyväksytty toimitustyön lähtökohta (Kolari 2009, 159).

Jaana Hujanen (2009) pilkkoo haastattelututkimuksensa perusteella ihmisläheisen journalismin kahteen osaan: markkinalähtöiseen ja yhteiskunnalliseen journalismin projektiin.

Markkinaehtoisuus liittyy kiinteästi yleisötutkimuksen kasvaneeseen merkitykseen hyvän journalismin määreenä. Markkinaehtoista journalismin projektia painottivat etenkin päälliköt, jotka olivat siirtyneet yleisölähtöiseen Risc Monitor -kehitystyöhön. Näiden lehtien joukossa oli myös Aamulehti. Markkinaehtoisessa projektissa keskeistä ovat mediayritysten kannattavuus- ja tuottovaatimukset. Sanomalehti on ensisijaisesti liiketoimintaa, ei yhteiskunnallinen instituutio. Markkinat myös määrittelevät hyvän journalismin. Tärkeintä on, että kuluttajat löytävät sanomalehden käytölle jonkin syyn. Toimitusten näkemys hyvästä journalismista on toissijainen.

On selvää, että kun markkinat ja yleisö saavat lisää valtaa määrittää hyvää journalismia, toimittavat vastaavasti luopuvat siitä. Juttuprosessi tapahtuu yhteistyössä johdon kanssa tai näiden alaisuudessa. Juttujen aihe, käsittelytapa, näkökulma ja kieli eivät välttämättä ole enää toimittajan päätettävissä. (Hujanen 2009, 112–118 .)

Markkinaehtoinen journalismi pyrkii informoimisen ohella koskettamaan ja viihdyttämään ihmisiä. Tunteiden uskotaan puhuttelevan, tarjoavan samastumiskohteen ja herättävän keskustelua. Lukijalle täytyy tarjota myös viihdyttäviä, mukavia ja rentouttavia elämyksiä. (mt. 118–119.)

Markkinaehtoisen journalismin projektiin kuuluu myös vaatimus arkea käsittelevästä journalismista. Tällainen elämäntapa- ja palvelujournalismi puhuttelee ihmisiä kuluttajina, harrastajina ja yleisinä. Tämä heijastuu myös poliittisten aiheiden käsittelyyn. Tylsän ja vanhanaikaisen byrokratian tilalle halutaan yleistajuisuutta ja arkisuutta. Vaikka tavoitteet olisivatkin markkinaehtoisia, voi tällainen journalismi tukea yhteiskunnallista tai yhteisöllistä toimintaa. Näin olleen eri journalismin projektit myös leikkaavat toisiaan. (mt. 120–121.)

Yhteiskunnallisen journalismin projektin muutosvoimaksi käsitetään journalismin poliittiset ja yhteiskunnalliset merkitykset. Sanomalehden tehtäväksi käsitetään lukijan informointi, tämän omista kokemuksista ja kysymyksistä kertominen sekä aktivointi ja osallistaminen. Kuten markkinaehtoisessakin journalismissa informoiminen liittyy sanomalehden palvelutehtävään. Sanomalehden keskeinen tehtävä on kertoa juuri ne yhteiskunnalliset asiat, jotka ihmisten pitää arjessa ja yhteiskunnassa pärjätäkseen tietää. Lukijalle täytyy tarjota myös sellaista, jota hän ei itse osaa kaivata, kuitenkaan asettumatta lukijan yläpuolelle. (mt. 122.)

Ihmisläheisyys yhteiskunnallisessa journalismin projektissa tarkoittaa lukijan tietojen, kokemusten ja kysymysten kertomista julkisuuteen. Byrokratia, politiikka ja hallinto eivät ole journalismin ongelmia, vaan keskeisiä seuraamisen kohteita. Ihmisten tarinoita suositaan erityisesti, mikäli ne ovat yleistettävissä. Kolmanneksi ihmisläheinen journalismi tarkoittaa yhteiskunnallisen projektin kehityksessä kansalaisten aktivoimista. Jotkut käsittävät kansalaisten osallistamisen esteeksi markkinaehtoisuuden. Jos ei-poliittinen ja ei-yhteiskunnallinen myy, miten käy kriittiselle ja ongelmakeskeiselle uutisoinnille? (mt. 123–125.)

Mihin ihmislähtöisyys sitten tähtää? Journalistien itseymmärrykseen kuuluu halu viihdyttää, koskettaa ja palvella lukijaa kansalaisena, ei vain informoida häntä. Tällaiset tavoitteet kuuluvat myös markkinaehtoiseen journalismiin. Yhteiskunnallisen journalismin projektia voidaan

puolestaan kritisoida siitä, ettei se aina kyseenalaista asiantuntijavaltaa. Kansalaiset ovat toimittajien armoilla, jotka viime kädessä päättävät lehtien agendasta. Yhteiskunnallisen journalismin projektin sisään mahtuukin useita erilaisia lähtökohtia ja käsityksiä hyvästä journalismista. Pyrkimys vahvistaa yhteiskunnallista journalismia voi siis johtaa esimerkiksi kansalaisjournalismiin, joka käsittää kansalaisen vakavasti otettavana asiantuntijana, tai tilanteeseen, jossa korostetaan toimituksen valtaa määritellä journalismin agenda. (mt. 126–128.)

Miten lukijalähtöisyyden korostaminen ja uudenlaiset käsitykset journalismin tehtävistä sitten vaikuttavat journalismiin? Eivät välttämättä mitenkään. Uudet ajatukset eivät aina tuo mukanaan uudenlaista toimintaa. Vaikka tiedonvälityksen ohella toimittajat korostavat nykyään tunteiden herättämisen tärkeyttä, voi tästä uudesta tavoitteesta tulla samanlainen kyseenalaistamaton fetissi kuin aiemmista tavoitteista. Uudet ajattelutavat vahvistavat vanhoja dikotomioita yleisestä ja yksityisestä tai järjestä ja tunteesta sen sijaan että murtaisivat ne. Jos tunteet esimerkiksi käsitetään ihmisen kaikkein autenttisimmasta ytimestä pulppuaviksi, niiden korostaminen noudattaa journalismin tavoitteita kertoa jotakin kiistämättömästä, yhteisestä todellisuudestamme. Näin ollen tunteiden korostamisesta tulee objektiivisuuden rituaalin korvike.

Itse en usko siihen, että tunnetta ja elämyksiä korostava tarinallinen journalismi aiheuttaa vain puhtaan myönteisiä tai kielteisiä seurauksia. On hyvä asia, että yksityisen ja yleisen alueita määritellään uudelleen, koska samalla puretaan niihin liittyviä valta-asetelmia. Toisaalta tullaan helposti rakentaneeksi uusia valta-asetelmia vanhojen tilalle.

Vaikka lukijalähtöisyys on nykyään yleisesti hyväksytty toimitustyön lähtökohta, voi sitä kuitenkin käyttää perusteluna tehdä hyvin monenlaista journalismia. Onko vaikkapa tarinallisessa uutisjournalismissa kyse todella lukijan palvelemisesta vai instrumentalistisesta pyrkimyksestä kohti paremmin myyviä lehtiä? Tavoitteet eivät välttämättä ole ristiriidassa keskenään, mutta voivat kuitenkin pitkän ajan kuluessa ohjata journalismia eri suuntiin. Siksi tarvitaan tutkimusta erittelemään analyttisesti, mitä moniselitteisillä käsitteillä, kuten lukijalähtöisyys tai tarinallinen journalismi, milloinkin tarkoitetaan.

Lähteet

Ahmed, Sara (2004): *The Cultural Politics of Emotion*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Alasuutari, Pertti (1999): *Laadullinen tutkimus*. Tampere: Vastapaino.

Allan, Stuart (toim.) (2010): *The Routledge Companion to News and Journalism*. London & New York: Routledge.

Bagdikian, Ben H. (1997/1999): The Media Monopoly. Teoksessa Tumber, Howard (toim.): *News: A reader*. Oxford, New York: Oxford University Press.

Barbalet, J.M. (2001): *Emotion, Social Theory and Social Structure. A Macrosociological Approach*. Cambridge: Cambridge University Press.

Bauman, Zygmunt (2002): *Notkea moderni*. Tampere: Vastapaino.

Baym, Geoffrey (2010): Real News/Fake News: Beyond the News/Entertainment Divide. Teoksessa Allan, Stuart (toim.): *The Routledge Companion to News and Journalism*. London & New York: Routledge.

Boorstin, Daniel J. (1999/1961): The Image. Teoksessa Tumber, Howard (toim.): *News: A reader*. Oxford, New York: Oxford University Press. 16–20.

Breed, Warren (1955/1999): Social Control in the Newsroom: A Functional Analysis. Teoksessa Tumber, Howard (toim.): *News: A reader*. Oxford, New York: Oxford University Press.

Cohn, Dorrit (2006): *Fiktio mieli*. Helsinki: Gaudeamus.

Deuze, Mark (2010): Journalism and Convergence Culture. Teoksessa Allan, Stuart (toim.): *The Routledge Companion to News and Journalism*. London & New York: Routledge.

Donsbach, Wolfgang (2010): Journalists and Their Professional Identities. Teoksessa Allan, Stuart (toim.): *The Routledge Companion to News and Journalism*. London & New York: Routledge.

Döveling, Katrin, von Scheve Christian & Konijn, Elly A. (toim.) (2011): *The Routledge Handbook of Emotions and Mass Media*. London: Routledge.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2008): *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Franklin, Bob (toim.) (2009): *The Future of Newspapers*. London & New York: Routledge.

Franklin, Bob, Lewis, Justin & Williams, Andrew (2010): Journalism, News Sources and Public Relations. Teoksessa Allan, Stuart (toim.): *The Routledge Companion to News and Journalism*. London & New York: Routledge.

Galtung, Johan ja Ruge, Mari Holmboe (1965/1999): The Structure on Foreign News. Teoksessa Tumber, Howard (toim.): *News: A reader*. Oxford, New York: Oxford University Press.

Gans, Herbert J. (1980/1999): Deciding What's News. Teoksessa Tumber, Howard (toim.): *News: A*

reader. Oxford, New York: Oxford University Press.

Genette, Gerard (1980): *Narrative discourse*. Oxford: Blackwell.

Hampton, Mark (2010): The Fourth Estate Ideal in Journalism History. Teoksessa Allan, Stuart (toim.): *The Routledge Companion to News and Journalism*. London & New York: Routledge.

Harrison, Jackie (2010): Gatekeeping and News Selection as Symbolic Mediation. Teoksessa Allan, Stuart (toim.): *The Routledge Companion to News and Journalism*. London & New York: Routledge.

Helle, Merja (2009): Journalistisen työn muutos. Teoksessa Väliverronen, Esa (toim.): *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus.

Herkman, Juha (2009): Journalismi markkinoilla. Konserni- ja mediajournalismia. Teoksessa Väliverronen, Esa (toim.): *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus.

Herman, Edward S. ja Chomsky, Noam (1988/1999): Manufacturing Consent. Teoksessa Tumber, Howard (toim.): *News: A reader*. Oxford, New York: Oxford University Press.

Hietala, Veijo (2007): *Media ja suuret tunteet. Johdatusta 2000-luvun uusromantiikkaan*. Helsinki: BTJ Kustannus.

Høyer, Svennik ja Pöttker, Horst (toim.) (2005): *Diffusion of the News Paradigm 1850–2000*. Göteborg: Nordicom.

Hujanen, Jaana (2009): Kiinnostavaa vai tärkeää? Ihmisläheisen journalismin kaksi polkua. Teoksessa Väliverronen, Esa (toim.): *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus.

Jaquette, Dale (2010): Journalism Ethics as Truth-Telling in the Public Interest. Teoksessa Allan, Stuart (toim.): *The Routledge Companion to News and Journalism*. London & New York: Routledge.

Juntunen, Laura (2009): Kiireen ja kilpailun haasteet journalistiselle etiikalle. Teoksessa Väliverronen, Esa (toim.): *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus.

Juntunen, Laura ja Väliverronen, Esa (2009): Intiimin politiikka ja skandaalin yhteiskunnallinen merkitys. Teoksessa Väliverronen, Esa (toim.): *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus.

Kantola, Anu (toim.) (2011): *Hetken Hallitsijat. Julkinen elämä notkeassa yhteiskunnassa*. Helsinki: Gaudeamus.

Kellner, Douglas (2010): Media Spectacle, Presidential Politics, and the Transformation of Journalism. Teoksessa Allan, Stuart (toim.): *The Routledge Companion to News and Journalism*. London & New York: Routledge.

Kolari, Erja (2009): Toimittajasta tuottajaksi. Sanomalehden toimitustyö muutoksessa. Teoksessa Väliverronen, Esa (toim.): *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus-

Konijn, Elly A. & ten Holt, Jelte M. (2011): From noise to nucleus: emotion as key construct in

- processing media messages. Teoksessa Döveling, Katrin, von Scheve Christian & Konijn, Elly A. (toim.): *The Routledge Handbook of Emotions and Mass Media*. London: Routledge.
- Kunelius, Risto (2003): *Viestinnän vallassa. Johdatus joukkoviestinnän kysymyksiin*. Helsinki: WSOY.
- Kunelius, Risto (2000): Journalismi nelijalkaisena otuksena. Tutkimuksen näkökulmia, ongelmia ja haasteita. *Tiedotustutkimus*. 23:3. 4–27.
- Lassila-Merisalo, Maria (2009): *Faktan ja fiction rajamailla. Kaunokirjallisen journalismin poetiikka suomalaisissa aikakauslehdissä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Lippmann, Walter (1922/1999): Public Opinion. Teoksessa Tumber, Howard (toim.): *News: A reader*. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Lupton, Deborah (1998): *The Emotional Self. A Sociocultural Exploration*. London: Sage.
- Molotch, Harvey ja Leister, Marilyn (1974/1999): News As Purposive Behaviour: On the Strategic Use of Routine Events, Accidents and Scandals. Teoksessa Tumber, Howard (toim.): *News: A reader*. Oxford, New York: Oxford University Press.
- McQuail, Dennis (2010): *McQuail's Mass Communication Theory*. Thousand Oaks: Sage.
- Pantti, Mervi (2011): Disaster news and public emotions. Teoksessa Döveling, Katrin, von Scheve Christian & Konijn, Elly A. (toim.): *The Routledge Handbook of Emotions and Mass Media*. London: Routledge.
- Pantti, Mervi (2009): Tunteellisempaa journalismia. Teoksessa Väliverronen, Esa (toim.): *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Pape, Susan ja Featherstone, Sue (2005): *Newspaper journalism : a practical introduction*. London: Sage.
- Park, Robert E. (1940 /1999): News as a Form of Knowledge: A Chapter in the Sociology of Knowledge. Teoksessa Tumber, Howard (toim.): *News: A reader*. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Pietilä, Jyrki (2011): *Elämästä ihmiselle: 130-vuotiaan Aamulehden historia*. Tampere: Kunnallisneuvos C. V. Åkerlundin säätiö.
- Pietilä, Jyrki (2008): *Kirjoitus, juttu, tekstielementti : suomalainen sanomalehtijournalismi juttutyyppeiden kehityksen valossa printtimedian vuosina 1771-2000*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Pietilä, Veikko (1995): *Kertomuksia uutisista, uutisia kertomuksista: kirjoituksia kolmelta vuosikymmeneltä*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Pyhä Raamattu: Vanha testamentti, Uusi testamentti*. Helsinki: Suomen piiphiaseura, 1992. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos.
- Richards, Barry (2010): News and the Emotional Public Sphere. Teoksessa Allan, Stuart (toim.):

The Routledge companion to news and journalism. London: Routledge.

Richards, Barry (2007): *Emotional Governance: Politics, Media and Terror*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Ridell, Seija (1994): *Kaikki tiet vievät genreen: tutkimusretkiä kirjallisuustieteen ja tiedotusopin rajamaastossa*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Rimmon-Kenan, Slomith (1991): *Kertomuksen poetiikka*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Roshco, Bernard (1999/1975): *Newsmaking*. Teoksessa Tumber, Howard (toim.): *News: A reader*. Oxford, New York: Oxford University Press.

Rowe, David (2010): *Tabloidization of News*. Teoksessa Allan, Stuart (toim.): *The Routledge Companion to News and Journalism*. London & New York: Routledge.

Schudson, Michael (2003): *Sociology of News*. New York: Norton.

Schwab, Frank & Schwender, Clemens (2011): *The descent of emotions in media: Darwinian perspectives*. Teoksessa Döveling, Katrin, von Scheve Christian & Konijn, Elly A. (toim.): *The Routledge Handbook of Emotions and Mass Media*. London: Routledge.

Sigelman, Lee (1973/1999): *Reporting the News: An Organizational Analysis*. Teoksessa Tumber, Howard (toim.): *News: A reader*. Oxford, New York: Oxford University Press.

Stephens, Mitchell (2007): *A History of News*. New York: Oxford University Press.

Tuchman, Gaye (1972/1999): *Objectivity as Strategic Ritual: An Examination of Newsmen's Notions of Objectivity*. Teoksessa Tumber, Howard (toim.): *News: A reader*. Oxford, New York: Oxford University Press.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009): *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Väliaverronen, Esa (2009): *Journalismi kriisissä?* Teoksessa Väliaverronen, Esa (toim.): *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Väliaverronen, Jari ja Kunelius, Risto (2009): *Politiikan journalismi medioitumisen kaudella*. Teoksessa Väliaverronen, Esa (toim.): *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Örnebring, Henrik (2010): *Reassessing Journalism as a Profession*. Teoksessa Allan, Stuart (toim.): *The Routledge Companion to News and Journalism*. London & New York: Routledge.

Elektroniset lähteet:

Aamulehden yritystiedot – verkkosivu. Noudettu 27.4.2012. <http://www2.aamulehti.fi/yritystiedot/>

<http://www2.aamulehti.fi/yritystiedot/yritystiedot/alasivu.shtml/yritysfaktaa/?100736>

Alma Median verkkosivut. Noudettu 27.4.2012. http://www.almamedia.fi/missio_visio_ja_arvot

Jyrkiäinen, Jyrki (2008): *Journalistit muuttuvassa mediassa*. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos. Noudettu 10.10.2012. <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-7385-2>

Lehtimäki, Markku (2005): *The poetics of Norman Mailer's nonfiction: self reflexivity, literary form, and the rhetoric of narrative*. <http://acta.uta.fi/pdf/951-44-6280-3.pdf>. Noudettu 27.4.2012.

Mäkelä, Maria (2011): *Uskoton mieli ja tekstuaaliset petokset: kirjallisen tarinankuvauksen konventiot narratologisena haasteena*. <http://acta.uta.fi/pdf/978-951-44-8569-5.pdf>. Noudettu 27.4.2012.

Liitteet

Liite 1. Tutkimushaastattelun runko.

TAUSTATIEDOT

Syntymävuosi?

Koulutus alalle?

Kuinka kauan olet työskennellyt Aamulehden toimituksessa?

Minkälaista työtä teet nyt?

Minkä tyyppisiä juttuja kirjoitat työssäsi?

Minkälaista työkokemusta sinulla on ennen Aamulehdessä työskentelyä?

KIRJOITTAMINEN

Miten ymmärrät käsitteet kerronnallinen tai tarinallinen journalismi?

Rakennatko juttusi joskus kertomuksiksi?

Koetko kirjoittamisen hankalaksi/helpoksi?

Kuinka suunnitelmallinen jutun muoto on?

Missä tilanteissa käytät kerronnallisia keinoja tai kiinnität erityistä huomiota jutun rakenteeseen?

Minkälaisia esikuvia sinulla on kiroittajana journalismin tai esim. kaunokirjallisuuden puolelta?

TOIMITUS- JA TYÖKÄYTÄNNÖT

Rohkaistaanko toimituksessanne kirjoittamaan lehtijutut kertomuksiksi?

Miten tämä näkyy käytännössä, esim. koulutuksena tai puheena toimituksessa?

Minkälaisia muita vaatimuksia toimitus antaa jutuille, esim. pituuden suhteen?

Miten paljon sinulla on aikaa tehdä juttuja?

Miten toimituksen uutiskriteerit vaikuttavat kirjoitustyöhösi?

Miten juttutyypit vaikuttavat kirjoitustyöhösi?

AMMATTI-IDENTITEETTI

Onko kirjoittaminen sinulle luova prosessi?

Katsotko tehtäväsi olevan tiedonvälitys, tarinoiden kertominen vai tunteiden välittäminen?

Miten kuvailisit itseäsi toimittajana?

Onko käsityksesi journalismista muuttunut urasi aikana?

Mitä sinulle merkitsee olla töissä juuri sanomalehdessä?

Minkälaiset mahdollisuudet tarinankerrontaan sanomalehti medianana mielestäsi antaa?

JOURNALISMI

Minkälaisiin lehtijuttuihin kerronnallinen journalismi mielestäsi sopii/ei sovi?

Miten käsität journalismin perustehtävän?

Minkälaista on hyvä journalismi?

Mitä kehitettävää sanomalehtien journalismissa mielestäsi on?

Miksi journalismin pitää/ei pidä kertoa tarinoita?

Onko journalismi enemmän tiedonvälitystä, tarinankerrontaa vai tunteiden välitystä?

Mikä on muodon (miten kerrotaan) ja sisällön (mitä kerrotaan) suhde journalismissa?

Kerrotaanko sanomalehdissä mielestäsi nykyään liikaa vai liian vähän tarinoita?

Liittykö kerronnallistamiseen joitakin ongelmia, esim. journalismin perustehtävän kannalta?

Onko käsityksesi journalismin tehtävästä muuttunut urasi aikana? Miksi?

ESIMERKKIJUTUT

Kertoisitko jutun kirjoittamisesta, miten se on syntynyt?

Miten aloitat ja päätät jutun?

Minkälaisessa aikajärjestyksessä esität asiat?

Tuotko tekstissä itsesi esiin? Miten? Entä muissa teksteissä?

Onko jutun kertoja sinä itse jutun tekijänä vai joku muu?

Miten esität haastateltavan ajatuksia ja tunteita?